LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS
ISTORIJOS FAKULTETAS
FILOSOFIJOS KATEDRA

Laisvūnas Šopauskas

Reedo ir Kelloggo sintaksės diagramų sistema

Metodinė priemonė paskaitų kursui *Kalbos filosofija*

Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
Vilnius, 2016

Metodinė priemonė apsvarstyta Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto Filosofijos katedros posėdyje 2015 m. gegužės 26 d. (protokolo Nr. 33), Lietuvos edukologijos universiteto Istorijos fakulteto tarybos posėdyje 2015 m. birželio 15 d. (protokolo Nr. 8) ir rekomenduota spausdinti.

Recenzentai:
doc. dr. Jūratė Svičiulienė (Lietuvos muzikos ir teatro akademija)
dr. Rasius Makselis (Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Mykolo Romerio universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas)

© Laisvūnas Šopauskas, 2016
© Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2016

eISBN 978-609-471-071-1

TURINYS

ĮVADAS 4

Sintaksės diagramų sudarymo reikšmė. 4

Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos aktualumas 5

Reedo ir Kelloggo diagramų filosofinė reikšmė 6

Reedo ir Kelloggo diagramos kalbų pedagogikoje 7

Reikalingas pasirengimas 10

1. REEDO IR KELLOGGO DIAGRAMŲ SISTEMOS SĄVOKOS IR SIMBOLIAI . . .11

1.1. Rekonstrukcijos metodologija 11

1.2. Elementarieji simboliai pradinėje Reedo ir Kelloggo sistemos versijoje. 14

1.2.1. Predikacijos vaizdavimas 15

1.2.2. Modifikacijos vaizdavimas 17

1.2.3. Apozicijos vaizdavimas 17

1.2.4. Koordinacijos vaizdavimas 18

1.2.5. Subordinacijos vaizdavimas 19

1.2.6. Reliatyvizacijos vaizdavimas 20

1.2.7. Įvadinių žodžių vaizdavimas 21

1.2.8. Techniniai simboliai 28

1.2.9. Nepriklausomai vartojamų išraiškų vaizdavimas 32

1.2.10. Morfologinių charakteristikų vaizdavimas. 35

1.3. Elementariųjų simbolių pokyčiai vėlesnėse Reedo ir Kelloggo sistemos versijose 39

1.3.1. Predikacijos vaizdavimas 40

1.3.2. Modifikacijos vaizdavimas 43

1.3.3. Apozicijos vaizdavimas 44

1.3.4. Koordinacijos vaizdavimas 45

1.3.5. Subordinacijos vaizdavimas 47

1.3.6. Įvadinių žodžių vaizdavimas 48

1.3.7. Nepriklausomai vartojamų išraiškų vaizdavimas 56

1.3.8. Morfologinių charakteristikų vaizdavimas 59

LITERATŪRA. 68

ĮVADAS

SINTAKSĖS DIAGRAMŲ SUDARYMO REIKŠMĖ

Teorijos teiginiai gali būti pateikiami arba neformaliai, t. y. natūraliosios kalbos žodžiais, arba formaliai, t. y. pasitelkus specialiai tam tikslui sugalvotą formaliąją kalbą. Pastaruoju atveju nurodoma, (1) kokie simboliai sudaro elementariųjų simbolių aibę ir ką kiekvienas elementarusis simbolis reiškia, (2) kokiais būdais iš elementariųjų simbolių gali būti sudaromos taisyklingos sudėtinės išraiškos.

Formaliosios kalbos vartojimas, palyginti su neformaliu teorijos teiginių pateikimu, pasižymi reikšmingais pranašumais. Vartojant formaliąją kalbą teorijos teiginiai būna suformuluojami kur kas tiksliau ir išsamiau, dėl to loginiai ryšiai tarp duomenų ir teorijos teiginių bei teorijos teiginių tarpusavio santykiai tampa lengviau nustatomi, o tai savo ruožtu leidžia lengviau pastebėti teorijos trūkumus ir teoriją atmesti arba patobulinti.

Formaliąsias kalbas galima suskirstyti į dvi grupes: formulių kalbas ir grafinių modelių / diagramų kalbas (pastarosios paprastai vadinamos ne kalbomis, bet sistemomis). Dažnai tos pačios teorijos teiginiams pristatyti gali būti vartojama ir formulių kalba, ir diagramų sistema. Formulės yra kompaktiškesnės, lengviau surenkamos kompiuteriu, su jomis kompiuteris gali atlikti skaičiavimus, jos labiau tinka kai kurioms (pvz., rekursyvioms) išraiškų transformacijoms nusakyti, bet diagramos pasižymi vaizdumu ir todėl dažnai yra tinkamesnės siekiant pedagoginių tikslų.

Plėtojantis teorinės lingvistikos disciplinai, formalizuotam sakinio sintaksės aprašui imta naudoti formules (Chomsky, 2002 (1957), 26–48), tačiau tokia prieiga netapo dominuojanti. Matyt, dėl vaizdumo ir pedagoginio parankumo formalizuotuose sakinio sintaksės aprašuose įsivyravo diagramų naudojimas; kai naudojamos formulės, formulių turinys dažnai pavaizduojamas ir diagramomis (pvz., Carnie, 2006, 61–78).

Sintaksės diagramose ypatingai pasireiškia formalizuotų kalbų pranašumai.

Pirma, diagramų naudojimas neleidžia gramatinės konstrukcijos **sintaksės** aiškinimo pakeisti tos konstrukcijos **prasmės** išaiškinimu. Gramatikos darbų sintaksės skyriuose tai, deja, yra labai paplitusi prieiga: teorinių keblumų turinti konstrukcija yra aptariama morfologiniu požiūriu ir išaiškinant jos prasmę, t. y. mažai ką pasakant apie analizuojamą aspektą – sintaksę, nesuformuluojant klausimų apie sintaksę, nutylint teorinius sunkumus. Antra, diagrama tampa išbaigta tada, kai į ją įtraukiami visi analizuojamo sakinio žodžiai ir yra pavaizduojamas kiekvieno žodžio sintaksinis ryšys su kitais žodžiais, tada gauname išsamią sakinio sintaksės traktuotę, pritaikome visas relevantiškas teorijos sąvokas, suformuluojame klausimus, kurie nenaudojant diagramų galėtų likti nepastebėti. Tai padarius nesunkiai išaiškėja teorijos, kuria remiasi diagramavimo sistema, aiškinamoji galia ir trūkumai.

REEDO IR KELLOGGO DIAGRAMŲ SISTEMOS AKTUALUMAS

Kalbos mokslo raidoje paprastai išskiriami du svarbiausi laikotarpiai: tradicinė (dar vadinama mokykline) gramatika, atsiradusi antikos laikais ir tęsianti graikų ir romėnų gramatinę tradiciją, ir šiuolaikinė (dar vadinama teorine) lingvistika, kurios pradžia siejama su struktūralizmo susiformavimu. Daugeliui šiuolaikinės lingvistikos autorių yra būdingas atsainus požiūris į tradicinę gramatiką. Jos atstovams buvo išsakyta labai daug priekaištų: formuluojami neadekvatūs svarbiausių sąvokų apibrėžimai; gramatinių reiškinių aprašymai esantys netikslūs, neeksplicitiški, neekonomiški, neišsamūs, nenuoseklūs ir dažnai prieštaringi; metodai esantys neformalūs ir paremti intuicija; nesiremiama artikuliuotu teoriniu kalbos modeliu; pagrindinės kategorijos sukurtos pagal graikų ir lotynų kalbas, todėl menkai pritaikomos kitoms kalboms; tinkamai neatskirti fonetinis, morfologinis, sintaksinis lygmenys; būdingas diachroninis, o ne sinchroninis požiūris į kalbą; dominuoja orientacija į prasmę, o ne į struktūrą; suteikiamas prioritetas rašto kalbai ir apibrėžtoms rašto kalbos atmainoms; ignoruojama šnekamoji kalba, kalbos pokyčiai, šiuolaikinė vartosena, šnekamosios kalbos funkcinės ir socialinės atmainos; orientacija į kalbos norminimą ir rekomendacijų, neatitinkančių aktualios vartosenos, formulavimas. Šie ir panašūs priekaištai yra neretai apibendrinami pasakant, kad tradicinė gramatika yra nemokslinė (ar ikimokslinė) ir neįžvalgi gramatikos koncepcija (žr. Fries, 1957, 1–9, 274–296).

Laikydamiesi tokio požiūrio, šiuolaikinės lingvistikos autoriai nėra linkę plačiau domėtis tradicinės gramatikos prieigomis ir metodais. Tai galioja ir sintaksės diagramavimui. Sintaksės diagramavimo metodą dažnai pasitelkia dviejų įtakingiausių teorinių krypčių – frazių gramatikos (Chomsky, 1965; Chomsky, 1970; Chomsky, 1988 (1981); Chomsky, 1995) ir priklausomybių gramatikos (Tesnière, 1959; Hudson, 1984; Mel'čuk, 1988) – atstovai. Sintaksės analizių duomenų bazės (angl. *treebanks*) taip pat naudojasi sintaksės diagramavimo koncepcijomis. Visos šios diagramų sistemos buvo sukurtos ignoruojant tradicinėje gramatikoje plėtotas sintaksės diagramų koncepcijas.

Atsainus požiūris į tradicinę gramatiką laikytinas neteisingu dėl keleto svarių priežasčių. Pirma, daugelį fundamentalių sąvokų šiuolaikinė lingvistika perėmė iš tradicinės gramatikos (žr. Palmer, 1984 (1971), 41–98), o tai reiškia, kad šiuolaikinė lingvistika ir tradicinė gramatika nėra tokios skirtingos, kaip galima pamanyti susipažinus su pastarosios atsovams keliamais priekaištais. Antra, tradicinė gramatika dominuoja kalbų pedagogikoje ir pedagoginiams tikslams pasiekti – išmokyti gimtosios, klasikinės arba užsienio kalbos literatūrinio dialekto – yra sėkmingai naudojama jau daugelį šimtmečių. Šiuolaikinė lingvistika tradicinės gramatikos iš kalbų pedagogikos neišstūmė; šiuolaikinės lingvistikos prieigos ir metodai kalbų pedago-

gikoje naudojami tik fragmentiškai. Pedagoginis tradicinės gramatikos efektyvumas neabejotinai rodo, kad jos prieigos ir metodai yra pakankamai adekvatūs.

Dėl panašių priežasčių nepateisinamu laikytinas ir tradicinei gramatikai būdingų sintaksės diagramavimo idėjų ignoravimas. Nuo XIX a. vidurio iki XX a. vidurio tradicinėje gramatikoje buvo sukurta nemažai sintaksės diagramavimo sistemų (jų apžvalgą pateikia Brittainas, 1973), iš kurių geriausiai apgalvota ir įtakingiausia buvo Reedo ir Kelloggo diagramavimo koncepcija (Reed etc., 1899 (1877); Reed etc., 1901 (1875). Šios koncepcijos išliekantį aktualumą pagrindžia du argumentai. Pirma, Reedo ir Kelloggo diagramavimo sistema remiasi įdomiomis teorinėmis prielaidomis, reikšmingomis kalbos filosofijai ir neturinčiomis atitikmenų šiuolaikinėse diagramavimo sistemose. Antra, Reedo ir Kelloggo diagramavimo sistema angliškai kalbančiuose kraštuose daugelį dešimtmečių buvo sėkmingai taikoma kalbų pedagogikoje ir iki šiol išlieka vienintele kalbų pedagogikoje sėkmingai pritaikyta sintaksės diagramavimo sistema. Be to, tai yra vienintelė diagramavimo sistema, kuri buvo sėkmingai pritaikyta į pedagoginius tikslus orientuotai neadaptuotų ištisinių literatūros tekstų analizei. Sėkmingas panaudojimas neabejotinai liudija Reedo ir Kelloggo diagramavimo sistemos lankstumą, analitinę galią ir pakankamą teorinį adekvatumą. Šiuos du Reedo ir Kelloggo diagramų aktualumą pagrindžiančius argumentus dera aptarti plačiau.

REEDO IR KELLOGGO DIAGRAMŲ FILOSOFINĖ REIKŠMĖ

Frazių gramatikos tradicijoje konstituencija yra laikoma autonomišku sintaksės aspektu. Tai atsispindi šiai tradicijai priklausančių autorių naudojamose diagramose: diagramoje pirmuoju žingsniu yra pavaizduojama konstituencija, o diagramos mazgai gali reprezentuoti ir atskirus žodžius, ir sudėtines išraiškas. Priklausomybių gramatikos tradicijai priklausantys autoriai mano, kad frazių pripažinimas reiškia svetimo principo pripažinimą ir kad, užuot kalbėjus apie frazes, reikėtų kalbėti vien apie žodžių tarpusavio priklausomybę. Ši pozicija taip pat atsispindi diagramose: priklausomybių gramatikos šalininkų sintaksės diagramose nėra mazgų, kurie reprezentuotų sudėtines išraiškas; kiekvienas mazgas reprezentuoja atskirą žodį. Konstituencijos autonomiškumą ir frazių eliminavimą tenka laikyti klaidingomis pozicijomis (Šopauskas, 2015, 48–53). Todėl tenka pripažinti, kad ir diagramavimo sistemos, pasiūlytos frazių gramatikos šalininkų, ir diagramavimo sistemos, pasiūlytos priklausomybių gramatikos šalininkų, yra netinkami sintaksės analizės metodai. Iš esmės tai reiškia, kad turime laikyti neadekvačiais metodais visas sintaksės diagramavimo sistemas, naudojamas šiuolaikinėje teorinėje lingvistikoje. Konstituencijos samprata nėra autonomiška, nes kilmės požiūriu priklauso nuo gramatinių funkcijų sampratos, tačiau negali būti visai redukuota ir eliminuota. Dabartinėje teorinėje lingvistikoje

naudojamos sintaksės diagramavimo sistemos remiasi prielaidomis, nesuderinamomis su tokia konstituencijos traktuote. Tačiau su šia traktuote dera Reedo ir Kelloggo sintaksės diagramavimo sistemos prielaidos (apie konstituencijos statuso problemą ir sintaksės diagramavimo teorines prielaidas žr.: Šopauskas, 2015).

REEDO IR KELLOGGO DIAGRAMOS KALBŲ PEDAGOGIKOJE

Reedo ir Kelloggo diagramų pritaikymo būdus kalbų pedagogikoje galima suskirstyti į dvi grupes. Pirma, šios diagramos buvo taikomos sintaksės sąvokoms aiškinti ir įpratinti tinkamai šias sąvokas vartoti mokant anglų kalbos kaip gimtosios. Antra, jos buvo pritaikytos siekiant palengvinti ištisinio neadaptuoto teksto skaitymą mokant klasikinės – senosios graikų – kalbos.

Sintaksės sąvokoms pristatyti ir gebėjimui jas taikyti išugdyti Reedo ir Kellogo diagramas naudojo patys šių diagramų autoriai. Alonzo Reedas ir Brainerdas Kelloggas savo knygose (Reed etc., 1899 (1877); Reed etc., 1901 (1875) pateikdami diagramas pristato svarbiausias tradicinės gramatikos sintaksės teorijos sąvokas: gramatinio subjekto, predikato, gramatinio objekto, subjekto komplemento, objekto komplemento, modifikacijos, koordinacijos, subordinacijos, apozicijos, santykinės klauzos, įtrauktosios klauzos ir kt. Taip pat jie parodo, kaip šios sąvokos taikytinos įvairioms gramatinėms konstrukcijoms, ir pateikia gana daug specialiai parinktų sakinių diagramavimo užduočių, kuriomis siekiama išugdyti gramatinių konstrukcijų analizavimo sintaksės požiūriu įgūdžius (abiejose Reedo ir Kelloggo knygose esančių uždavinių sprendimai išleisti atskiru leidiniu: Reed etc., 1889).

Reedo ir Kelloggo knygos sulaukė nemažo pasisekimo, o jų diagramavimo sistemą angliškai kalbančiose šalyse imta plačiai naudoti mokant anglų kalbos kaip gimtosios. Keletas autorių parašė panašaus pobūdžio darbų. Iš jų geriau žinomi tapo Homero House'o ir Susanos Harman bei Marthos Kolln ir Roberto Funko parašyti anglų kalbos gramatikos vadovėliai (House etc., 1950 (1931); Kolln etc., 2012 (1982). Taip pat paminėtini Cindy L. Vitto ir Eugene'o Moutoux anglų kalbos gramatikai mokyti skirti darbai, kuriuose Reedo ir Kelloggo diagramų sistema naudojama kaip svarbiausias supažindinimo su sintakse metodas (Vitto, 2006 (2003); Moutoux, 2010; Moutoux, 2013).

XX a. pabaigoje Reedo ir Kelloggo diagramų naudojimas kalbų pedagogikoje sumenko. Tai sietina ne su pasikeitusiu požiūriu į diagramavimą, bet su literatūrinės kalbos gramatikos dėstymo nusmukdymu – tai per keletą dešimtmečių Vakarų šalyse padarė progresyviomis pedagoginėmis idėjomis besivadovaujantys švietimo administratoriai. Konservatyvūs pedagogai, kurie priešinasi šiai tendencijai, ir toliau naudoja Reedo ir Kelloggo diagramavimo sistemą sintaksės teorijai išdėstyti. Charakteringa, kad autorius, parašęs, ko gero, didžiausią atgarsį sulaukusius kritikos

žodžius dėl gramatikos dėstymo nuosmukio, kviečia į mokyklas sugrąžinti ne tik rimtą tradicinės gramatikos dėstymą, bet ir Reedo ir Kelloggo diagramas, kaip svarbiausią gramatikos teorijos pristatymo ir analizės metodą (Mulroy, 2003, 88–100).

Reedo ir Kelloggo diagramų panaudojimo ištisiniams neadaptuotiems tekstams analizuoti pobūdį nulėmė keli faktoriai. Pirma, pedagogai neįžvelgė poreikio diagramuoti ištisinius neadaptuotus tekstus, parašytus gimtąja mokinių kalba, – tekstai gimtąja kalba yra suprantami ir neturint diagramų, o sakinio sintaksė turi keblumų tik analizuojant kai kuriuos sakinius, todėl atrodė natūralu apsiriboti kai kurių, tam tikru požiūriu įdomių sakinių diagramavimu. Antra, XX amžiuje Vakarų pedagogikoje vis mažiau reikšmės imta teikti nuodugniam pamatinių tekstų skaitymui originalo kalba – gebėjimui, daugelį amžių laikytam esminiu išsilavinusio žmogaus bruožu. Užsienio kalbų pedagogikoje vietoje buvusios orientacijos į gramatiką kaip metodą ir literatūros skaitymą kaip tikslą ėmė dominuoti vadinamieji komunikaciniai metodai, kurių tikslas – išugdyti gebėjimą bendrauti žodžiu. Klasikinės kalbos, anksčiau laikytos būtinomis bendrojo lavinimo disciplinomis, rimtai studijuotinomis jau ikiuniversitetiniame mokymo lygmenyje, buvo paverstos siauros profesionalų grupės universiteto aplinkoje praktikuojama studijų kryptimi. Įsivyravo požiūris, kad nuodugnus pamatinių tekstų skaitymas originalo kalba tėra filologų profesionalų užsiėmimas, o šių specialistų uždavinys – jei yra poreikis, pateikti vertimus visiems kitiems. Tekstus, kuriuos anksčiau išsilavinusio žmogaus statusas ir intelektualinė ambicija reikalavo skaityti originalo kalba, XX amžiuje tapo įprasta skaityti išverstus.

Vis dėlto egzistuoja išimtis iš nusakytų tendencijų – pamatinių tekstų rinkinys, kurio švietimo administratorių sprendimai ir bendros kultūrinės tendencijos negalėjo paversti vien profesionalių filologų dėmesio objektu. Tai Naujojo Testamento tekstai, kurie yra parašyti senosios graikų kalbos bendriniu dialektu (ἡ κοινὴ διάλεκτος). Krikščionybės požiūriu Naujasis Testamentas yra Dievo apreikštas tekstas. Pamaldumas reikalauja gilintis į Apreiškimo žodžiuose glūdinčią išmintį, o nuodugnus apreikšto teksto studijavimas implikuoja būtinybę skaityti jį originalo kalba. Todėl, skirtingai nuo kitų tekstų klasikinėmis kalbomis, kuriuos originalo kalba skaito beveik vien mokslininkai, turintys filologo išsilavinimą, Naujasis Testamentas originalo kalba išliko gana gausiai skaitomas dvasininkų ir rimtai į tikėjimą žiūrinčių pasauliečių.

Dėl jau minėto gramatikos ir klasikinių kalbų dėstymo nuosmukio, kuris neaplenkė ir dvasinių seminarijų, graikiško Naujojo Testamento teksto skaitymas uoliems krikščionims tapo sunkiai įveikiamu iššūkiu. Tokiomis sąlygomis atsirado poreikis mokymo priemonių ir metodų, palengvinančių graikiško Naujojo Testamento teksto skaitymą, darančių tą tekstą labiau prieinamą asmenims, kurių filologinis pasirengimas yra nepakankamas. Tarp įvairių kitų šiam tikslui pasitelktų priemonių buvo Reedo ir Kelloggo diagramos. Keletas autorių parašė mokymo priemonių apie Reedo ir Kelloggo diagramų taikymą graikiškam Naujojo Testamento tekstui analizuoti

(Grassmick, 1976 (1974); Kantenwein, 2007 (1979); Belcher, 2003 (1985); Schreiner, 2011 (1990); McLean, 1993; Sowell, 2002); Reedo ir Kelloggo diagramos buvo pasitelktos ir senosios graikų kalbos vadovėlyje, aptariant šios kalbos sintaksę (Vaughan etc., 1979). Šios mokymo priemonės savo struktūra yra analogiškos anglų kalbos vadovėliams, kuriuose pateikiamos Reedo ir Kelloggo diagramos: jose diagramomis paaiškinamos svarbiausios tradicinės gramatikos sintaksės sąvokos, parodoma, kaip tos sąvokos taikytinos įvairioms senosios graikų kalbos gramatinėms konstrukcijoms, ir pateikiami uždaviniai, kuriais ugdomas tų sąvokų taikymo gebėjimas.

Tokių mokymo priemonių neužteko, nes nepakankamai filologinių žinių turintiems graikiško teksto skaitytojams keblumų gali kelti kone kiekvienas Naujojo Testamento sakinys. Todėl netrukus pradėtos skelbti ištisinių Naujojo Testamento tekstų analizės, atliktos naudojant Reedo ir Kelloggo diagramas (Johnas D. Grassmickas paskelbė Pauliaus laiško korintiečiams diagramas, žr. Grassmick, 1976 (1974), 104–133; Johnas A. McLeanas paskelbė Pauliaus laiško filipiečiams diagramas, žr. McLean, 1993, 36–185). Iš pradžių galimybes skelbti tokias analizes ribojo jų apimtis – net palyginti neilgo teksto sintaksės diagramos, nubraižytos pagal Reedo ir Kelloggo sistemą, gali užimti šimtus puslapių, tačiau kompiuterinės technikos raida šį apribojimą panaikino ir tapo įmanoma elektroniniu pavidalu skelbti bet kokios apimties analizes. Į dvi gerai žinomas Biblijos tekstams skaityti skirtas komercines kompiuterio programas buvo įtraukti komponentai, pristatantys ištisinių Naujojo Testamento tekstų analizę, kurią parengė profesionalūs graikiško Naujojo Testamento teksto egzegetai, naudodami Reedo ir Kelloggo diagramas. Programos *BibleWorks* diagramų modulio autorius Randy Leedy pateikė visų Naujojo Testamento tekstų analizę (Leedy, 2006), o programos *AccordanceBible* diagramų modulio autoriai Rexas A. Koivisto, Brianas Baxteris ir Stevenas LoVullo – visų Naujojo Testamento tekstų, iškyrus Evangelijas pagal Matą ir Luką, analizę (Koivisto etc., 2014) (šio modulio projektas tebetęsiamas).

Ištisinių graikiškų Naujojo Testamento tekstų diagramavimas leidžia patikimiau negu taikymo gimtosios kalbos pedagogikoje atveju įvertinti Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos aiškinamąją galią ir teorinį adekvatumą, nes diagramos yra taikomos kitai kalbai, kuri daugeliu požiūrių smarkiai skiriasi nuo anglų, ir analizuojamos konstrukcijos yra nepalyginamai įvairesnės ir sudėtingesnės negu specialiai parinkti pavyzdžiai, iliustruojantys gimtosios kalbos vadovėliuose aiškinamas gramatikos sąvokas. Ištisinių Naujojo Testamento tekstų diagramavimas taip pat leidžia patikimiau įvertinti Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos pedagoginį efektyvumą, nes senosios graikų kalbos mokymo procese dėsningai susiklosto kitoks negu mokant modernių kalbų vadinamųjų komunikacinių metodų ir gramatikos ir vertimo metodų santykis. Senoji graikų kalba yra klasikinė, mirusi kalba ta prasme, kad nebėra ją kasdieniame gyvenime vartojančių žmonių bendruomenės ir ji nėra vartojama ma-

sinės komunikacijos priemonėse. Ši aplinkybė nulemia menką komunikacinių metodų pritaikomumą ir verčia senosios graikų kalbos mokyti taikant kone išimtinai gramatikos ir vertimo metodus. Apsiribojimas gramatikos ir vertimo metodais leidžia patikimiau įvertinti atskirų šios grupės metodų, tarp jų ir sintaksės diagramavimo naudojant Reedo ir Kelloggo sistemą, pedagoginę vertę.

Abiem požiūriais Reedo ir Kelloggo diagramų sistema pasitvirtino. Nors Leedy ir Koivisto atliktos ištisinių Naujojo Testamento tekstų analizės iškėlė aikštėn nemažai šios diagramų sistemos trūkumų, vis dėlto šios diagramos pasirodė tinkamos net pačioms sudėtingiausioms konstrukcijoms analizuoti, o iškilę trūkumai neatskleidė kokių nors esminių, neišsprendžiamų problemų, parodančių sistemos teorinį neadekvatumą ir būtinybę jos atsisakyti. Kalbant apie pedagoginę ištisinių tekstų diagramavimo vertę, reikia pripažinti, kad Reedo ir Kelloggo diagramavimo sistema graikišką Naujojo Testamento tekstą skaitančių ir kitus skaityti mokančių asmenų aplinkoje tapo mėgstamu ir aukštai vertinamu metodu, nustelbusiu kitus panašius metodus – diagramavimo sistemas, besiremiančias frazių gramatikos ir priklausomybių gramatikos prielaidomis. Nors pastarųjų prieigų šalininkai įvykdė ambicingus projektus ir paskelbė ištisinių Naujojo Testamento tekstų diagramas[1], jų pateiktos analizės nesukėlė jokio pastebimo Naujojo Testamento egzegezės mokytojų ir mokinių entuziazmo.

REIKALINGAS PASIRENGIMAS

Šios metodinės priemonės turiniui perprasti yra reikalingas geras tradicinės gramatikos sąvokų išmanymas. Jei tradicinės gramatikos žinios, įgytos vidurinėje mokykloje per lietuvių kalbos ir užsienio kalbų pamokas, yra primirštos, rekomenduojame jas atgaivinti perskaičius Vytauto Ambrazo redaguotą *Lietuvių kalbos gramatiką*. Pranašumas būtų senosios graikų kalbos gramatikos žinios. Prisiminti senosios graikų kalbos gramatiką rekomenduojame perskaičius Jono Dumčiaus vadovėlį *Senoji graikų kalba*.

[1] Naudodami diagramavimo sistemas, paremtas frazių gramatikos prielaidomis, kompiuterio programos *Logos* diagramų modulio autoriai Andy Wu ir Randallas Tanas publikavo visų Naujojo Testamento tekstų diagramas (Wu etc., 2010), o programos *AccordanceBible* modulio autorius Marco V. Fabbri – keturių Evangelijų, Apaštalų darbų ir Pauliaus laiškų romiečiams, korintiečiams ir galatams diagramas (Fabbri, 2012). Dago Haugo vadovaujama lingvistų grupė, pasitelkusi priklausomybių gramatika paremtą diagramavimo sistemą, paskebė visų Naujojo Testamento tekstų diagramas (Haug, 2007).

1. REEDO IR KELLOGGO DIAGRAMŲ SISTEMOS SĄVOKOS IR SIMBOLIAI

Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos šalininkai per gana ilgią šios sistemos aktyvaus taikymo laikotarpį pasiūlė tik negausių ir esmės nekeičiančių pataisymų. Dėl to pristatydami Reedo ir Kelloggo diagramų sistemą neskirstysime jos raidos į laikotarpius, o šalininkų – į grupes.

Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos rekonstrukciją atliksime keletu žingsnių. Pirmiausia pristatysime rekonstrukcijos metodologiją (poskyris 1.1). Po to aptarsime, kokie simboliai ir sąvokos naudojami pradinėje Reedo ir Kelloggo sistemos versijoje (poskyris 1.2). Vėliau aptarsime, kaip šios sistemos šalininkai papildė ir pakeitė simbolius ir sąvokas. Šiuos pakeitimus įvertinsime – vienus pripažinsime pagrįstais, kitus atmesime kaip nepagrįstus – ir tokiu būdu gausime tam tikrą Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos versiją (poskyris 1.3).

1.1. REKONSTRUKCIJOS METODOLOGIJA

Bandymai rekonstruoti mokslines ar filosofines koncepcijas dažniausiai įgyja tam tikrame tekste išdėstytų minčių paprasto perpasakojimo pobūdį. Siekdami, kad mokslinės ar filosofinės koncepcijos rekonstrukcija turėtų teorinį pobūdį ir būtų įžvalgi, turime apmąstyti rekonstrukcijos metodologiją, t. y. surasti tinkamą sąvokinį aparatą. Tinkamą sąvokinį aparatą sudarančios sąvokos turėtų pasižymėti šiomis savybėmis:

1) būti suderinamos su pagrindiniais rekonstruojamos koncepcijos teiginiais;
2) būti pritaikomos panašioms koncepcijoms rekonstruoti;
3) būti naudingos siekiant įvertinti rekonstruojamos ir jai alternatyvių koncepcijų pranašumus ir trūkumus.

Mūsų supratimu, pagrindinėmis sąvokinio aparato, naudotino rekonstruojant Reedo ir Kelloggo ir kitas sintaksės diagramavimo sistemas, sąvokomis reikėtų laikyti sąvokas, reprezentuojančias tai, ką daugelis autorių laiko svarbiausiais sintaksės aspektais. Pagrindiniais sintaksės apektais daugelis autorių laiko **išraiškos struktūrą, gramatines kategorijas** ir **gramatines funkcijas**. Nors daugeliui sintaksės diagramavimo sistemų rekonstruoti gali prireikti visų šių sąvokų, Reedo ir Kelloggo sistemos atveju yra kiek kitaip. Reedas ir Kelloggas sintaksę supranta siauriau, negu įprasta teorinėje lingvistikoje, ir gramatinių kategorijų aspekto sintaksei nepriskiria (laikantis tradicinei gramatikai būdingo gramatikos suskirstymo į fonetikos, morfologijos ir sintaksės teorijas, gramatinės kategorijos priklauso morfologijos teorijai). Išraiškos struktūros Reedas ir Kelloggas nelaiko autonomišku sintaksės aspektu, bet mano, kad išraiškos struktūra yra išvestinė gramatinių funkcijų aspek-

to atžvilgiu. Todėl pagrindinėmis sąvokomis, naudotinomis rekonstruojant Reedo ir Kelloggo diagramų sistemą, laikytinos gramatinių funkcijų sąvokos.

Šią išvadą reikia patikslinti. Tai, kas vadinama „gramatinėmis funkcijomis“, yra ne funkcijos, bet išraiškos, atliekančios tai, ką galime vadinti „funkcijomis“ ar „vaidmenimis“. Gramatinių funkcijų sąvokos yra **santykinės** sąvokos. Santykine sąvoka laikome tokią sąvoką, kurios referentas yra objektas, išskirtas nurodant į kitą objektą (-us), pasižymintį tam tikromis charakteristikomis. Pavyzdžiui, **subjekto** ir **predikato** sąvokos yra santykinės, nes jų referentai yra išraiškos, t. y. objektai, ir apibrėžiant subjektą reikia nurodyti į predikatą, o apibrėžiant predikatą – į subjektą; panašiai yra ir su visomis kitomis gramatinių funkcijų sąvokomis. Santykines sąvokas reikia skirti nuo **santykio** sąvokų. Santykio sąvoka laikome tokią sąvoką, kurios referentas yra santykis, išskirtas nurodant į du ar daugiau objektus ir jų charakteristikas. Pavyzdžiui, **predikacijos** sąvoka yra santykio sąvoka, nes jos referentas yra santykis, ir apibrėžiant predikaciją reikia nurodyti į bent dvi išraiškas, t. y. objektus, pasižyminčius tam tikromis charakteristikomis.

Visada, kai turime santykines sąvokas, galime sukurti santykio sąvoką, ir atvirkščiai – turėdami santykio sąvoką, galime sukurti santykines sąvokas. Tai galioja ir gramatinių funkcijų sąvokoms: santykines gramatinių funkcijų sąvokas atitinka tam tikros santykio sąvokos. Bet kurios gramatinės funkcijos sąvoka – tai sąvoka išraiškos, kuri atlieka tam tikrą funkciją ar vaidmenį būdama įtraukta į tam tikrą sintaksinį santykį ar ryšį (nuo šiol vartosime terminą „sintaksinis ryšys“). Tai reiškia, kad tam tikrą gramatinės funkcijos sąvoką ir tas gramatines funkcijas, į kurias nurodo jos apibrėžimas ar eksplikacija, visada atitiks tam tikra sintaksinio ryšio sąvoka. Pavyzdžiui, apibrėžimuose ar eksplikacijose tarpusavio nuorodomis yra susietos subjekto, predikato, tiesioginio objekto, netiesioginio objekto, subjekto komplemento, objekto komplemento gramatinių funkcijų sąvokos; šias gramatinių funkcijų sąvokas atitinka predikacijos sintaksinio ryšio sąvoka.

Tradicinėje gramatikoje nebuvo sudaryta nuosekli sintaksinių ryšių ir gramatinių funkcijų klasifikacija, sąvokų eksplikacijos ir terminija. Egzistavo tik nesistemiškas atskirų sintaksinių ryšių ir gramatinių funkcijų sampratų įvardijimas ir nenuoseklus šių sampratų panaudojimas gramatinėms konstrukcijoms analizuoti. Uždavinys sukurti nuoseklią ir sistemišką sintaksinių ryšių ir gramatinių funkcijų teoriją buvo iškeltas visai neseniai. Vis dėlto tradicinės gramatikos autoriams būdingų įžvalgų apie sintaksinius ryšius ir gramatines funkcijas nereikėtų nuvertinti. Šios įžvalgos paremtos iš esmės teisingomis intuicijomis, autoriai išskyrė nemažai sintaksinių ryšių rūšių – predikaciją, modifikaciją, apoziciją, koordinaciją, subordinaciją, reliatyvizaciją – bei į šiuos ryšius įtrauktų išraiškų funkcijas ir visiškai pagrįstai laikė šias sampratas pagrindinėmis gramatinės analizės priemonėmis.

Atsižvelgdami į gramatinių funkcijų sąvokų ir sintaksinio ryšio sąvokų tarpusavio koreliaciją bei į sintaksinių ryšių rūšių išskyrimo svarbą tradicinei gramatikai, patiksliname ankstesnę išvadą: pagrindinėmis sąvokomis, naudotinomis rekonstruojant Reedo ir Kelloggo diagramų sistemą, laikytinos gramatinių funkcijų sąvokos ir sintaksinių ryšių sąvokos.

Tai, kad gramatinių funkcijų sąvokos ir sintaksinio ryšio sąvokos koreliuoja ta prasme, jog gramatinių funkcijų sąvokas atitinka tam tikros sintaksinio ryšio sąvokos ir atvirkščiai, nereiškia, kad panašiai vartosenoje koreliuoja gramatinių funkcijų terminai ir sintaksinio ryšio rūšių terminai. Nesunku pastebėti, kad tradicinės gramatikos autoriai, kalbėdami apie vienas sintaksinio ryšio rūšis, vartoja beveik vien sintaksinio ryšio terminus, o kalbėdami apie kitas – beveik vien gramatinių funkcijų terminus. Pavyzdžiui, aptariant predikaciją, šį sintaksinį ryšį reprezentuojantis terminas vartojamas labai retai, o gramatinių funkcijų terminai vartojami nuolatos; bet aptariant modifikacijos ar apozicijos sintaksinius ryšius gramatinių funkcijų terminai yra reti, nes autoriai vartoja beveik vien sintaksinį ryšį reprezentuojančius terminus. Preferencija vartoti gramatinių funkcijų terminus kalbant apie vienus sintaksinius ryšius ir preferencija naudoti sintaksinių ryšių terminus kalbant apie kitus sintaksinius ryšius gali būti nesunkiai paaiškintos. Šios preferencijos susiklosto natūraliai ir yra nulemtos to, ar sintaksinio ryšio atveju į tą ryšį įtrauktos išraiškos gali atlikti tik dvi ar daugiau funkcijų. Predikacijos atveju į šį sintaksinį ryšį įtrauktos išraiškos gali atlikti daugiau kaip dvi funkcijas: predikacijos ryšiu susietas išraiškas galime charakterizuoti vartodami tokius gramatinių funkcijų terminus, kaip subjektas, predikatas, tiesioginis objektas, netiesioginis objektas, subjekto komplementas, objekto komplementas. Galimų gramatinių funkcijų gausa predikacijos atveju neleidžia apsiriboti sintaksinį ryšį reprezentuojančiu terminu – šis terminas neapima mums svarbių detalių. Norėdami šias detales aptarti, turime vartoti gramatinių funkcijų terminus. O sintaksinio ryšio terminas neleidžia pasakyti ko nors, ko negalima būtų pasakyti vartojant gramatinių funkcijų terminus. Taigi predikacijos atveju turime situaciją, kada gramatinių funkcijų terminus vartoti būtina, o be sintaksinio ryšio termino apsieiti galima; todėl pastarasis vartojamas retai. Kitokia situacija modifikacijos ir apozicijos atvejais. Modifikacijos sintaksinis ryšys visada jungia dvi išraiškas, kurios atlieka dvi funkcijas – viena išraiška yra modifikuojamoji, kita – modifikuojančioji. Analogiškai apozicijos ryšys jungia dvi išraiškas, iš kurių viena yra apozicijoje antros atžvilgiu. Kadangi modifikacijos ir apozicijos atvejais galimos gramatinės funkcijos yra tik dvi ir tos dvi funkcijos egzistuoja visada, kada turime atitinkamą sintaksinį ryšį, tai reiškia, kad teiginys apie modifikacijos arba apozicijos ryšį implikuoja teiginius apie tai, kad tam tikros išraiškos atlieka tam tikras funkcijas. Pavyzdžiui, pasakymuose „išraiška A modifikuoja išraišką B“ arba „išraiška A yra apozicijoje išraiškos B atžvilgiu“ vartojami sintaksinių ryšių terminai; pasitelkę gramatinių funkcijų terminus, mes nepa-

sakytume nieko naujo, ko apie gramatines funkcijas neimplikuotų sintaksinių ryšių terminais suformuluoti sakiniai.

Galima teigti, kad tais atvejais, kai į sintaksinį ryšį įtrauktos išraiškos gali atlikti dvi ir tik dvi funkcijas, egzistuoja tendencija išsiversti vien sintaksinių ryšių terminais, o tais atvejais, kai į tą ryšį įtrauktos išraiškos gali atlikti daugiau kaip dvi funkcijas, egzistuoja tendencija išsiversti vien gramatinių funkcijų terminais. Šią išvadą reikia patikslinti. Griežtai kalbant negalima sakyti, kad tam tikru atveju egzistuoja galimybė išsiversti vien sintaksinio ryšio terminu, o kitu atveju – vien gramatinių funkcijų terminais. Tada, kai nevartojame sintaksinio ryšio termino ir pasitelkiame vien gramatinių funkcijų terminus, mes turime kokiu nors būdu (turbūt apsieidami be specialių techninių terminų) parodyti, kad gramatinių funkcijų terminais apibūdintos išraiškos yra įtrauktos į tą patį sintaksinį ryšį. Pavyzdžiui, turint išraiškas A, B, C, D, neužteks pasakyti, kad A ir B yra subjektai, o C ir D – predikatai; reikės dar nurodyti, kuri išraiška su kuria išraiška (tarkim, A su C ir B su D) yra įtrauktos į tą patį sintaksinį ryšį. Tada, kai nevartojame gramatinių funkcijų terminų ir pasitelkiame vien sintaksinio ryšio rūšies terminą, mes turime kokiu nors būdu (turbūt apsieidami be specialių techninių terminų) parodyti, kokia yra į sintaksinį ryšį įtrauktų išraiškų tvarka. Pavyzdžiui, turint išraiškas A ir B, neužteks pasakyti, kad jos susietos modifikacijos ryšiu; reikės dar nurodyti, kuri išraiška modifikuoja kurią, t. y. reikės nurodyti ryšio kryptį, arba objektų, susietų tuo ryšiu, tvarką.

Šie pastebėjimai leidžia sukurti terminiją, taikytiną sintaksės diagramavimo sistemų simboliams, vaizduojantiems gramatinių funkcijų aspektą, aptarti. Šį aspektą vaizduojančius simbolius galima suskirstyti į tokias grupes:

1) simboliai, reprezentuojantys sintaksinius ryšius;
2) simboliai, reprezentuojantys gramatines funkcijas;
3) simboliai, rodantys išraiškų įtraukimą į tą patį sintaksinį ryšį;
4) simboliai, rodantys išraiškų, susietų tuo pačiu sintaksiniu ryšiu, tvarką (ryšio kryptį);
5) greta šių simbolių grupių reikia išskirti dar vieną, beveik visada egzistuojančią net visai paprastose diagramų sistemose, tai – techniniai simboliai, t. y. simboliai, parodantys pačios diagramavimo sistemos simbolių taikymo tvarką.

1.2. ELEMENTARIEJI SIMBOLIAI PRADINĖJE REEDO IR KELLOGGO SISTEMOS VERSIJOJE

Pristatydami pradinę Reedo ir Kelloggo sistemos versiją, naudosimės šių autorių darbais bei darbais tų autorių, kurie, pristatydami Reedo ir Kelloggo diagramų sistemą atitinkamais aspektais, nenutolo nuo pradinės versijos. Elementariuosius

simbolius suskirstysime į grupes pagal vaizduojamas sintaksinio ryšio rūšis, sunumeruosime, o simbolių reprezentuojamas sąvokas išskirsime pajuodintu šriftu. Elementariųjų simbolių taikymą iliustruosime paprastais ir kiek galima mažiau kontroversiškais pavyzdžiais.

1.2.1. Predikacijos vaizdavimas

Predikacijai pavaizduoti Reedas ir Kelloggas sukuria simbolį, reprezentuojantį sintaksinį ryšį, ir simbolius, reprezentuojančius į sintaksinį ryšį įtrauktų išraiškų gramatines funkcijas.

1. **Predikacijos** sintaksinis ryšys Reedo ir Kelloggo diagramose vaizduojamas horizontalia linija, virš kurios užrašomos klauzos branduoliui priklausančios, t. y. predikacijos ryšiu susietos išraiškos.

Sakinio *Planets revolve* diagramoje horizontalus brūkšnys reprezentuoja predikacijos ryšį, kuriuo yra sujungtos išraiškos *Planets* ir *revolve* (Reed etc., 1901 (1875), 17).

Predikacijos ryšio simbolis neparodo, kokias gramatines funkcijas atlieka šiuo ryšiu susietos išraiškos. Gramatinėms funkcijoms pavaizduoti Reedas ir Kelloggas sukuria specialius simbolius.

2. Reedas ir Kelloggas, kaip įprasta tradicinėje gramatikoje, klauzos branduolį dalija į dvi dalis, kurių viena atlieka gramatinio **subjekto** funkciją**,** kita – gramatinio **predikato**. Subjekto ir predikato gramatinėms funkcijoms pavaizduoti diagramose naudojama vertikali linija, kertanti predikacijos ryšio simbolį horizontalią liniją. Kairėje nuo vertikalios linijos užrašomas subjektas, dešinėje – predikatas. Sakinio *Planets revolve* diagrama vaizduoja, kad žodis *Planets* yra subjektas, o *revolve* – predikatas.

Sakinio *Men walk* diagrama vaizduoja, kad žodis *Men* yra subjektas, o *walk* – predikatas (House etc., 1950 (1931), 205).

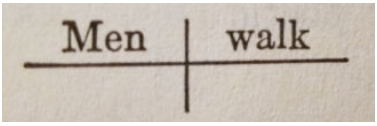

3. **Tiesioginio objekto** gramatinė funkcija Reedo ir Kelloggo diagramose žymima vertikalia linija, kuri liečia predikacijos ryšio simbolį horizontalią liniją, bet jos nekerta; išraiška, atliekanti tiesioginio objekto funkciją, rašoma šio simbolio dešinėje.

Sakinio *Brutus stabbed Caesar* diagrama vaizduoja, kad žodis *Caesar* atlieka tiesioginio objekto funkciją (Reed etc., 1889, 12).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vertikalus brūkšnys dalija į predikacijos ryšį įtrauktas išraiškas į dvi – subjektą ir predikatą, o tiesioginio objekto funkciją reprezentuojantis brūkšnys išskiria tokią funkciją atliekančią išraišką predikato viduje. Į sudėtinio predikato struktūrą įeinantį veiksmažodį (pavyzdyje tai veiksmažodis *stabbed*) Reedas ir Kelloggas vadina tiesiog „veiksmažodžiu“ ir jo atliekamos funkcijos neįvardija specialiu techniniu terminu ir nevaizduoja kokiu nors simboliu. Mes kompleksinio predikato pagrindinio veiksmažodžio atliekamą funkciją vadinsime **predikatoriaus** funkcija. Reedo ir Kelloggo diagramose šią funkciją atliekanti išraiška užrašoma iškart po vertikalaus brūkšnio.

4. **Subjekto komplemento** gramatinė funkcija Reedo ir Kelloggo diagramose žymima pasvirusia į kairę pusę linija, kuri liečia predikacijos ryšio simbolį horizontalią liniją, bet jos nekerta; išraiška, atliekanti subjekto komplemento funkciją, rašoma šio simbolio dešinėje.

Sakinio *Diamonds are combustible* diagrama vaizduoja, kad žodis *combustible* atlieka subjekto komplemento funkciją (Reed etc., 1889, 13).

5. **Objekto komplemento** gramatinė funkcija Reedo ir Kelloggo diagramose žymima pasvirusia į dešinę pusę linija, kuri liečia predikacijos ryšio simbolį horizontalią liniją, bet jos nekerta; išraiška, atliekanti objekto komplemento funkciją, rašoma šio simbolio dešinėje.

Sakinio *They made Victoria queen* diagrama vaizduoja, kad žodis *queen* atlieka objekto komplemento funkciją (Reed etc., 1899 (1877), 54).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad objekto komplemento funkciją atliekanti išraiška yra rašoma tarp predikatoriaus ir tiesioginio objekto funkcijas atliekančių išraiškų. Taip išdėstydami išraiškas diagramose, Reedas ir Kelloggas siekia parodyti, kad

išraiška, atliekanti objekto komplemento funkciją, yra susijusi ir su predikatoriaus, ir su objekto funkciją atliekančia išraiška.

1.2.2. Modifikacijos vaizdavimas

Modifikacijai pavaizduoti Reedas ir Kelloggas sukuria simbolį, reprezentuojantį sintaksinį ryšį; simbolių, reprezentuojančių į sintaksinį ryšį įtrauktų išraiškų gramatines funkcijas, modifikacijai pavaizduoti jie nenaudoja. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų atliekami vaidmenys yra atskleidžiami priemonėmis, parodančiomis jų tvarką (ryšio kryptį).

6. **Modifikacijos** sintaksinis ryšys Reedo ir Kelloggo diagramose vaizduojamas į kairę pasvirusia linija. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis parodo išraiškų pozicija pasvirusios linijos atžvilgiu: **modifikatoriaus** vaidmenį atliekanti išraiška užrašoma lygiagrečiai su pasvirusia linija, o **modifikuojamosios išraiškos** vaidmenį atliekanti išraiška užrašoma virš aukščiausio pasviros linijos taško.

Sakinio *Young, active men walk rapidly* diagrama vaizduoja tris modifikacijos ryšius: į vieną yra įtraukti būdvardis *young* ir daiktavardis *men,* į antrą – būdvardis *active* ir daiktavardis *men,* į trečią – veiksmažodis *walk* ir prieveiksmis *rapidly*. Šiuose modifikacijos ryšiuose žodžiai *men* ir *walk* atlieka modifikuojamosios išraiškos funkciją, o žodžiai *young, active* ir *rapidly* – modifikatoriaus funkciją (House etc., 1950 (1931), 206).

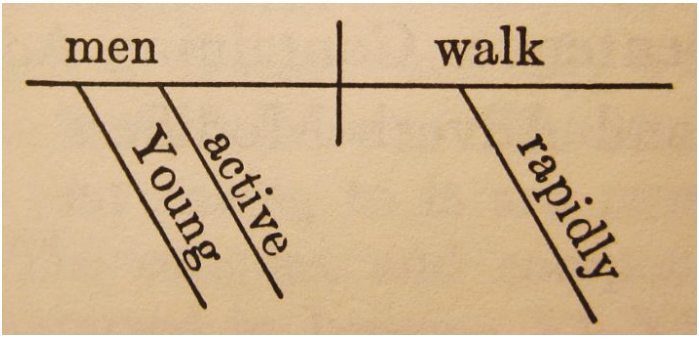

1.2.3. Apozicijos vaizdavimas

Apozicijai pavaizduoti Reedas ir Kelloggas sukuria simbolį, reprezentuojantį gramatinę funkciją. Taip pat jie sukuria priemonę, kuri (1) parodo išraiškų įtraukimą į tą patį sintaksinį ryšį, (2) parodo kitos į šį ryšį įtrauktos išraiškos atliekamą gramatinę funkciją. Simbolio, kuris reprezentuotų apozicijos sintaksinį ryšį, Reedas ir Kelloggas nesukuria.

7. **Apozito,** t. y. išraiškos, esančios apozicijoje kitos išraiškos atžvilgiu, funkciją reprezentuoja lenktinių skliaustų simbolis. Kitą išraišką, kuri kartu su apozito funkciją atliekančia išraiška yra susieta **apozicijos** santykiu ir atlieka **apozicijos antecedento** funkciją, parodo jos pozicija: ji užrašoma išraiškos, atliekančios apozito vaidmenį, kairėje.

Sakinio *Julia's sister Mary has lost her diamond ring* sintaksės diagrama vaizduoja, kad žodis *sister* ir žodis *Mary* yra susieti apozicijos ryšiu; žodis *sister* atlieka apozicijos antecedento funkciją, o žodis *Mary* – apozito funkciją (Reed etc., 1901 (1875), 116).

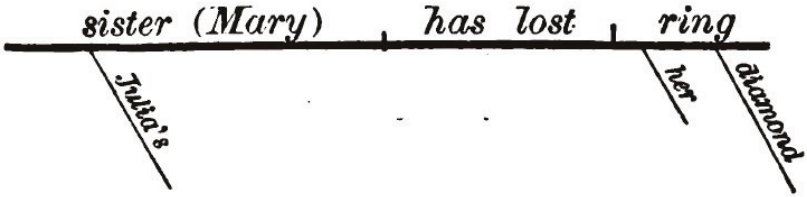

1.2.4. Koordinacijos vaizdavimas

Koordinacijai pavaizduoti Reedas ir Kelloggas sukuria simbolį, reprezentuojantį sintaksinį ryšį. Koordinacijos ryšiu sujungtų išraiškų gramatines funkcijas parodo tų išraiškų pozicija sintaksinį ryšį reprezentuojančio simbolio atžvilgiu.

8. **Koordinacijos ryšį** vaizduojantis simbolis yra brūkšninė linija, brėžiama tarp dviejų išraiškų. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis rodo išraiškų pozicija brūkšninės linijos atžvilgiu: **sujungiamojo jungtuko** gramatinę funkciją atliekanti išraiška rašoma greta brūkšninės linijos, o **koordinuotų išraiškų** gramatines funkcijas atliekančios dvi išraiškos užrašomos linijos galuose.

Sakinio *Some men sin deliberately and presumptuously* sintaksės diagrama vaizduoja, kad koordinacijos ryšiu yra susieti žodžiai *deliberately* ir *presumptuously*; žodis *deliberately* ir žodis *presumptuously* atlieka koordinuotos išraiškos gramatinę funkciją, o žodis *and* – sujungiamojo jungtuko gramatinę funkciją (Reed etc., 1889, 45).

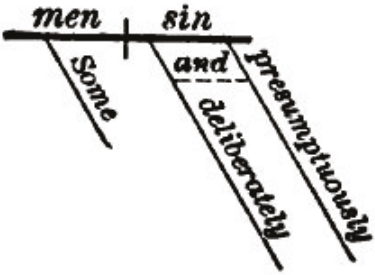

Ši diagrama kelia interpretacijos sunkumų. Kadangi pãsviros linijos, virš kurių užrašyti žodžiai *deliberately* ir *presumptuously*, liečia horizontalią liniją po žodžiu *sin,* galima manyti, kad žodis *deliberately* ir žodis *presumptuously* modifikuoja žodį *sin* atskirai ir šie du modifikacijos santykiai yra pirmesni už koordinacijos santykį, kurį tarp žodžio *deliberately* ir žodžio *presumptuously* sukuria jungtukas *and*. Kitaip tariant, ši diagrama skatina manyti, kad Reedas ir Kelloggas žodžių sekos *deliberately and presumptuously* nelaiko fraze. Tokiai interpretacijai pritarti nereikėtų, nes požiūris, pagal kurį sujungiamieji jungtukai nesukuria frazių, nėra pateiktas jų darbuose, nėra būdingas tradicinei gramatikai ir buvo suformuluotas tik XX a. viduryje priklausomybių gramatikos pradininko Tesnière'o darbe (Tesnière, 1959). Mažai tikėtina, kad Reedas ir Kelloggas būtų laikęsi tradicinei gramatikai nebūdingos sujungiamųjų jungtukų traktuotės ir apie tai būtų net neužsiminę.

Tuo atveju, kai koordinacijos ryšys sujungia klauzas, brūkšninė linija brėžiama nuo predikatoriaus iki predikatoriaus. Sakinio *The man dies but his memory lives* sintaksės diagrama vaizduoja, kad klauza *the man dies* ir klauza *his memory lives* yra sujungtos koordinacijos ryšiu; klauza *the man dies* ir klauza *his memory lives* atlieka koordinuotos išraiškos gramatinę funkciją, o žodis *but* – sujungiamojo jungtuko gramatinę funkciją (Reed etc., 1889, 91).

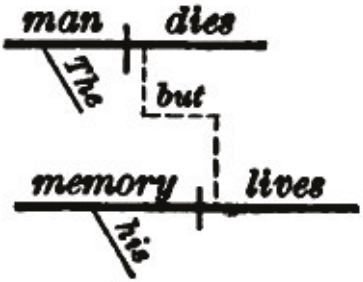

1.2.5. Subordinacijos vaizdavimas

Subordinacijai pavaizduoti Reedas ir Kelloggas įveda simbolį, reprezentuojantį sintaksinį ryšį. Subordinacijos ryšiu sujungtų išraiškų gramatines funkcijas indikuoja tų išraiškų pozicija sintaksinį ryšį reprezentuojančio simbolio atžvilgiu.

9. **Subordinacijos ryšį** vaizduojantis simbolis yra pasvira ištisinė linija, viduryje tampanti brūkšnine, brėžiama tarp dviejų klauzų, nuo vienos klauzos predikatoriaus iki kitos klauzos predikatoriaus. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis indikuoja išraiškų pozicija linijos atžvilgiu: **prijungiamojo jungtuko** gramatinę funkciją atliekanti išraiška rašoma greta linijos brūkšninės dalies, **pagrindinės klauzos** gramatinę

funkciją atliekanti klauza užrašoma viršuje, o **subordinuotosios klauzos** gramatinę funkciją atliekanti klauza užrašoma apačioje.

Sakinio *Printing was unknown when Homer wrote the Iliad* diagrama vaizduoja, kad subordinacijos ryšiu yra susietos klauzos *printing was unknown* ir *Homer wrote the Iliad*; klauza *printing was unknown* atlieka pagrindinės klauzos gramatinę funkciją, klauza *Homer wrote the Iliad* – subordinuotosios klauzos gramatinę funkciją, o žodis *when* – priungiamojo jungtuko gramatinę funkciją (Reed etc., 1889, 29).

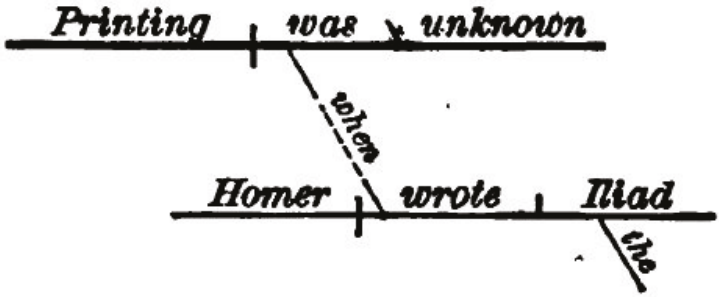

1.2.6. Reliatyvizacijos vaizdavimas

Reliatyvizacijai pavaizduoti Reedas ir Kelloggas sukuria simbolį, reprezentuojantį sintaksinį ryšį. Reliatyvizacijos ryšiu sujungtų išraiškų gramatines funkcijas parodo tų išraiškų pozicija sintaksinį ryšį reprezentuojančio simbolio atžvilgiu.

10. **Reliatyvizacijos ryšį** vaizduojantis simbolis yra pasvira brūkšninė linija, brėžiama tarp dviejų klauzų. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis rodo išraiškų pozicija brūkšninės linijos atžvilgiu: klauza, atliekanti **pagrindinės klauzos** vaidmenį, rašoma brūkšninės linijos viršuje, o klauza, atliekanti **santykinės klauzos** vaidmenį – apačioje; **santykinio žodžio antecedento** ir **santykinio žodžio** gramatines funkcijas atlieka atitinkamai pagrindinės klauzos žodis ir santykinės klauzos žodis, kuriuos liečia brūkšninė linija.

Sakinio *Henry Hudson discovered the river which bears his name* diagrama vaizduoja, kad reliatyvizacijos ryšiu yra susietos klauzos *Henry Hudson discovered the river* ir *which bears his name*; klauza *Henry Hudson discovered the river* atlieka pagrindinės klauzos gramatinę funkciją, klauza *which bears his name* – santykinės klauzos gramatinę funkciją; žodis *river* atlieka santykinio žodžio antecedento gramatinę funkciją, žodis *which* – santykinio žodžio gramatinę funkciją (Reed etc., 1889, 27).

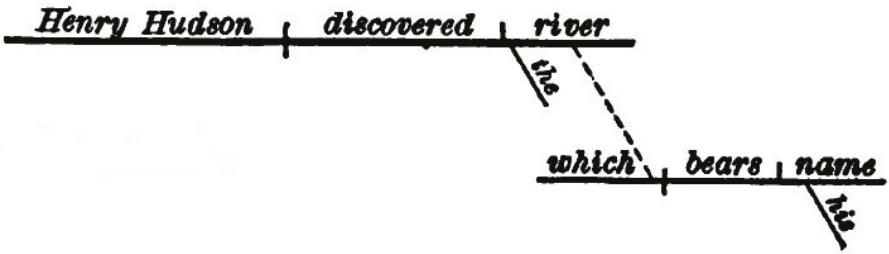

1.2.7. Įvadinių žodžių vaizdavimas

Reedas ir Kelloggas žodį, kuris yra jungiamas su tam tikra kita išraiška, keičia šios vartoseną ir / arba parodo jos gramatinę funkciją, vadina „įvadiniu žodžiu“. Įvadiniams žodžiams jie priskiria prielinksnius, žodį *to*, anglų kalboje atliekantį bendraties rodiklio vaidmenį, jungtuką *that*, atliekantį įtrauktosios klauzos rodiklio vaidmenį, žodį *as*, atliekantį palyginimo rodiklio vaidmenį, žodžius *whether* ir *if*, atliekančius poliarinės klausiamosios klauzos rodiklio vaidmenį, žodį *lest*, atliekantį baimės klauzos rodiklio vaidmenį, žodį *namely*, atliekantį apozicijos rodiklio vaidmenį. Įvadinių žodžių sintaksei pavaizduoti Reedas ir Kelloggas sukuria du simbolius, reprezentuojančius sintaksinį ryšį tarp įvadinio žodžio ir išraiškos, kurią jis įveda, t. y. su kuria jis sudaro frazę. Vieną sintaksinio ryšio simbolį autoriai naudoja prielinksnių ir žodžių, kurie jų požiūriu yra prielinksniams artimi, sintaksei pavaizduoti, kitą – jungtukų ir žodžių, kurie, jų manymu, yra artimi jungtukams, sintaksei pavaizduoti.

Įvadinių žodžių traktuotė Reedo ir Kelloggo darbuose kelia interpretacijos sunkumų, nes neformalus, žodinis šių žodžių vaizdavimo diagramose išaiškinimas yra neišsamus ir paviršutiniškas. Du skirtingi sintaksinio ryšio simboliai leidžia manyti, kad Reedas ir Kelloggas turėtų skirti dvi sintaksinio ryšio sąvokas. Tačiau tokių sąvokų ir jas apibūdinančių terminų Reedo ir Kelloggo darbuose nerandame. Panašiai yra ir su išraiškų, įtrauktų į sintaksinius ryšius, kuriuos vaizduoja minėti du sintaksinio ryšio simboliai, gramatinėmis funkcijomis. Reedas ir Kelloggas nesukuria šias gramatines funkcijas reprezentuojančių apibrėžtų sąvokų ir techninių terminų. Kuo skiriasi dviejų skirtingų simbolių vaizduojami sintaksiniai ryšiai ir į pirmojo simbolio vaizduojamą ryšį įtrauktų išraiškų gramatinės funkcijos nuo analogiškų į antrojo simbolio vaizduojamą ryšį įtrauktų išraiškų gramatinių funkcijų, lieka neaišku. Iš Reedo ir Kelloggo pateikto įvadinių žodžių vaizdavimo diagramose žodinio išaiškinimo matome, kad vienas sintaksinio ryšio simbolis sujungia vienokių gramatinių kategorijų išraiškas, kitas – kitokių gramatinių kategorijų išraiškas. Ar už to slypi kas nors daugiau, lieka neaišku. Į tai atsižvelgdami, abu sintaksinio ryšio simbolius aptarsime vartodami tuos pačius techninius terminus: *įvedimo ryšys*, *įvadinis žodis* ir *įvedamoji išraiška*.

11. Bukas kampas, sudarytas iš pasviros ir horizontalios ištisinių linijų, vaizduoja **įvedimo ryšį**. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis parodo išraiškų pozicija pasviros ir horizontalios linijų atžvilgiu: **įvadinio žodžio** funkciją atliekanti išraiška užrašoma prie pasviros linijos, o **įvedamosios išraiškos** funkciją atliekanti išraiška – prie horizontalios linijos. Reedas ir Kelloggas buko kampo simbolį naudoja prielinksnių ir anglų kalbos bendraties rodiklio žodelio *to* sintaksei pavaizduoti.

Sakinio *The gloom of winter settled down on everything* diagrama vaizduoja, kad įvedimo ryšiu yra susietos išraiškos *of* ir *winter* bei *on* ir *everything*. Taip pat diagrama vaizduoja, kad žodis *of* atlieka įvadinio žodžio funkciją, žodis *winter* – įvedamosios išraiškos funkciją, kad žodis *on* atlieka įvadinio žodžio funkciją, žodis *everything* – įvedamosios išraiškos funkciją (Reed etc., 1889, 7). Atkreiptinas dėmesys, kad frazė *of winter* ir frazė *on everything* atlieka atitinkamai žodžio *gloom* ir žodžio *settled* modifikatoriaus vaidmenį. Tai, kad šios frazės modifikuoja tam tikras išraiškas, yra parodyta panašiai kaip tais atvejais, kada modifikatoriaus vaidmenį atlieka atskiras žodis, – modifikuojamąją išraišką užrašant virš pasviros linijos.

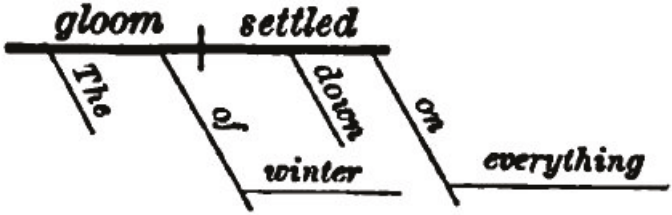

Dabar aptarsime buko kampo simbolio naudojimą bendraties sintaksei pavaizduoti. Sakinio *To retreat was impossible* diagramoje (Reed etc., 1901 (1875), 106) pavaizduota, kad žodis *to* ir žodis *retreat* yra susieti įvedimo ryšiu; vertikalios linijos su dviem kojelėmis simbolis (jį aptarsime vėliau) parodo, kad frazė *to retreat* yra susieta predikacijos ryšiu su žodžiais, užrašytais virš storos linijos, ir atlieka gramatinio subjekto funkciją.

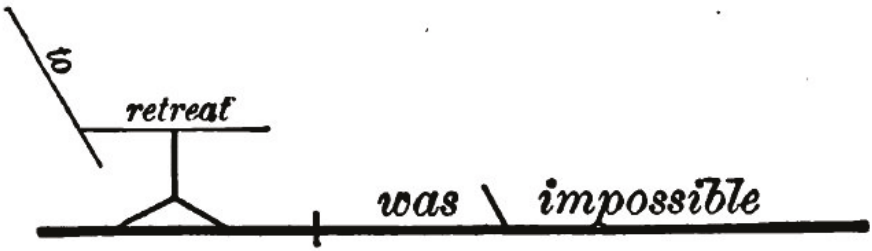

Veiksmažodžio bendratis išlaiko finitinio veiksmažodžio junglumą, t. y. gali būti įtraukta į predikacijos ryšį. Sakinio *To relieve the wretched was his pride* (Reed etc., 1889, 24) diagramoje ant buko kampo simbolį sudarančių pasviros ir horizontalios linijų yra užrašyti trys žodžiai: *to*, *relieve* ir *wretched*. Pastaruosius du žodžius skiria vertikalus brūkšnys, parodantis, kad *relieve* atlieka predikatoriaus funkciją, o *wretched* – objekto funkciją. Vertikalios linijos su dviem kojelėmis simbolis parodo, kad frazė *to relieve the wretched* yra susieta predikacijos ryšiu su žodžiais, užrašytais virš storos linijos, ir atlieka gramatinio subjekto funkciją.

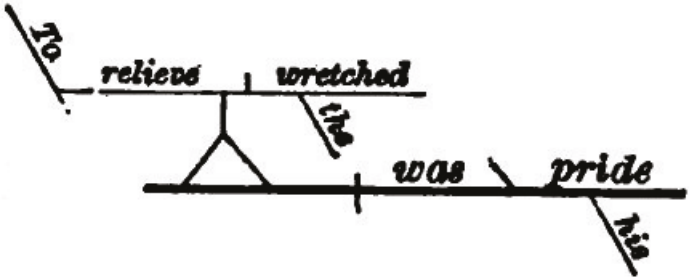

Veiksmažodžio bendratis dažnai atlieka modifikatoriaus funkciją. Sakinio *I come not here to talk* diagramoje (Reed etc., 1889, 20) pavaizduota, kad žodis *to* ir žodis *talk* yra susieti įvedimo ryšiu ir kad žodis *to* atlieka įvadinio žodžio, o žodis *talk* – įvedamosios išraiškos funkciją. Buko kampo simbolio nubrėžimas po žodžiu *come* parodo, kad šis žodis ir frazė *to talk* yra susieti modifikacijos ryšiu, kuriame žodis *come* atlieka modifikuojamosios išraiškos, o frazė *to talk* – modifikuojančiosios išraiškos vaidmenį.

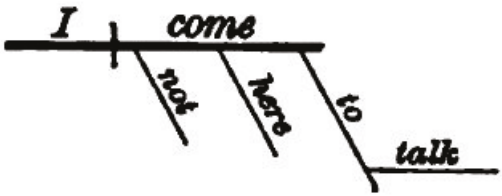

Veiksmažodžio bendratis, atliekanti modifikatoriaus funkciją, pati neretai būna įtraukta į predikacijos ryšį. Sakinio *These harmless delusions tend to make us happy* diagramoje (Reed etc., 1889, 62) žodis *to* ir žodis *make* yra susieti įvedimo ryšiu, kur žodis *to* atlieka įvadinio žodžio, o žodis *make* – įvedamosios išraiškos funkciją. Ant horizontalios linijos užrašytas išraiškas *to make*, *happy* ir *us* skiria pasviro brūkšnio ir vertikalaus brūkšnio simboliai. Tai reiškia, kad šie žodžiai predikacijos ryšyje

atlieka atitinkamai predikatoriaus, objekto komplemento ir objekto funkcijas. Buko kampo simbolio nubrėžimas po žodžiu *tend* parodo, kad šis žodis ir frazė *to make us happy* yra susieti modifikacijos ryšiu, kuriame žodis *tend* atlieka modifikuojamosios išraiškos, o frazė *to make us happy* – modifikuojančiosios išraiškos vaidmenį.

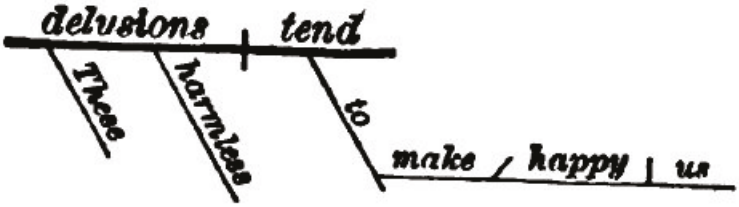

Keturios iš ką tik aptartų penkių diagramų kelia interpretacijos sunkumų. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *The gloom of winter settled down on everything* sintaksę, parodyta, kad frazė *of winter* ir frazė *on everything* atitinkamai atlieka žodžio *gloom* ir žodžio *settled* modifikatoriaus vaidmenį, tačiau modifikacijos ryšio simbolis dešinėn pasviręs brūkšnys nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *To relieve the wretched was his pride* sintaksę, parodyta, kad bendratį *to relieve* ir žodį *wretched* sieja predikacijos ryšys, tačiau predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *I come not here to talk* sintaksę, parodyta, kad bendratį *to talk* ir žodį *come* sieja modifikacijos ryšys, bet modifikacijos ryšio simbolis dešinėn pasviręs brūkšnys nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *These harmless delusions tend to make us happy* sintaksę, parodyta, kad bendratį *to make* su išraiškomis *happy* ir *us* jungia predikacijos ryšys, o frazę *to make us happy* su žodžiu *tend* jungia modifikacijos ryšys, bet nei predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys, nei modifikacijos ryšio simbolis dešinėn pasviręs brūkšnys nėra panaudoti. Kyla klausimas: kodėl minėti sintaksiniai ryšiai šiose diagramose nebuvo parodyti naudojant specialiai jiems skirtus simbolius?

Galima būtų manyti, kad šiais atvejais du arba trys simboliai yra sujungiami į tam tikrą naują simbolį. Simbolių sujungimas į vieną simbolį iš principo yra galimas. Susitarimas dėl dviejų simbolių perteikiamo turinio vaizdavimo naudojant tam tikrą naują trečią simbolį gali būti įgyvendinamas tada, kai (1) toks susitarimas leidžia diagramą supaprastinti, kai (2) turinį, kuris perteikiamas nauju simboliu, yra įmanoma perteikti jo nenaudojant ir kai (3) yra nustatytos aiškios taisyklės, kaip kiekvienu to simbolio panaudojimo atveju atkurti diagramą iki supaprastinimo. Reedo ir Kelloggo diagramų sistema netenkina (3) sąlygos, nes paaiškinimų, kaip turėtų atrodyti diagramos tais atvejais, kai buko kampo simbolis perteikia ne tik įvedimo ryšį, bet kartu ir modifikacijos arba predikacijos ryšį, autoriai nepateikia. Tai dar būtų pusė bėdos, nes diagramas iki supaprastinimo galima būtų bandyti rekonstruoti. Tačiau kai ku-

riais atvejais nubraižyti tokią diagramą, kokia ji galėjo atrodyti iki supaprastinimo, iš viso yra neįmanoma. Pavyzdžiui, Reedo ir Kelloggo diagramų sistema neleidžia nubraižyti tokios sakinio *I come not here to talk* diagramos, kurioje naudojant modifikacijos simbolį dešinėn pasvirusį brūkšnį būtų parodyta, kad frazė *to talk* modifikuoja žodį *come*; kad tai taptų įmanoma, reikalingas naujas pagalbinis simbolis. Tai reiškia, kad Reedo ir Kelloggo diagramų sistema netenkina ir (2) sąlygos. Tai savo ruožtu reiškia, kad aptariamose keturiose diagramose susiduriame ne su tam tikro naujo simbolio naudojimu vietoje dviejų ar trijų sintaksinio ryšio simbolių, o su to paties buko kampo simbolio naudojimu, kada viename kontekste jam suteikiama viena, kitame – kita prasmė. Tiksliau pasakius, net ne pačiam simboliui skirtinguose kontekstuose priskiriama skirtinga prasmė, bet simbolio dalims. Panašu, kad įvedimo ryšio simbolis tyčia buvo sugalvotas tokio pavidalo, jog viena jo dalis – pasvira linija būtų panaši į modifikacijos ryšio simbolį, o kita dalis – horizontali linija – į predikacijos simbolį. Tačiau elementariojo simbolio dalis vien dėl savo panašumo į kitą simbolį negali reprezentuoti nieko papildomo greta viso simbolio reikšmės. Todėl toks buko kampo simbolio naudojimas, kai šis elementarusis simbolis, reprezentuojantis įvedimo santykį, tam tikruose kontekstuose taip pat parodo, kad tam tikras išraiškas sieja predikacijos arba modifikacijos ryšys, laikytinas rimtu Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos techniniu trūkumu.

12. Vertikaliõs brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia ištisine linija, simbolis vaizduoja **įvedimo ryšį**. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis parodo išraiškų pozicija vertikalios linijos atžvilgiu: **įvadinio žodžio** funkciją atliekanti išraiška užrašoma vertikalios linijos viršuje, o **įvedamosios išraiškos** funkciją atliekanti išraiška – vertikalios linijos apačioje. Reedas ir Kelloggas vertikalios brūkšninės linijos simbolį naudoja žodelių *that*, *as*, *whether*, *if*, *lest, namely* sintaksei pavaizduoti.

Sakinio *Galileo taught that the earth moves* diagramoje (Reed etc., 1899 (1877), 124) vertikaliõs brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia linija, simbolis jungia įtrauktosios klauzos rodiklį žodelį *that* ir įtrauktąją klauzą *the earth moves.* Tai reiškia, kad žodelis *that* ir klauza *the earth moves* yra susieti įvedimo ryšiu. Žodelio *that* pozicija virš vertikalios brūkšninės linijos parodo, kad jis atlieka įvadinio žodžio funkciją, o išraiškos *the earth moves* pozicija po vertikalia brūkšnine linija parodo, kad ši išraiška atlieka įvedamosios išraiškos funkciją. Savo ruožtu klauza *the earth moves* atlieka objekto funkciją. Tai parodo vertikaliõs ištisinės linijos, apačioje užsibaigiančios dviem kojelėmis, simbolis, kuris liečia predikacijos ryšio simbolį storą horizontalią liniją vertikalaus brūkšnio dešinėje, t. y. toje vietoje, kur turėtų būti užrašomas žodis, atliekantis objekto funkciją.

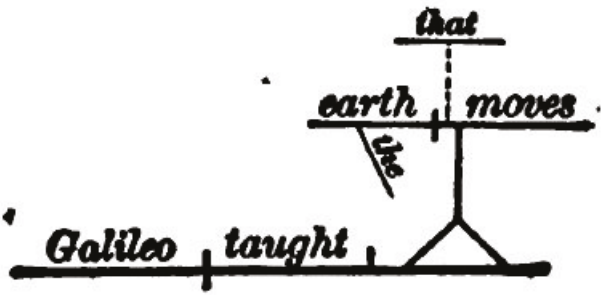

Sakinio *He went out as mate and came back captain* diagramoje (Reed etc., 1899 (1877), 52) vertikaliõs brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia linija, simbolis jungia žodelį *as* ir išraišką *mate*. Taip parodyta, kad žodelį *as* ir žodį *mate* jungia įvedimo ryšys, kuriame žodelis *as* atlieka įvadinio žodžio, o žodis *mate* – įvedamosios išraiškos funkciją. Žodis *mate* savo ruožtu yra įtrauktas į predikacijos ryšį ir atlieka subjekto komplemento funkciją.

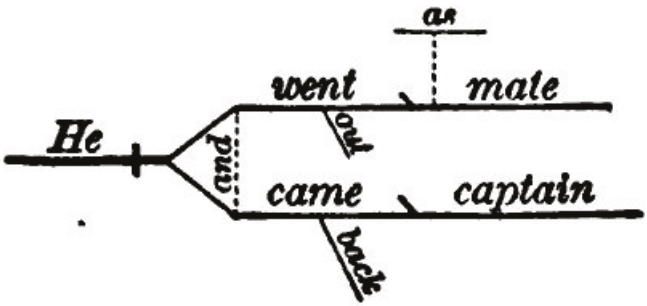

Sakinio *Who knows if one of the Pleiads is really missing* diagramoje (Reed etc., 1889, 106) vertikaliõs brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia linija, simbolis jungia klausiamosios klauzos rodiklį žodelį *if* ir klauzą *one of the Pleiads is really missing*. (Iš tiesų vertikaliõs brūkšninės linijos apačioje yra šios klauzos predikatorius *is* – šioje diagramoje, kaip ir kitais atvejais, kai į sintaksinį ryšį įtraukta išraiška yra klauza, sintaksinio ryšio simbolis nurodo į tos klauzos predikatorių.) Diagramoje parodyta, kad žodelį *if* ir klauzą *one of the Pleiads is really missing* jungia įvedimo ryšys: žodelis *if* atlieka įvadinio žodžio, o klauza *one of the Pleiads is really missing* – įvedamosios išraiškos funkciją. Klauza *one of the Pleiads is really missing* savo ruožtu yra įtraukta į predikacijos ryšį ir atlieka objekto funkciją.

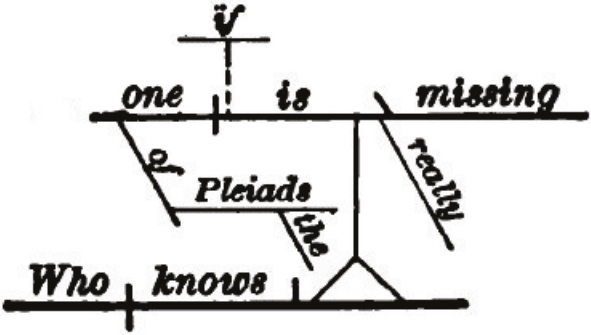

Sakinio *England fears lest Russia may endanger British rule in India* diagramoje (Reed etc., 1889, 106) vertikaliõs brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia linija, simbolis jungia baimės klauzos rodiklį žodelį *lest* ir klauzą *Russia may endanger British rule in India.* Taip parodyta, kad žodelį *lest* ir klauzą *Russia may endanger British rule in India* jungia įvedimo ryšys: žodelis *lest* atlieka įvadinio žodžio, o klauza *Russia may endanger British rule in India* – įvedamosios išraiškos funkciją. Klauza *Russia may endanger British rule in India* savo ruožtu yra įtraukta į predikacijos ryšį ir atlieka objekto funkciją.

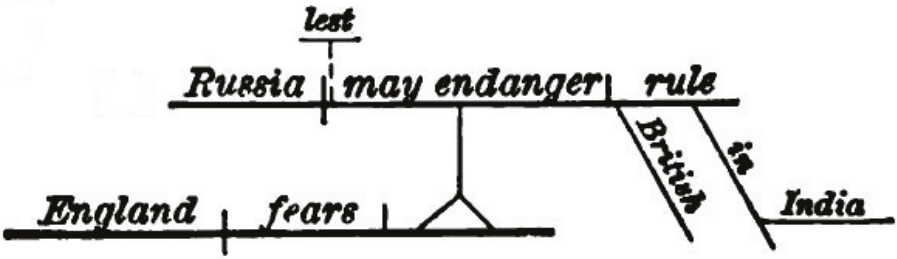

Sakinio *In the latter half of the eighteenth century three powerful nations, namely Russia, Austria and Prussia, united for the dismemberment of Poland* diagramoje (Reed etc., 1889, 57) vertikaliõs brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia linija, simbolis jungia apozicijos rodiklį žodį *namely* ir frazę *Russia, Austria and Prussia.* Taip parodyta, kad žodį *namely* ir frazę *Russia, Austria and Prussia* jungia įvedimo ryšys: žodis *namely* atlieka įvadinio žodžio, o frazė *Russia, Austria and Prussia* – įvedamosios išraiškos funkciją. Frazė *Russia, Austria and Prussia* savo ruožtu yra įtraukta į apozicijos ryšį ir atlieka apozito funkciją.

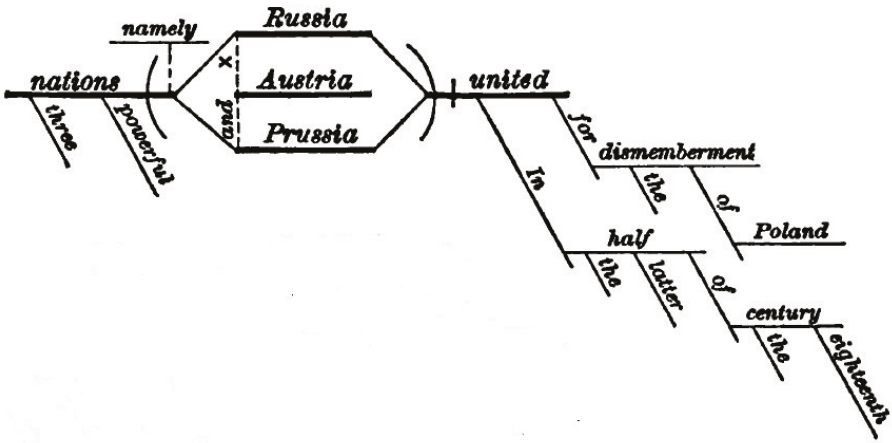

1.2.8. Techniniai simboliai

Reedo ir Kelloggo diagramose naudojama keletas techninių simbolių.

13. Neišreikšta, bet numanoma išraiška žymima kryžiuku.

Sakinio *Make hay while the sun shines* diagramoje kryžiukas žymi neišreikštą, bet numanomą išraišką; vertikalus brūkšnys rodo, kad ši neišreikšta išraiška atlieka subjekto gramatinę funkciją (Reed etc., 1889, 35).

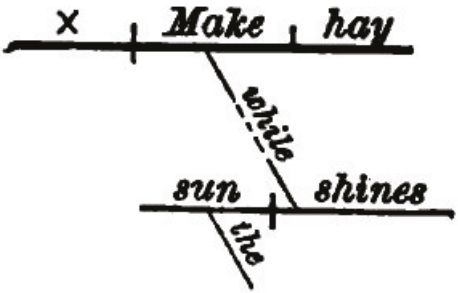

14. Dvi ištisinės linijos, sudarančios į kairę arba į dešinę nukreiptą kampą, naudojamos parodyti, kad sudėtinė išraiška, gauta pritaikius vieną ar kelis sujungiamuosius jungtukus, yra predikacijos ryšiu susieta su kitomis išraiškomis.

Kampo simbolis naudojamas vieną kartą, jei sudėtinė išraiška turi būti užrašyta predikacijos ryšį reprezentuojančios horizontalios linijos kairiajame arba dešiniajame krašte.

Sakinio *The earth and the moon are planets* diagramoje į dešinę nukreiptas kampas rodo, kad frazė *the earth and the moon* yra susiteta su išraiškomis *are* ir *planets* predikacijos ryšiu; vertikalus brūkšnys rodo, kad ši frazė atlieka gramatinę subjekto funkciją (Reed etc., 1889, 13).

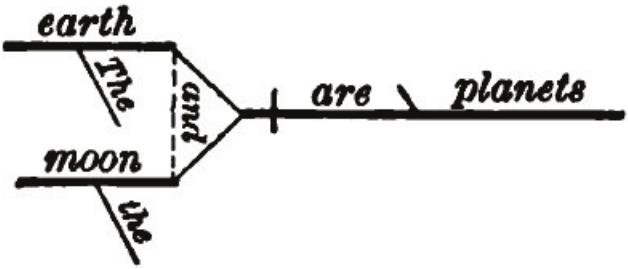

Sakinio *She grew tall, queenly and beautiful* diagramoje į kairę nukreiptas kampas rodo, kad frazė *tall, queenly and beautiful* yra susieta su išraiškomis *she* ir *grew* predikacijos ryšiu; į kairę pasviręs brūkšnys rodo, kad ši frazė atlieka gramatinę subjekto komplemento funkciją (Reed etc., 1889, 52).

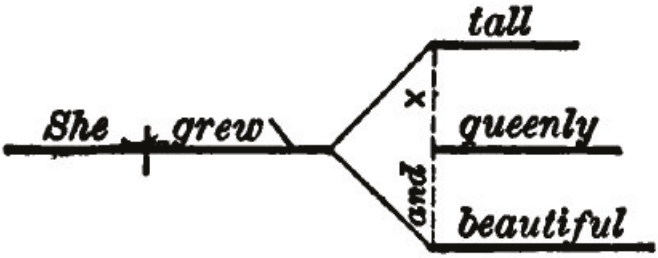

Jei sudėtinė išraiška turi būti užrašyta predikacijos ryšį reprezentuojančios horizontalios linijos viduryje, tada naudojami du kampo simboliai: vienas nukreiptas į karę ir antras – į dešinę.

Sakinio *Learning expands and elevates the mind* diagramoje į kairę nukreiptas kampas ir į dešinę nukreiptas kampas kartu parodo, kad frazė *expands and elevates* yra susieta su išraiškomis *learning* ir *the mind* predikacijos ryšiu; tai, kad ši frazė užrašyta iš karto į dešinę nuo vertikalaus brūkšnio, kertančio horizontalią liniją, rodo, kad ji atlieka predikatoriaus funkciją (Reed etc., 1901, 97).

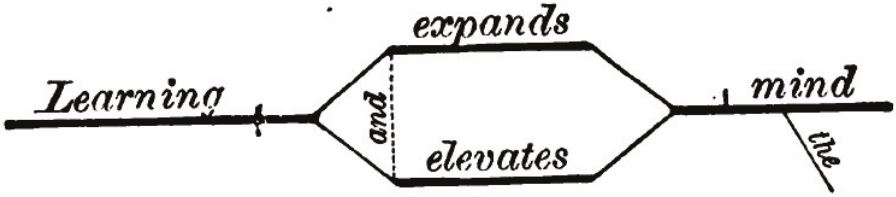

Reikia pastebėti, kad dešiniojo ir kairiojo kampų simboliai, naudojami kartu su koordinacijos ryšio simboliu brūkšniuota linija, praplečia pastarojo simbolio išraiškos galimybes: naudojant dešiniojo ir kairiojo kampų simbolius, galima diagramoje parodyti sujungiamųjų jungtukų pritaikymo tvarką, arba hierarchiją; sujungiamųjų jungtukų pritaikymo tvarką, arba hierarchiją, pavaizduoti naudojant vien brūkšniuotos linijos simbolį nėra įmanoma.

Sakinio *Spring and summer, autumn and winter rush by in quick succession* diagramoje trys į dešinę nukreipto kampo simboliai panaudoti trijų sujungiamųjų jungtukų pritaikymo tvarkai pavaizduoti. Labiau dešinėje esantis kampo simbolis „apglėbia“ kairėje esančius du kampo simbolius. Taip yra parodyta, kad kryžiuko simboliu pažymėtas numanomas sujungiamasis jungtukas yra pritaikytas išraiškoms *spring and summer* ir *autumn and winter*, kurios savo ruožtu yra gautos pritaikus sujungiamąjį jungtuką *and* išraiškoms *spring* ir *summer* bei sujungiamąjį jungtuką *and* išraiškoms *autumn* ir *winter*. Kitaip tariant, kampų simboliai diagramoje parodo, kad iš pradžių buvo pritaikyti du jungtukai *and* ir gautos dvi sudėtinės išraiškos, o po to toms sudėtinėms išraiškoms buvo pritaikytas neišreikštas, bet numanomas sujungiamasis jungtukas (Reed etc., 1889, 47).

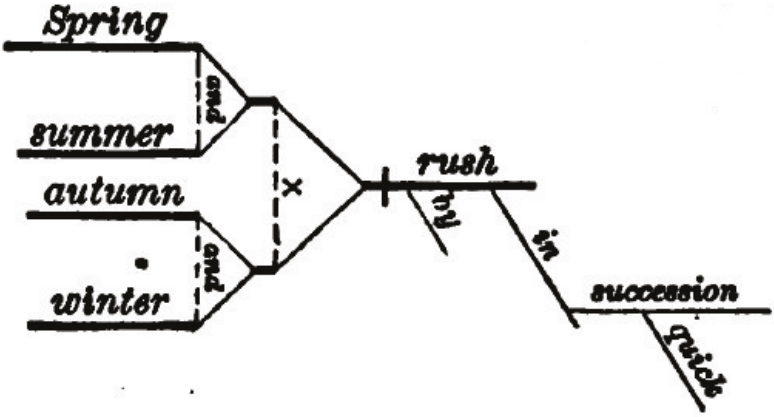

15. Vertikali ištisinė linija, apačioje užsibaigianti dviem kojelėmis, naudojama parodyti, kad išraiška, kurios dalys yra susietos predikacijos ryšiu, yra susieta su ki-

tomis išraiškomis kitu predikacijos ryšiu, kitaip tariant, tai, kad viena predikacija yra įtraukta į kitą predikaciją. Įtrauktoji išraiška užrašoma vertikalios linijos viršuje, o jos funkciją toje išraiškoje, į kurią ji įtraukta, parodo dviejų kojelių pozicija.

Sakinio *When letters were first used is not known certainly* diagramoje vertikalios ištisinės linijos viršuje yra užrašyta įtrauktoji išraiška *when letters were first used*; dvi kojelės, kurios liečia horizontalią liniją vertikalaus brūkšnio kairėje, parodo, kad įtrauktoji išraiška atlieka subjekto gramatinę funkciją (Reed etc., 1889, 86).

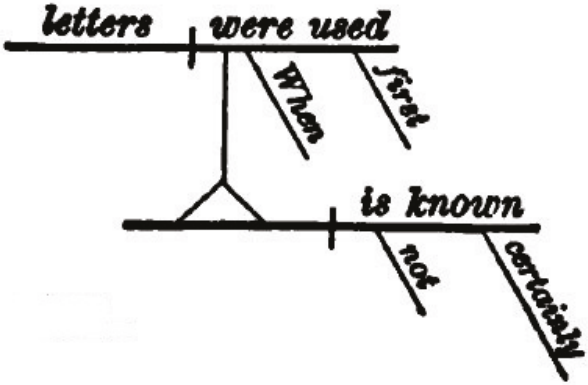

16. Nuo modifikacijos ryšį žyminčios pasviros linijos horizontali į dešinę nukreipta ištisinė linija naudojama parodyti, kad vienas modifikatorius modifikuoja kitą modifikatorių.

Sakinio *The frightened animal fled still more rapidly* diagramoje (Reed etc., 1901 (1875), 46) pavaizduota, kad žodį *fled* modifikuoja žodis *rapidly*, šį modifikatorių – žodis *more*, o šį modifikatorių – žodis *still*; tai, kad žodis *still* modifikuoja modifikatorių *more*, o tas – modifikatorių *rapidly*, yra parodyta naudojant horizontalios į dešinę nukreiptos linijos techninį simbolį.

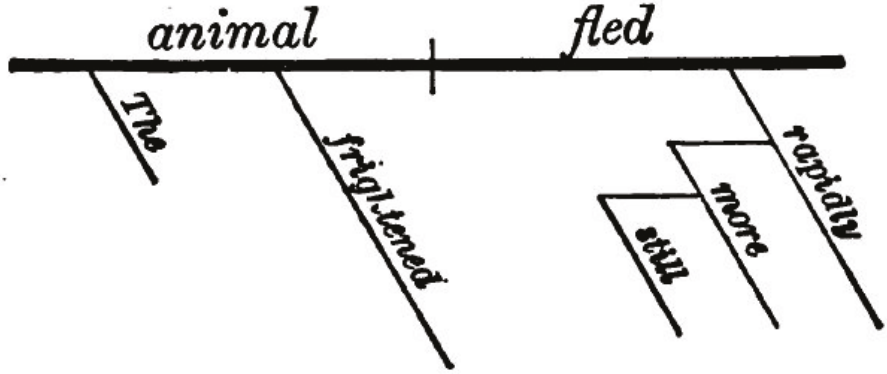

17. Dvi ištisinės linijos, liečiančios pasvirą ir horizontalią linijas, sudarančias įvedimo ryšio simbolį buką kampą, ir sudarančios nedidelį smailų kampą, nuo kurio eina pasvira ištisinė linija, yra simbolis, naudojamas parodyti, kad tam tikras modifikatorius modifikuoja visą išraišką, kuri yra įvedimo ryšio rezultatas.

Sakinio *Genius can breath freely only in the atmosphere of freedom* diagramoje (Reed etc., 1889, 43) pavaizduota, kad žodis *only* modifikacijos ryšiu yra susietas ne su atskiru žodžiu, bet su fraze *in atmosphere*; šį frazė yra įvedimo ryšio, kurį vaizduoja buko kampo simbolis, rezultatas.

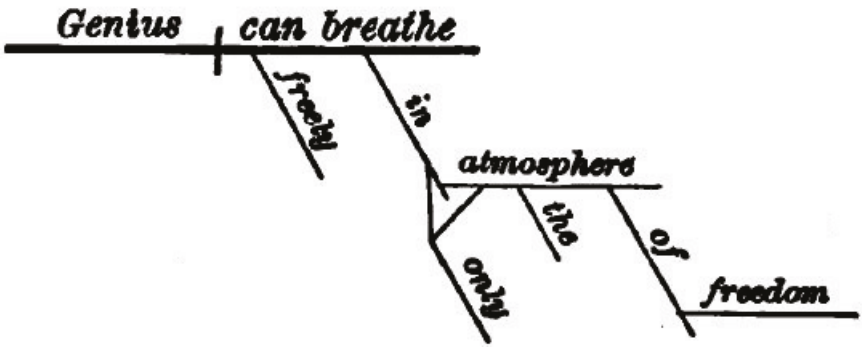

1.2.9. Nepriklausomai vartojamų išraiškų vaizdavimas

18. Horizontalus ištisinis brūkšnys yra gramatinės funkcijos simbolis, žymintis **nepriklausomai vartojamą raišką**, t. y. išraišką, kuri nėra gramatiškai susieta su kokiomis nors klauzos dalimis. Nepriklausomai vartojamomis išraiškomis Reedas ir Kelloggas laiko jaustukus, kreipinius, klauzos lygmens adjunktus, *nominativus pendens* konstrukciją, nepriklausomai vartojamus prielinksnius *now*, *why*, *there*, absoliučiąsias frazes, pertarą *well*. Nepriklausomai vartojamos išraiškos gali atlikti įvairias gramatines funkcijas, tačiau simbolių, parodančių apibrėžtą nepriklausomai vartojamos išraiškos funkciją, Reedas ir Kelloggas nesukuria.

Sakinio *Ugh! I look forward with dread to to-morrow* diagramoje (Reed etc., 1889, 45) horizontali linija po jaustuku *ugh* rodo, kad šis žodis yra nepriklausomai vartojama išraiška.

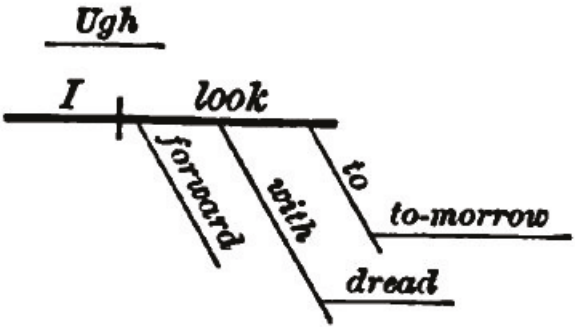

Sakinio *You wrong me, Brutus* diagramoje (Reed etc., 1889, 36) horizontali linija po kreipiniu *Brutus* rodo, kad šis žodis yra nepriklausomai vartojama išraiška.

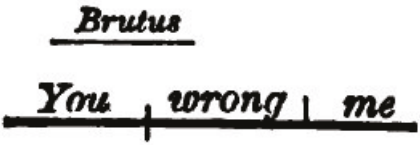

Sakinio *Now, there is at Jerusalem, by the sheep-market, a pool* diagramoje (Reed etc., 1889, 67) horizontali linija po žodžiais *now* ir *there*, kuriuos Reedas ir Kelloggas laiko nepriklausomai vartojamais prieveiksmiais, rodo, kad šie žodžiai yra nepriklausomai vartojamos išraiškos.

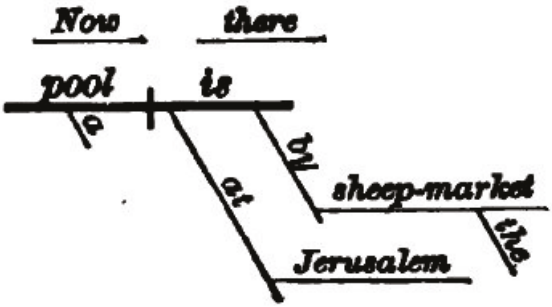

Sakinio *Well, this is a forest of Arden* diagramoje (Reed etc., 1889, 67) horizontali linija po žodžiu *well* rodo, kad šis pertaras yra nepriklausomai vartojama išraiška.

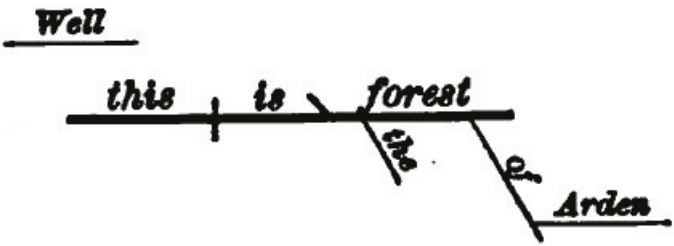

Sakinio *The smith, a mighty man is he* diagramoje (Reed etc., 1889, 67) parodyta, kad *nominativus pendens* konstrukcija *the smith* yra nepriklausomai vartojama išraiška.

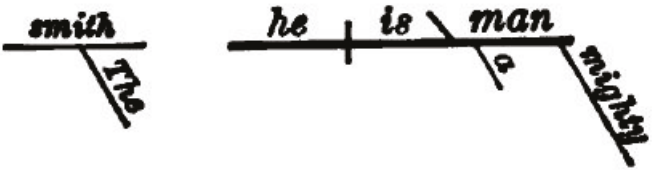

Sakinio *No accident occurring, we shall arrive to-morrow* diagramoje (Reed etc., 1889, 67) parodyta, kad absoliučioji frazė *no accident occurring* yra nepriklausomai vartojama išraiška (simbolis, virš kurio užrašytas žodis *occurring*, bus aptartas vėliau).

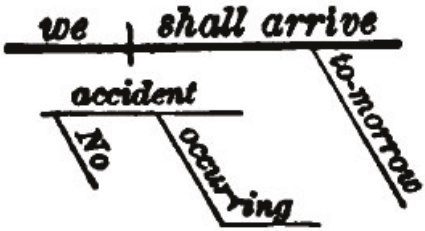

Sakinio *To speak plainly, your habits are your worst enemies* diagramoje (Reed etc., 1889, 67) parodyta, kad klauzos adjunktas *to speak plainly* yra nepriklausomai vartojama išraiška.

Pastarosios trys diagramos kelia interpretacijos sunkumų. Sakiniuose, kurių sintaksę šios diagramos vaizduoja, nepriklausomos išraiškos vaidmenį atlieka ne atskiras žodis, bet frazė, sudaryta iš dviejų arba trijų žodžių. Kadangi nepriklausomos išraiškos simbolis yra jos apačioje nubrėžta horizontali linija, tai išraiškos *the smith*, *no accident occuring* ir *to speak plainly* turėtų būti užrašytos virš horizontalios linijos. Tačiau diagramose tokios linijos nerandame. Tiesa, randame horizontalią liniją po žodžiu *smith* ir po žodžiu *accident* ir, tuo remdamiesi, galime teigti, kad, pagal Reedą ir Kelloggą, nepriklausomos išraiškos funkciją atlieka tik žodžiai *smith* ir *accident*, bet ne frazės *the smith* ir *no accident occuring*. Tačiau sakinio *To speak plainly, your habits are your worst enemies* diagramoje nerandame horizontalios linijos simbolio po jokiu žodžiu (linija po žodžiu *speak* yra buko kampo simbolio, žyminčio įvedimo ryšį, dalis). Kažin ar galima manyti, kad šiuo atveju Reedas ir Kelloggas sujungia du simbolius į vieną, nes neaišku, kas būtų antrasis simbolis, su kuriuo sujungiama nepriklausomą išraišką žyminti horizontali linija. Mūsų supratimu, pastarosios trys diagramos tiesiog rodo Reedui ir Kelloggui būdingą atsainų horizontalios linijos, žyminčios nepriklausomą išraišką, naudojimą: tais atvejais, kada nepriklausoma išraiška yra sudaryta iš kelių žodžių, Reedas ir Kelloggas horizontalią liniją brėžia po pagrindiniu žodžiu, o jei po pagrindiniu žodžiu jau yra kokiam nors kitam simboliui priklausanti horizontali linija, tai jie horizontalios linijos, žyminčios nepriklausomą išraišką, nebrėžia iš viso.

1.2.10. Morfologinių charakteristikų vaizdavimas

Reedas ir Kelloggas į sintaksės diagramavimo sistemą, skirtą sintaksiniams ryšiams ir sintaksinėms funkcijoms pavaizduoti, įtraukia du simbolius, perteikiančius išraiškų morfologines charakteristikas. Tai laikytina diagramų sistemos nenuoseklumu, kuris, tiesa, Reedo ir Kelloggo darbuose atsiranda dėsningai, nes tradicinė gramatika nesivadovauja tikslia sintaksės sampratos eksplikacija.

19. Bukas kampas, kurį sidaro dvi ištisinės linijos, yra morfologinės charakteristikos simbolis, žymintis **dalyvį**. Šis simbolis skiriasi nuo panašiai atrodančio simbolio, žyminčio įvedimo ryšį, tuo, kad kairioji linija užsibaigia linijų susitikimo taške.

Sakinio *The philosopher sat burried in thought* diagramoje (Reed etc., 1889, 59) parodyta, kad žodis *burried* yra dalyvis. Vertikali linija, apačioje užsibaigianti dviem kojelėmis greta pasvirusio į kairę brūkšnio, parodo, kad šis dalyvis atlieka subjekto komplemento funkciją.

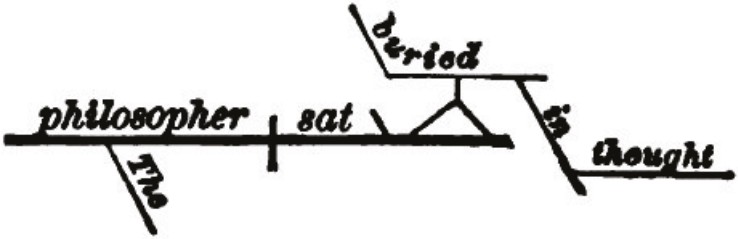

Sakinio *No one saw fat men heading a riot or herding together in turbulent mobs* diagramoje (Reed etc., 1889, 59) parodyta, kad žodžiai *heading* ir *hearding* yra dalyviai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vertikalus brūkšnys tarp žodžių *heading* ir *riot* parodo, jog šie žodžiai yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka predikatoriaus ir objekto funkcijas. Vertikali linija, apačioje užsibaigianti dviem kojelėmis greta pasvirusio į kairę brūkšnio, parodo, kad frazė *heading a riot or herding together in turbulent mobs* yra įtraukta į predikacijos ryšį kartu su žodžiais *one*, *saw* ir *men* atlieka objekto komplemento funkciją.

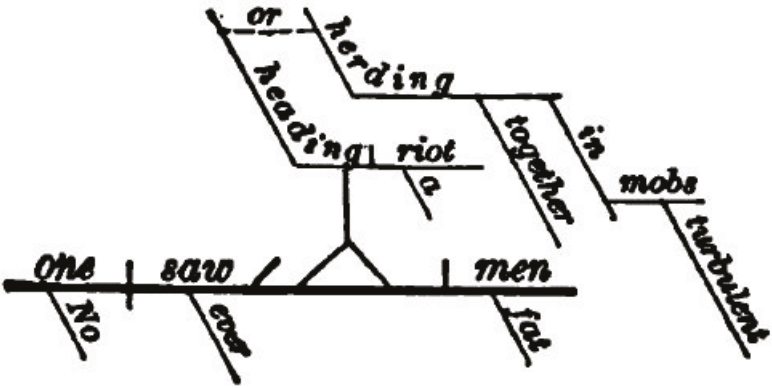

Sakinio *They boarded the vessel lying in the harbor* diagramoje (Reed etc., 1889, 19) parodyta, kad išraiška *lying* yra dalyvis. Atkreiptinas dėmesys, kad žodis *lying* atlieka žodžio *vessel* modifikatoriaus vaidmenį. Tai yra parodyta panašiai kaip tais atvejais, kada modifikatoriaus vaidmenį atlieka būdvardis ar prieveiksmis: modifikuojamąją išraišką užrašant virš pasviros linijos.

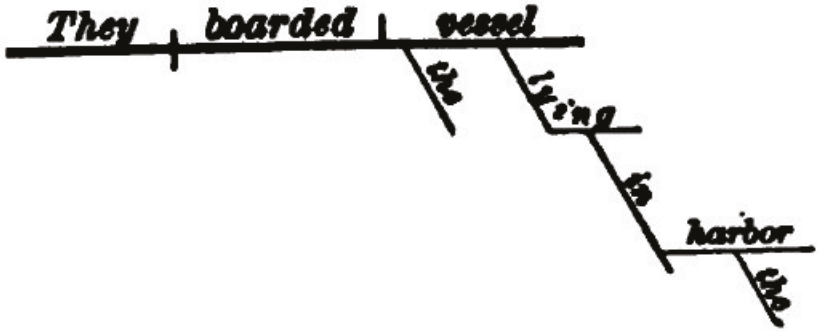

Sakinio *The people called Quakers were a source of a much trouble to the Puritans* diagramoje (Reed etc., 1889, 26) pavaizduota, kad žodis *called* yra dalyvis, o frazė *called Quakers* yra žodžio *people* modifikatorius. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kairėn pasviręs brūkšnys tarp žodžių *called* ir *Quakers* parodo, jog šie žodžiai yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka predikatoriaus ir subjekto komplemento funkcijas.

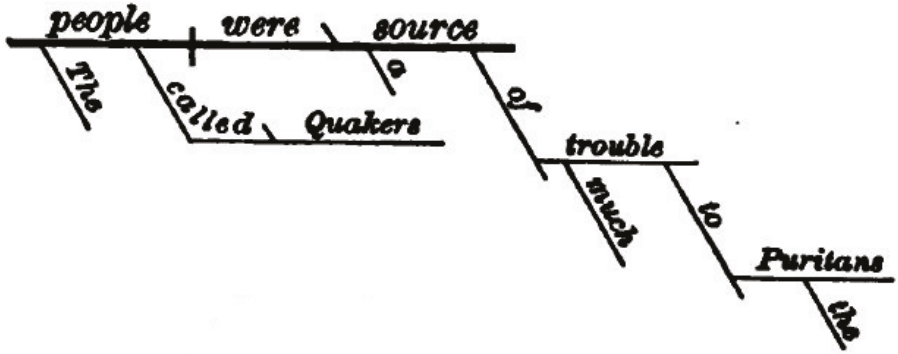

Pastarosios trys diagramos kelia interpretacijos sunkumų, analogiškų tiems, kuriuos aptikome aptardami įvedamųjų žodžių sintaksės vaizdavimą. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *No one saw fat men heading a riot or herding together in turbulent mobs* sintaksę, parodyta, kad dalyvį *heading* ir žodį *riot* sieja predikacijos ryšys, tačiau predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *They boarded the vessel lying in the harbor* sintaksę, parodyta, kad dalyvį *lying* ir žodį *vessel* sieja modifikacijos ryšys, bet modifikacijos ryšio simbolis dešinėn pasviręs brūkšnys nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *These The people called Quakers were a source of a much trouble to the Puritans* sintaksę, parodyta, kad dalyvį *called* su išraiška *Quakers* jungia pre-

dikacijos ryšys ir kad frazę *called Quakers* su žodžiu *people* jungia modifikacijos ryšys, bet nei predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys, nei modifikacijos ryšio simbolis dešinėn pasviręs brūkšnys nėra panaudoti. Kaip ir įvedamųjų žodžių sintaksę vaizduojančiose diagramose, čia susiduriame su dalyvio simbolio buko kampo naudojimu, kada viename kontekste jam suteikiama viena, kitame – kita prasmė. Dalyvio simbolis vizualiai yra labai panašus į įvedimo ryšio simbolį: abu yra buki kampai, sudaryti iš pasviros ir horizontalios linijų. Manytina, kad šis panašumas neatsitiktinis. Panašu, kad Reedas ir Kelloggas abu simbolius tyčia sugalvojo tokio pavidalo, kad viena simbolio dalis – pasvira linija būtų panaši į modifikacijos ryšio simbolį, o simbolio dalis – horizontali linija – į predikacijos simbolį. Tačiau, kaip rašėme aptardami įvedimo ryšio simbolį, elementariojo simbolio dalis vien dėl savo panašumo į kitą simbolį negali reprezentuoti nieko papildomo greta viso simbolio reikšmės. Todėl toks dalyvio simbolio buko kampo naudojimas, kai šis elementarusis simbolis, reprezentuojantis žodžio morfologinę charakteristiką, tam tikruose kontekstuose taip pat parodo, kad tam tikras išraiškas sieja predikacijos arba modifikacijos ryšys, laikytinas rimtu Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos techniniu trūkumu.

20. Laiptelis, kurį sudaro trys ištisinės linijos, yra morfologinės charakteristikos simbolis, žymintis **gerundijų**.

Sakinio *Good reading aloud is a rare accomplishment* diagramoje (Reed etc., 1889, 61) parodyta, kad žodis *reading* yra gerundijus. Vertikali linija, apačioje užsibaigianti dviem kojelėmis į kairę nuo vertikalaus brūkšnio, rodo, kad šis gerundijus atlieka subjekto funkciją.

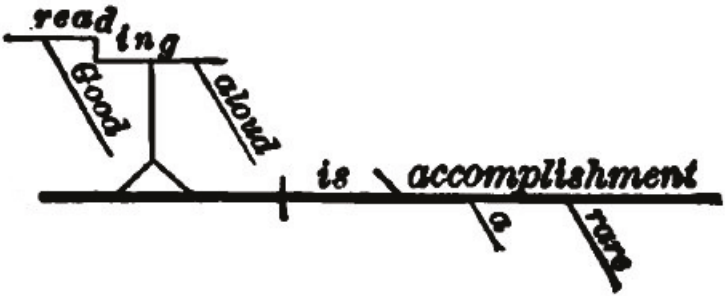

Sakinio *We should avoid injuring feelings of others* diagramoje (Reed etc., 1889, 60) parodyta, kad žodis *injuring* yra gerundijus. Vertikali linija, apačioje užsibaigianti dviem kojelėmis į dešinę nuo vertikalaus brūkšnio, rodo, kad frazė *injuring feelings* atlieka objekto funkciją.

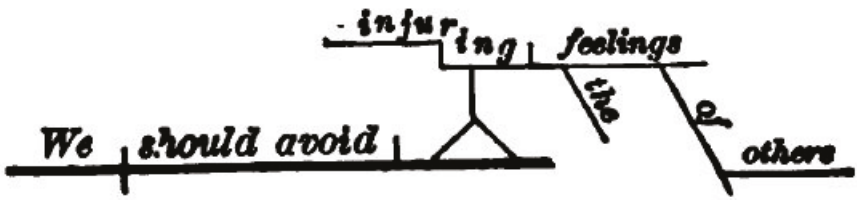

Ši diagrama kelia interpretacijos sunkumų. Šioje diagramoje ant laiptelio simbolį sudarančios laužtinės linijos yra užrašyti du žodžiai: *injuring* ir *feelings*. Tuos du žodžius skiria vertikalus brūkšnys, parodantis, kad *injuring* atlieka predikatoriaus funkciją, o *feelings* – objekto funkciją. Tačiau predikatoriaus funkciją ir objekto funkciją atlieka išraiškos, sujungtos predikacijos ryšiu, o šioje diagramoje ties žodžiais *injuring* ir *feelings* predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys nėra pavaizduotas. Kaip ir įvedimo ryšio simbolio buko kampo bei dalyvio simbolio buko kampo atvejais, čia susiduriame su gerundijaus simbolio laiptelio naudojimu, kada viename kontekste jam suteikiama viena, kitame – kita prasmė. Gerundijaus simbolio laiptelio dešinioji dalis vizualiai yra panaši į predikacijos ryšio simbolį storą horizontalų brūkšnį. Manytina, kad šis panašumas neatsitiktinis. Tačiau, kaip rašėme aptardami įvedimo ryšio simbolį ir dalyvio simbolį, elementariojo simbolio dalis vien dėl savo panašumo į kitą simbolį negali reprezentuoti nieko papildomo greta viso simbolio reikšmės. Todėl toks gerundijaus simbolio laiptelio naudojimas, kai šis elementarusis simbolis, reprezentuojantis žodžio morfologinę charakteristiką, tam tikruose kontekstuose taip pat parodo, kad tam tikras išraiškas sieja predikacijos ryšys, laikytinas rimtu Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos techniniu trūkumu.

1.3. ELEMENTARIŲJŲ SIMBOLIŲ POKYČIAI VĖLESNĖSE REEDO IR KELLOGGO SISTEMOS VERSIJOSE

Dabar aptarsime Reedo ir Kelloggo sintaksės diagramų sistemos pakeitimus, kuriuos padarė šios sistemos šalininkai. Jau rašėme, kad autorius, taikiusius Reedo ir Kelloggo diagramavimo sistemą, galima suskirstyti į dvi grupes: vieni šias diagramas pasitelkė sintaksės sąvokoms aiškinti mokymo priemonėse, skirtose anglų kalbai, kaip gimtajai, mokyti, kiti šias diagramas pasitelkė siekdami palengvinti neadaptuoto teksto skaitymą mokant klasikinės – senosios graikų – kalbos. Taip pat rašėme, kad pirmosios grupės autoriai diagramas taikė atskiriems, specialiai parinktiems sakiniams, o antrosios grupės autoriai Reedo ir Kelloggo diagramavimo sistemą pasitelkė ištisinių tekstų analizei. Šis skirtumas nulėmė tai, kad pastarieji buvo kur kas inovatyvesni. Autoriai, taikę Reedo ir Kelloggo diagramas anglų kalbos

gramatikai mokyti, išlaikė pradinį šios diagramų sistemos variantą beveik nepakeistą, o autoriai, pritaikę šią sistemą ištisiniams tekstams analizuoti, daugiau ar mažiau pakeitė beveik kiekvieno sintaksinio ryšio tipo vaizdavimą. Padaryti pakeitimai buvo labai nuosaikūs: diagramų sistemos teorinės prielaidos išliko nepakeistos, o nauji simboliai vizualiai buvo labai panašūs į pradinio sistemos varianto simbolius. Pakeitimų nuosaikumas nereiškia jų mažareikšmiškumo: dėl pakeitimų Reedo ir Kelloggo diagramų sistema tapo paprastesnė naudoti, suprantamesnė ir galingesnė.

Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolių pakeitimus suskirstysime pagal tai, kokiam sintaksiniam ryšiui vaizduoti yra naudojami atitinkami simboliai.

1.3.1. Predikacijos vaizdavimas

Predikacijai pavaizduoti skirtus simbolius, kuriuos sukūrė Reedas ir Kelloggas, jų pasekėjai papildė dviem naujais simboliais ir vieną simbolį šiek tiek pakeitė.

21. Keletas autorių pasiūlė vartoti į dešinę pasvirusio brūkšnio, žymimo virš storos horizontalios linijos, simbolį siekiant pavaizduoti **netiesioginio objekto** sintaksinę funkciją, kurią atlieka išraiška, įtraukta į predikacijos sintaksinį ryšį (Vaughan etc., 1979, 21; Kantenwein, 2007 (1979), 16; Leedy, 2005, 21).

Sakinio *ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ* (Jn 12, 16 pabaiga) diagramoje (Leedy, 2005, 21) pavaizduota, kad praleista, bet numanoma išraiška ir žodžiai *ἐποίησαν*, *ταῦτα*, *αὐτῷ* yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka subjekto, predikatoriaus, tiesioginio objekto ir netiesioginio objekto funkcijas.

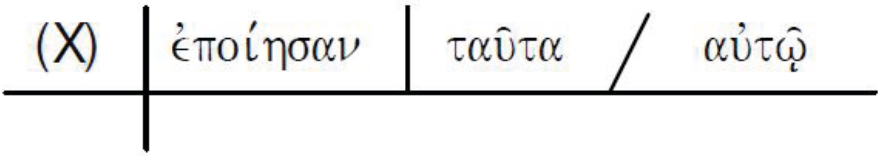

Pabandysime šį Reedo ir Kelloggo sistemos papildymą įvertinti. Pradinė Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos versija leido pavaizduoti vienintelę išraišką, su kitomis išraiškomis susietą predikacijos ryšiu ir atliekančią objekto funkciją, – tam skirtas vertikalaus brūkšnio, nekertančio horizontalios linijos, simbolis. Daugelis veiksmažodžių prisijungia ne vieną, bet du objektus. Vaizduodami tokių veiksmažodžių sintaksę Reedo ir Kelloggo diagramomis, autoriai yra priversti antrą veiksmažodžio objektą (dažniausiai netiesioginį) vaizduoti kaip modifikatorių (Leedy, 2005 a; Koivisto, 2014). Todėl į dešinę pasvirusio brūkšnio simbolis gali atrodyti vertingas simbolių grupės papildymas. Kita vertus, gramatinių objektų klasifikacija yra sudėtingas klausimas, ir perskyrą tarp tiesioginio ir netiesioginio objekto vargu ar galima laikyti patenkinamu šio klausimo sprendimu. Minėta perskyra neturi aiškių kriterijų, ir nere-

tai, kai veiksmažodis turi du objektus, nėra pagrindo vieną laikyti tiesioginiu, kitą – netiesioginiu. Mūsų supratimu, užuot įtraukus į Reedo ir Kelloggo diagramų sistemą simbolį netiesioginiam objektui pavaizduoti, būtų geriau sugalvoti tokį simbolį, kurį naudojant visi gramatiniai objektai (tiesioginiai, netiesioginiai ar kitokie) būtų vaizduojami vienodai.

22. Vienam iš dviejų galininko linksniu koduojamų objektų pavaizduoti buvo pasiūlytas dvigubo vertikalaus brūkšnio simbolis (Sowell, 2002, 5; Leedy, 2005, 23; Belcher, 2003 (1985), 64; Grassmick, 1976 (1974), 98; McLean, 1993, 1, 10; Koivisto etc., 2014). Šis simbolis turi du tą patį reiškiančius variantus: dvigubas vertikalus brūkšnys gali būti žymimas į kairę arba dešinę nuo viengubo vertikalaus brūkšnio.

Sakinio *ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα* (Jn 14, 26 fragmentas) sintaksės pirmoje diagramoje panaudotas vienas simbolio variantas, o antroje diagramoje – kitas variantas (Leedy, 2005, 23).

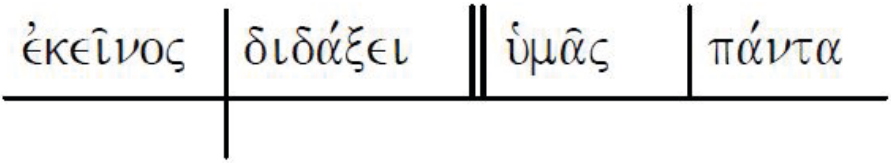

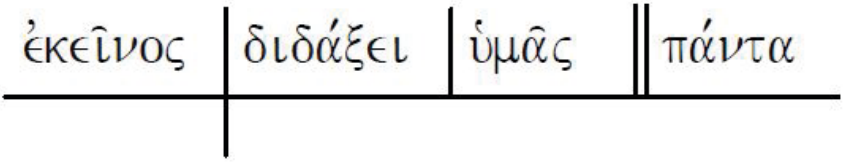

Šios abi diagramos vaizduoja, kad žodžiai *ἐκεῖνος*, *διδάξει*, *ὑμᾶς* ir *πάντα* yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka subjekto, predikatoriaus, objekto ir objekto funkcijas.

Įvertinsime šį Reedo ir Kelloggo sistemos papildymą. Pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į tai, kad pagal sumanymą šis simbolis taikytinas tik tada, kai veiksmažodis turi du objektus, kurie abu koduoti galininko linksniu. Kodavimas galininko linksniu yra ne sintaksinė, bet morfosintaksinė išraiškos charakteristika, todėl sintaksės diagramų simbolis neturėtų perteikti informacijos apie išraiškos linksnį. Antra, naudojant dvigubo vertikalaus brūkšnio simbolį, juo yra žymimas vienas galininko linksniu koduotas objektas, o viengubu vertikaliu brūkšniu yra žymimas kitas galininko linksniu koduotas objektas. Kodėl vienas objektas žymimas vienu simboliu, kitas – kitu,

lieka neaišku, nes autoriai neišaiškina, kuo šie objektai sintaksiniu požiūriu skiriasi tarpusavyje. Išvadą apie šį simbolį darome tokią: užuot sukūrus dvigubo vertikalaus brūkšnio simbolį, būtų geriau surasti bendrą sprendimą, kaip pavaizduoti veiksmažodžio objektus.

Mūsų supratimu, sprendimas, kurį autoriai sugalvojo konstrukcijai su dviem galininko linksniu koduojamais objektais vaizduoti, sugestionuoja labai paprastą bendrą sprendimą – kiekvieną objektą žymėti vertikaliu brūkšniu. Kažkodėl tokio paprasto ir, sakyčiau, kone akivaizdaus sprendimo joks Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos šalininkas nepasiūlė.

Priėmus šitą viengubo vertikalaus brūkšnio naudojimo pakeitimą, sakinio *ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα* diagrama atrodytų taip:

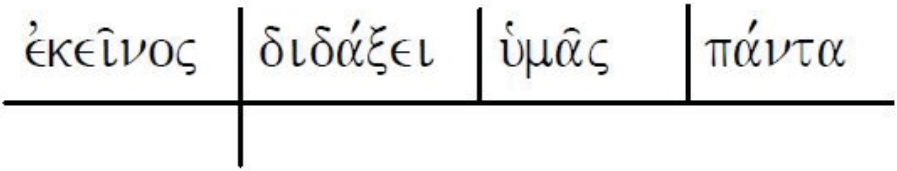

23. Objekto komplementui pavaizduoti buvo pasiūlyta naudoti tokį patį simbolį kaip subjekto komplementui – kairėn pasvirusį brūkšnį (Sowell, 2002, 5; Schreiner, 2011 (1990), 72; Grassmick, 1976 (1974), 98; McLean, 1993, 10; Koivisto etc., 2014; Vaughan etc., 1979, 21; Vitto, 2006 (2003), 77; Kolln etc., 2012 (1982), 367). Naudojant šį simbolį, subjekto komplemento ir objekto komplemento vaizdavimas skiriasi tik simbolio pozicija: subjekto komplemento simbolis žymimas dešiniau predikatoriaus išraiškos, o objekto komplemento simbolis – dešiniau objekto išraiškos.

Sakinio *οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους* (Jn 15, 15 fragmentas) diagramoje (Sowell, 2002, 5) pavaizduota, kad numanoma išraiška ir žodžiai *λέγω, ὑμᾶς, δούλους* yra sujungti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka subjekto, predikatoriaus, tiesioginio objekto ir objekto komplemento funkcijas.

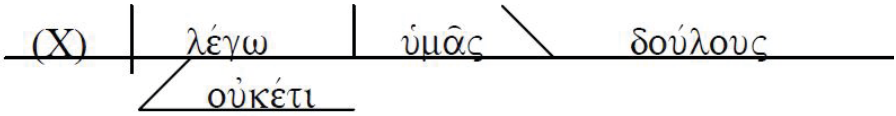

Įvertinsime šį objekto komplemento simbolio pakeitimą. Pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos versijoje objekto komplemento funkciją atliekanti išraiška yra rašoma tarp predikatoriaus ir tiesioginio objekto funkcijas atliekančių išraiškų. Tokį sprendimą autoriai motyvavo tuo, kad išraiška, atliekanti objekto komplemento

funkciją, yra susijusi ir su predikatoriaus, ir su objekto funkciją atliekančia išraiška. Argumentas skamba įtikinamai, tačiau tokia objekto komplemento vieta diagramoje atrodo nenatūrali. Objekto komplementai semantiniu požiūriu yra depiktyvai ir rezultatyvai. Pradinėje diagramų sistemos versijoje šie žodžiai atsiduria kairiau ir perskaitomi anksčiau už objektus, kuriuos jie charakterizuoja. Tai suteikia diagramoms nenatūralumo. Kur kas natūralesnis atrodo pakeistas objekto komplemento žymėjimas, kada objekto komplementas užrašomas dešiniau objekto ir, skaitant žodžius iš kairės į dešinę, yra perskaitomas vėliau. Kažin ar gerai tai, kad naujas žymėjimas suvienodina subjekto komplemento ir objekto komplemento simbolius, – dabar išraišką, atliekančią subjekto komplemento funkciją, nuo išraiškos, atliekančios objekto komplemento funkciją, galima atskirti tik pagal poziciją. Vis dėlto vienodas žymėjimas painiavos nesukelia. Į tai atsižvelgdami, pakeistą objekto komplemento žymėjimą laikome priimtinu.

1.3.2. Modifikacijos vaizdavimas

Pradinės Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolį, skirtą modifikacijai pavaizduoti, – dešinėn pasvirusią liniją pasekėjai pakeitė nauju simboliu. Kaip ir pradinės sistemos simbolis, naujasis simbolis reprezentuoja sintaksinį ryšį; simbolių, reprezentuojančių į sintaksinį ryšį įtrauktų išraiškų gramatines funkcijas, nebuvo sukurta.

24. **Modifikacijos ryšiui** pavaizduoti buvo pasiūlyta naudoti smailaus kampo simbolį (Sowell, 2002, 7; Leedy, 2005, 22; Kantenwein, 2007 (1979), 19; Schreiner, 2011 (1990), 75; Belcher, 2003 (1985), 22–23; Grassmick, 1976 (1974), 92; McLean, 1993, 1, 5; Koivisto etc., 2014). Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis parodo išraiškų pozicija smailaus kampo atžvilgiu: **modifikatoriaus** vaidmenį atliekanti išraiška užrašoma lygiagrečiai su viena iš smailaus kampo simbolį sudarančių linijų (horizontalia), o **modifikuojamosios išraiškos** vaidmenį atliekanti išraiška užrašoma virš smailaus kampo. Smailaus kampo simbolius leidžiama žymėti kelis vieną žemiau kito.

Sakinio *ὁ κακὸς υἱὸς λέγει τοῖς καλοῖς ἀδελφοῖς* diagramoje (Belcher, 2003 (1985), 23) pavaizduota, kad išraišką *ὁ υἱὸς* modifikuoja išraiška *κακὸς,* išraišką *λέγει* modifikuoja išraiška *τοῖς ἀδελφοῖς,* o šią išraišką – išraiška *καλοῖς.* Pastebėtina, kad šioje diagramoje, vaizduojant, jog išraiška *καλοῖς* modifikuoja modifikatorių *τοῖς ἀδελφοῖς,* neprireikė techninio simbolio, kurio tektų griebtis, jei būtų naudojamas pradinėje Reedo ir Kelloggo sistemoje priimtas modifikacijos ryšio simbolis.

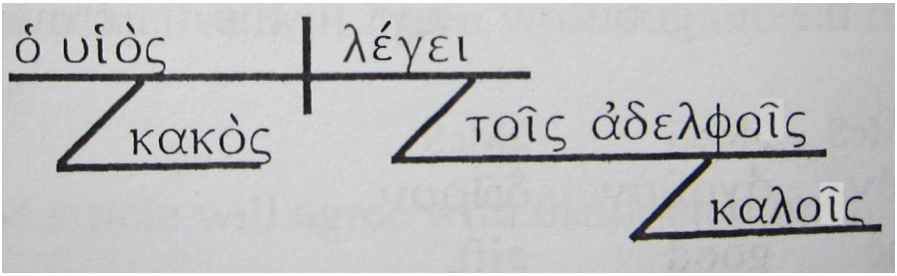

Sakinio *νῦν ὁ ἄνθρωπος λέγει ἀληθῶς* diagramoje (Belcher, 2003 (1985), 27) pavaizduota, kad išraiška *νῦν* ir išraiška *ἀληθῶς* modifikuoja išraišką *λέγει.* Pastebėtina, kad modifikatoriai *νῦν* ir *ἀληθῶς* yra užrašyti ne greta, kaip buvo daroma pradinėje diagramų sistemoje, bet vienas po kitu.

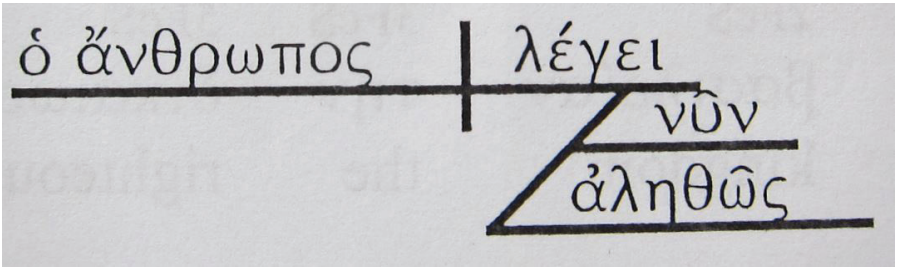

Įvertinsime šį modifikacijos ryšio simbolio pakeitimą. Šis modifikacijos ryšio žymėjimas, palyginti su pačių Reedo ir Kelloggo naudotu simboliu, turi esminį pranašumą – norint pavaizduoti modifikatoriaus modifikaciją, nebereikia griebtis techninio simbolio. Kitas svarbus pranašumas tas, kad žodžiai užrašomi horizontaliai, – išraiškų, atliekančių modifikatoriaus vaidmenį, rašymas pasvirai sukelia rimtų sunkumų komponuojant diagramas kompiuteriu. Trečias pranašumas yra galimybė modifikatorius užrašyti ne gretimai, bet vieną po kitu. Tai leidžia sudaryti suprantamesnes diagramas tais atvejais, kai tą pačią išraišką modifikuoja keletas modifikatorių. Dėl šių priežasčių modifikacijos ryšio simbolio pakeitimą laikome priimtinu.

1.3.3. Apozicijos vaizdavimas

Pradinės Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolį, skirtą apozicijai pavaizduoti, – skliaustus pasekėjai pakeitė nauju simboliu. Šis simbolis, kitaip negu pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje apozicijai pavaizduoti naudotas simbolis, reprezentuoja ne gramatinę funkciją, bet sintaksinį ryšį.

25. **Apozicijos ryšiui** pavaizduoti buvo pasiūlyta naudoti lygybės simbolį (Sowell, 2002, 9; Leedy, 2005, 22–23; Schreiner, 2011 (1990), 73; Belcher, 2003 (1985), 63; Grassmick, 1976 (1974), 94; McLean, 1993, 5; Vaughan etc., 1979, 21; Koivisto etc., 2014). Kantenweinas naudoja į abi puses rodančios rodyklės simbolį (Kantenwein, 2007 (1979), 18). Į apozicijos ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis parodo jų pozicija šio simbolio atžvilgiu: **apozicijos antecedento** funkciją atliekanti išraiška užrašoma simbolio kairėje, o **apozito** funkciją atliekanti išraiška užrašoma simbolio dešinėje.

Sakinio *ἀυτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας* (Kol. 1, 18 fragmentas) diagramoje (Sowell, 2002, 9) pavaizduota, kad išraiška *τοῦ σώματος* ir išraiška *τῆς ἐκκλησίας* yra sujungtos apozicijos ryšiu, kur išraiška *τοῦ σώματος* atlieka apozicijos antecedento, o išraiška *τῆς ἐκκλησίας* – apozito funkciją.

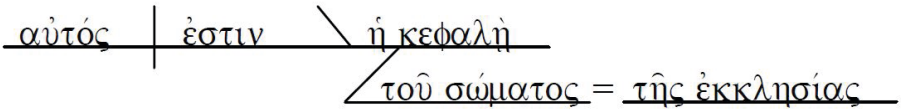

Įvertinsime apozicijos vaizdavimo pakeitimą. Pirmiausia atkreipsime dėmesį į du apozicijos vaizdavimo pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje ypatumus. Pirma, apozicija pradinėje diagramų sistemoje yra vienintelis sintaksinis ryšys, kuriam pavaizduoti nenaudojamas joks sintaksinį ryšį reprezentuojantis simbolis – išsiverčiama vien su gramatinės funkcijos simboliu. Antra, pradinėje diagramų sistemoje apozitas yra užrašomas greta apozicijos antecedento, o tai yra patogu tik tada, kai apozitas yra elementari išraiška; tais atvejais, kai apozitas yra komplikuota sudėtinė išraiška, yra gaunama neaiški diagrama. Šie apozicijos vaizdavimo ypatumai pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje laikytini nors ir neesminiais, bet vis dėlto trūkumais. Apozicijos žymėjimo pakeitimas lygybės simboliu abu trūkumus pašalina: apozicija dabar vaizduojama analogiškai kitiems sintaksiniams ryšiams, be to, naudojant simbolį, reprezentuojantį sintaksinį ryšį, diagramos tampa aiškesnės, nes kompleksinio apozito dabar nebereikia įsprausti greta apozicijos antecedento – galima jį pažymėti atskirai ir sujungti lygybės simboliu. Į tai atsižvelgdami, apozicijos žymėjimo pakeitimą laikome priimtinu.

1.3.4. Koordinacijos vaizdavimas

Pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje yra naudojamas koordinacijos sintaksinį ryšį reprezentuojantis simbolis brūkšninė linija. Tais atvejais, kai konjunkcijos ryšys susieja sudėtinės išraiškos, savo ruožtu įtrauktos į predikacijos ryšį,

dalis, kartu su brūkšninės linijos simboliu yra naudojamas dešiniojo arba kairiojo kampo techninis simbolis. Apie šį techninį simbolį rašėme, kad jis praplečia koordinacijos simbolio brūkšninės linijos išraiškos galimybes, nes naudojant dešiniojo ir kairiojo kampų simbolius galima diagramoje parodyti sujungiamųjų jungtukų pritaikymo tvarką, arba hierarchiją. Tais atvejais, kai sujungiamieji jungtukai jungia klauzas, pradinėje diagramų sistemoje parodyti tų jungtukų hierarchijos nėra įmanoma.

26. Pradinės Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolį brūkšninę liniją ir techninį simbolį dešinįjį arba kairįjį kampą pasekėjai sujungė ir gavo naują elementarųjį simbolį, reprezentuojantį **koordinacijos ryšį** (Sowell, 2002, 17; Leedy, 2005, 31–32; Schreiner, 2011 (1990), 84; Belcher, 2003 (1985), 38–39; Grassmick, 1976 (1974), 96; McLean, 1993, 2, 58; Koivisto etc., 2014).

Sakinio *ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν* (Jn 3, 36) diagramoje (Leedy, 2006) pavaizduota, kad koordinacijos ryšiu yra susietos klauzos *ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν* ir *ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν*; abi šios klauzos atlieka **koordinuotos išraiškos** funkciją, o žodis *ἀλλ᾽* – **sujungiamojo jungtuko** gramatinę funkciją. Taip pat diagrama rodo, kad jungtukas *δέ* yra pritaikytas vėliau negu jungtukas *ἀλλ᾽*; jungtukas *δέ* koordinacijos ryšiu susieja klauzą *ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον* ir išraišką *ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ᾽ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ᾽ αὐτόν*, kurios abi atlieka koordinuotos išraiškos funkciją.

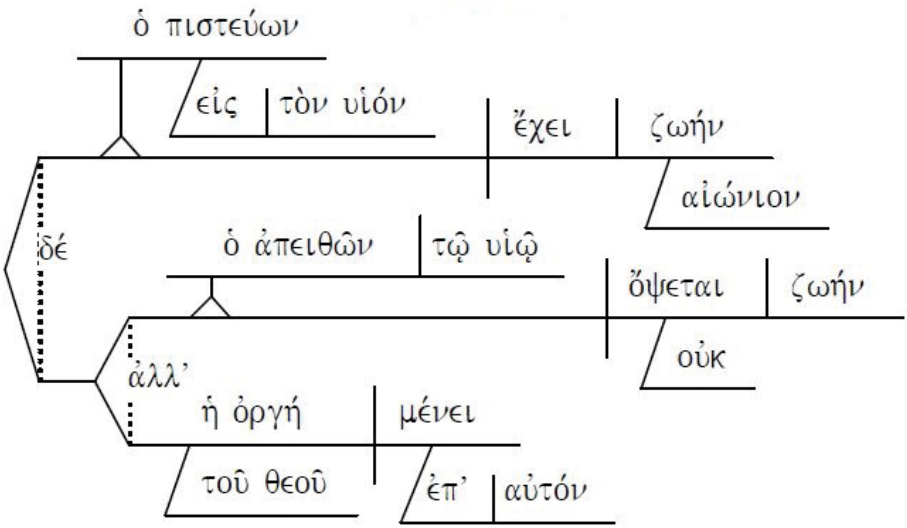

Naujas koordinacijos ryšio simbolis laikytinas priimtinu, nes visais sujungiamųjų jungtukų pritaikymo atvejais leidžia parodyti šių jungtukų pritaikymo tvarką, arba hierarchiją.

1.3.5. Subordinacijos vaizdavimas

Pradinės Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolį, skirtą subordinacijai pavaizduoti, – dešinėn pasvirusią ištisinę liniją, viduryje tampančią brūkšnine, pasekėjai pakeitė nauju simboliu. Kaip ir pradinės sistemos simbolis, jis reprezentuoja sintaksinį ryšį; simbolių, reprezentuojančių į sintaksinį ryšį įtrauktų išraiškų gramatines funkcijas, nebuvo sukurta.

27. **Subordinacijos ryšiui** pavaizduoti buvo pasiūlyta naudoti dešinėn pasvirusią ištisinę liniją, brėžiamą tarp dviejų klauzų, nuo vienos klauzos predikatoriaus iki kitos klauzos subjekto (Sowell, 2002, 18; Leedy, 2005, 31–32; Belcher, 2003 (1985), 36–37; Grassmick, 1976 (1974), 92; McLean, 1993, 1, 3; Koivisto etc., 2014). Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis parodo išraiškų pozicija pasviros linijos atžvilgiu: **prijungiamojo jungtuko** gramatinę funkciją atliekanti išraiška rašoma greta pasviros linijos, **pagrindinės klauzos** gramatinę funkciją atliekanti klauza užrašoma viršuje, o **subordinuotos klauzos** gramatinę funkciją atliekanti klauza užrašoma apačioje.

Sakinio *καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε* (Jn 14, 3) diagramoje (Leedy, 2006) parodyta trys subordinacijos ryšiai ir išraiškų, įtrauktų į tuos ryšius, funkcijos. Pirma, diagramoje parodyta, kad klauza *πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν* ir klauza *πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν* yra sujungtos subordinacijos ryšiu ir kad pirmoji iš jų atlieka pagrindinės klauzos funkciją, antroji – subordinuotos klauzos funkciją, o žodis *ἐὰν* – prijungiamojo jungtuko funkciją. Antra, diagramoje parodyta, kad klauza *πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν* ir klauza *καὶ ὑμεῖς ἦτε* yra sujungtos subordinacijos ryšiu ir kad pirmoji iš jų atlieka pagrindinės klauzos funkciją, antroji – subordinuotos klauzos funkciją, o žodis *ἵνα* – prijungiamojo jungtuko funkciją. Trečia, diagramoje parodyta, kad klauza *καὶ ὑμεῖς ἦτε* ir klauza *εἰμὶ ἐγὼ* yra sujungtos subordinacijos ryšiu ir kad pirmoji iš jų atlieka pagrindinės klauzos funkciją, antroji – subordinuotos klauzos funkciją, o žodis *ὅπου* – prijungiamojo jungtuko funkciją.

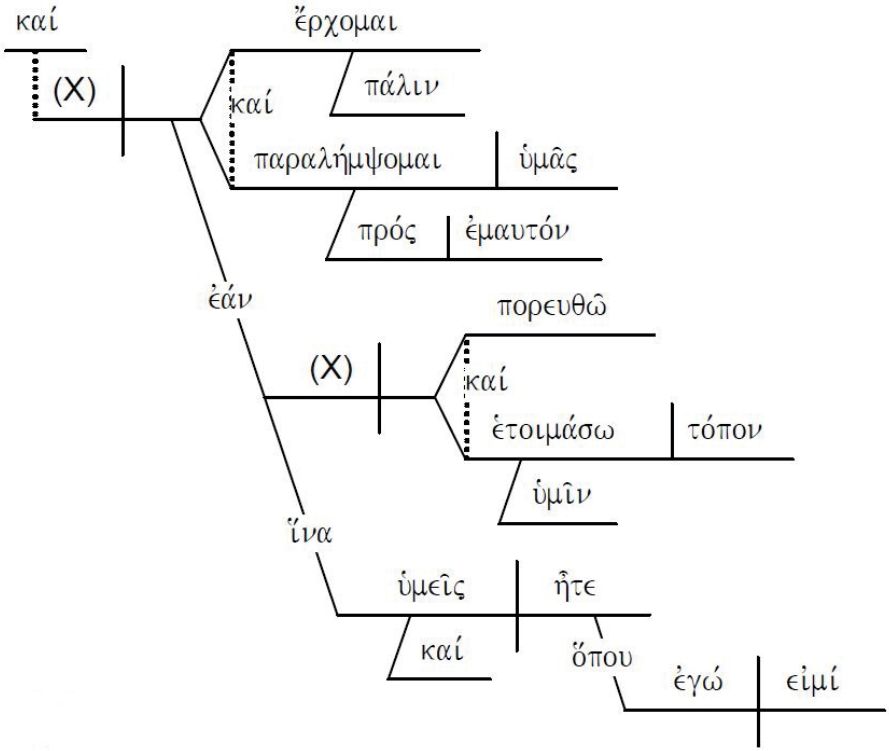

Įvertinsime šį subordinacijos ryšio vaizdavimo pakeitimą. Aptartas subordinacijos ryšio žymėjimas, palyginti su pačių Reedo ir Kelloggo naudotu simboliu, turi pranašumą – yra galimybė keliàs tai pačiai klauzai subordinuotas klauzas užrašyti vieną po kita. Tai leidžia sudaryti suprantamesnes diagramas tais atvejais, kai tai pačiai klauzai yra subordinuotos kelios klauzos. Dėl šių priežasčių subordinacijos simbolio pakeitimą laikome priimtinu.

1.3.6. Įvadinių žodžių vaizdavimas

Rašėme, kad įvadinių žodžių traktuotė Reedo ir Kelloggo darbuose kelia interpretacijos sunkumų. Įvadinių žodžių sintaksei pavaizduoti autoriai naudoja du skirtingus sintaksinio ryšio simbolius. Iš pateikto įvadinių žodžių vaizdavimo diagramose žodinio paaiškinimo matome, kad vienas sintaksinio ryšio simbolis sujungia vienokių gramatinių kategorijų išraiškas, kitas – kitokių gramatinių kategorijų išraiškas. Reedas ir Kelloggas niekur nesako, kad įvadinių žodžių sintaksei pavaizduoti naudojami

simboliai reprezentuoja skirtingus sintaksinius ryšius ar kad išraiškos, įtrauktos į sintaksinį ryšį, kurį vaizduoja vienas sintaksinio ryšio simbolis, atlieka vienokias funkcijas, o įtrauktos į sintaksinį ryšį, kurį vaizduoja kitas sintaksinio ryšio simbolis, atlieka kitokias funkcijas. Į tai atsižvelgdami, abu pradinės diagramų sistemos sintaksinio ryšio simbolius aptarėme vartodami tuos pačius techninius terminus: *įvedimo ryšys*, *įvadinis žodis* ir *įvedamoji išraiška*.

Reedo ir Kelloggo pasekėjai aiškesnio šio aspekto nepadarė. Visgi jie pasiūlė keletą vertų aptarti įvadinių žodžių sintaksės vaizdavimo pakeitimų.

Pirma, Reedo ir Kelloggo pasekėjai, naudoję diagramas senosios graikų kalbos sakinių sintaksei pavaizduoti, atsisakė pradinėje diagramų sistemoje naudoto buko kampo simbolio. Šį simbolį Reedas ir Kelloggas taikė anglų kalbos bendraties rodiklio *to* ir prielinksnių sintaksei pavaizduoti. Graikų kalboje bendratis neturi analogiško rodiklio, todėl sudariusiems graikų kalbos sakinių diagramas autoriams buvo aktualus tik prielinksnių sintaksės vaizdavimas. Kadangi prielinksninė frazė dažniausiai atlieka modifikatoriaus funkciją, autoriai prielinksnių sintaksei pavaizduoti ėmė naudoti modifikacijos ryšio simbolį smailų kampą. Modifikacijos simbolis prielinksnio sintaksei pavaizduoti yra nepakankamas, nes parodo tik tai, kad visa prielinksninė frazė modifikuoja tam tikrą išraišką, bet neparodo, kad prielinksninės frazės viduje prielinksnį su jo įvedamu žodžiu taip pat sieja tam tikras sintaksinis santykis. Reedo ir Kelloggo pasekėjai šį modifikacijos simbolio nepakankamumą bandė įveikti taip: remdamiesi tuo, kad tradicinėje gramatikoje prielinksnio įvedamas žodis dažnai vadinamas „prielinksnio objektu“, jie ėmė kartu su modifikacijos ryšio simboliu naudoti simbolį vertikalų brūkšnį, žymintį gramatinio objekto funkciją (Sowell, 2002, 8; Leedy, 2005, 22; Kantenwein, 2007 (1979), 20–21; Belcher, 2003 (1985), 30–31; Grassmick, 1976 (1974), 97; McLean, 1993, 1; Koivisto etc., 2014).

Sakinio *καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως* (Mk 7, 31) diagramoje (Leedy, 2006) parodyta keturių prielinksninių frazių sintaksė. Smailaus kampo, sudaryto iš pasviros ir horizontalios linijų, simbolis parodo, kad prielinksninė frazė *ἐκ τῶν ὁρίων* modifikuoja išraišką *ἐξελθὼν*, prielinksninė frazė *διὰ Σιδῶνος* – išraišką *ἦλθεν*, prielinksninė frazė *εἰς τὴν θάλασσαν* – išraišką *ἦλθεν*, prielinksninė frazė *ἀνὰ μέσον* – išraišką *ἦλθεν*. Vertikalaus brūkšnio simbolis parodo, kad prielinksnio *ἐκ* objektas yra išraiška *τῶν ὁρίων*, prielinksnio *διὰ* objektas – išraiška *Σιδῶνος*, prielinksnio *εἰς* objektas – išraiška *τὴν θάλασσαν*, prielinksnio *ἀνὰ* objektas – išraiška *μέσον*.

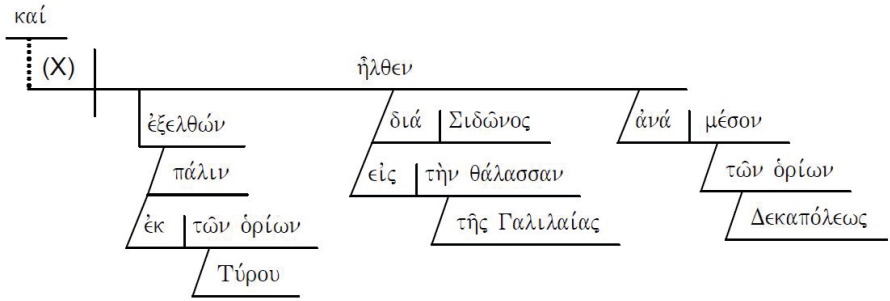

Šitoks prielinksninių frazių sintaksės vaizdavimas kelia abejonių. Kadangi smailaus kampo simbolis reprezentuoja modifikacijos ryšį, kartu su juo gali būti naudojami tik tie gramatinių funkcijų simboliai, kurie parodo į modifikacijos ryšį įtrauktų išraiškų funkcijas. O vertikalaus brūkšnio simbolis žymi objekto funkciją, kurią gali atlikti į predikacijos sintaksinį ryšį įtraukta išraiška. Išaiška, kurią įveda prielinksnis ir kuri neretai vadinama prielinksnio objektu, yra kitos prigimties reiškinys negu išraiška, įtraukta į predikacijos ryšį ir atliekanti objekto funkciją. Tai reiškia, kad (a) vertikalaus brūkšnio simbolis negali būti naudojamas su smailaus kampo simboliu ir kad (b) vertikalaus brūkšnio simbolis negali būti naudojamas prielinksnio įvedamos išraiškos funkcijai pavaizduoti.

Atsižvelgus į ką tik padarytą išvadą, galima būtų įvertinti: pakeistas prielinksnių sintaksės vaizdavimas yra atmestinas. Tačiau taip teigti skubėti nereikėtų, nes pakeistam prielinksnių sintaksės vaizdavimo būdui galima rasti interpretaciją, dėl kurios anksčiau suformuluoti priekaištai nebegalios. Tokią interpretaciją gausime, jei kartu naudojamus smailaus kampo ir vertikalaus brūkšnio simbolius laikysime dar vienu elementariuoju simboliu.

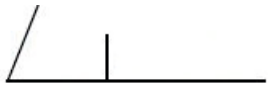

Aptarsime šį simbolį.

28. Smailaus kampo su vertikaliu brūkšniu simbolis naudojamas panašiai kaip pradinės Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolis bukas kampas, reprezentuojantis įvedimo ryšį. Smailus kampas su vertikaliu brūkšniu vaizduoja **įvedimo ryšį**. Į šį ryšį įtrauktų išraiškų vaidmenis parodo išraiškų pozicija vertikalaus brūkšnio atžvilgiu: **įvadinio žodžio** funkciją atliekanti išraiška užrašoma kairiau brūkšnio, o **įvedamosios išraiškos** funkciją atliekanti išraiška – dešiniau brūkšnio.

Remdamiesi tokia traktuote, paaiškinsime, ką rodo anksčiau pateikta sakinio *καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως* diagrama. Smailaus kampo su vertikaliu brūkšniu simbolis šioje diagramoje parodo, kad prielinksninė frazė *ἐκ τῶν ὁρίων* modifikuoja išraišką *ἐξελθὼν*, prielinksninė frazė *διὰ Σιδῶνος* – išraišką *ἦλθεν*, prielinksninė frazė *εἰς τὴν θάλασσαν* – išraišką *ἦλθεν*, prielinksninė frazė *ἀνὰ μέσον* – išraišką *ἦλθεν*. Taip pat šis simbolis parodo, kad išraiška *ἐκ* ir išraiška *τῶν ὁρίων* yra sujungtos įvedimo ryšiu – šiame ryšyje išraiška *ἐκ* atlieka įvadinio žodžio, o išraiška *τῶν ὁρίων* – įvedamosios išraiškos funkciją, kad išraiška *διὰ* ir išraiška *Σιδῶνος* yra sujungtos įvedimo ryšiu – šiame ryšyje išraiška *διὰ* atlieka įvadinio žodžio, o išraiška *Σιδῶνος* – įvedamosios išraiškos funkciją, kad išraiška *εἰς* ir išraiška *τὴν θάλασσαν* yra sujungtos įvedimo ryšiu – šiame ryšyje išraiška *εἰς* atlieka įvadinio žodžio, o išraiška *τὴν θάλασσαν* – įvedamosios išraiškos funkciją, kad išraiška *ἀνὰ* ir išraiška *μέσον* yra sujungtos įvedimo ryšiu – šiame ryšyje išraiška *ἀνὰ* atlieka įvadinio žodžio, o išraiška *μέσον* – įvedamosios išraiškos funkciją.

Įvertinsime smailaus kampo su vertikaliu brūkšniu simbolio priimtinumą. Šis simbolis yra patogesnis už pradinėje Reedo ir Kelloggo sistemoje naudotą įvedimo ryšio simbolį buką kampą, nes jį galima vaizduoti aukščiau arba žemiau tokio pat simbolio ir aukščiau arba žemiau modifikacijos simbolio smailaus kampo. Ką tik aptartoje diagramoje, panaudojus smailaus kampo su vertikaliu brūkšniu simbolį, prielinksninė frazė *ἐκ τῶν ὁρίων* yra užrašyta po modifikatoriumi *πάλιν,* o prielinksninė frazė *εἰς τὴν θάλασσαν* – po prielinksnine fraze *διὰ Σιδῶνος.* Toks vietą taupantis prielinksninių frazių užrašymas, kuris nebuvo galimas pradinėje Reedo ir Kelloggo sistemoje, leidžia gauti suprantamesnes diagramas. Dėl šios priežasties smailaus kampo su vertikaliu brūkšniu simbolį laikome priimtinu.

Antra, Reedo ir Kelloggo pasekėjai, naudoję diagramas senosios graikų kalbos sakinių sintaksei pavaizduoti, dviem aspektais pakeitė brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia ištisine linija, simbolio naudojimą. Priminsime, kad šis simbolis pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje buvo naudojamas žodelių, atliekančių įtrauktosios klauzos rodiklio, poliarinės klausiamosios klauzos rodiklio, baimės klauzos rodiklio, apozicijos rodiklio funkcijas, sintaksei pavaizduoti.

Pirmas aspektas, kuriuo buvo pakeistas brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia ištisine linija, simbolio naudojimas, yra tas, kad šis simbolis nustotas taikyti žodeliams, atliekantiems įtrauktosios klauzos rodiklio vaidmenį. Šių žodelių sintaksei pavaizduoti autoriai pasitelkė techninį simbolį vertikalią ištisinę liniją, užsibaigiančią dviem kojelėmis (Schreiner, 2011 (1990), 83; Grassmick, 1976 (1974), 128–129; McLean, 1993, 18; Koivisto etc., 2014; Leedy, 2006).

Sakinio *πῶς νῦν λέγει ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα* (Jn 6, 42 fragmentas) diagramoje (Leedy, 2006) parodyta, kad predikatoriaus *λέγει* objektas yra klauza

ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα. Kad ši klauza turi įvedamąjį žodį ir su tuo žodžiu yra sujungta įvedimo ryšiu, diagramoje yra parodyta naudojant ne įvedimo ryšio simbolį brūkšninę liniją, viršuje užsibaigiančią horizontalia ištisine linija, bet techninį simbolį vertikalią liniją, užsibaigiančią dviem kojelėmis. Tai, kad žodis *ὅτι* ir klauza *ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα* yra sujungti įvedimo ryšiu, kuriame *ὅτι* atlieka įvedimo žodžio, o klauza – įvedamosios išraiškos funkcijas, yra parodyta žodelį *ὅτι* užrašant techninio simbolio viduryje.

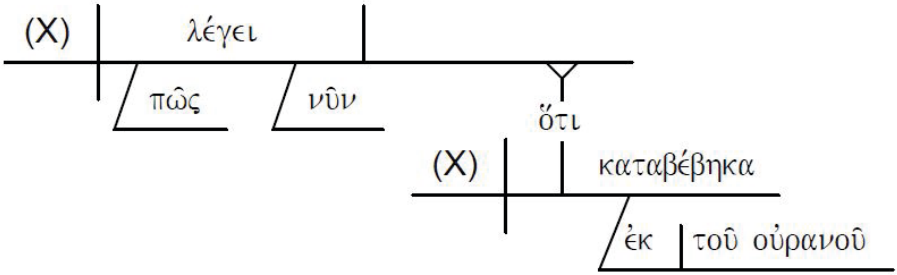

Antras aspektas, kuriuo buvo pakeistas vertikalios brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia ištisine linija, simbolio naudojimas, yra tas, kad šis simbolis imtas naudoti sakinio pradžioje esančių jungtukų, jaustukų ir kreipinių sintaksei pavaizduoti (Sowell, 2002, 19–21; Leedy, 2005, 23; Leedy, 2006; Kantenwein, 2007 (1979), 63; Belcher, 2003 (1985), 37, 65; Grassmick, 1976 (1974), 94; McLean, 1993, 5–6; Koivisto etc., 2014).

Pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje nebuvo pasiūlyta būdų pavaizduoti sakinio pradžioje esančius jungtukus. Naujojo Testamento tekste daugelis sakinių prasideda sujungiamuoju jungtuku, todėl autoriams, analizavusiems Naujojo Testamento tekstą pagal Reedo ir Kellogo diagramas, buvo būtina atrasti būdą pavaizduoti šių jungtukų sintaksę. Koordinacijos ryšio simbolis tiko pavaizduoti sintaksei tik tų sujungiamųjų jungtukų, kurie jungia dvi išraiškas. O tų sujungiamųjų jungtukų, kurie stovi sakinio pradžioje ir nejungia dviejų išraiškų, sintaksei pavaizduoti teko ieškoti kito simbolio. Šiam tikslui autoriai pripažino tinkamu vertikalios brūkšninės linijos, užsibaigiančios horizontalia linija, simbolį.

Sakinio *καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας* (Mk 1, 28) diagramoje (Koivisto etc., 2014) pavaizduota, kad žodis *καὶ* ir išraiška *ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας* yra susieti įvedimo ryšiu: žodis *καὶ* atlieka įvadinio žodžio funkciją, o išraiška *ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας* – įvedamosios išraiškos funkciją. Pastebėtina, kad vertikalios brūkšninės linijos, užsibaigiančios horizontalia linija, simbolis brėžiamas ne nuo predikatoriaus, kaip buvo nustatyta pradinėje Reedo ir Kel-

loggo diagramų sistemoje, bet nuo predikacijos ryšio simbolio horizontalios linijos pradžios.

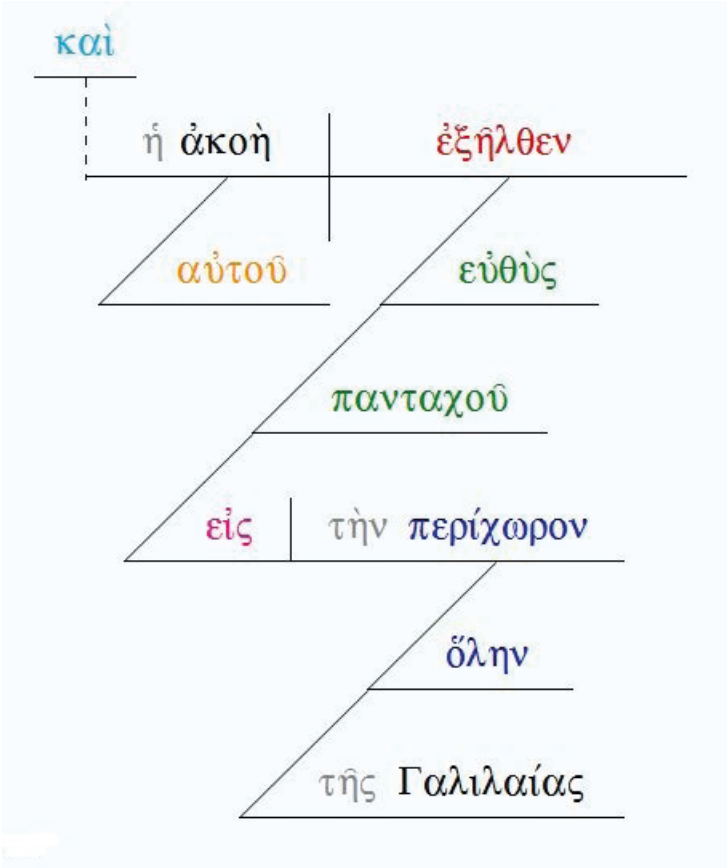

Reedas ir Kelloggas, bei autoriai, diagramas taikę anglų kalbos gramatikai mokyti, kreipinius ir jaustukus laikė nepriklausomomis išraiškomis. Autoriai, pagal diagramas analizavę Naujojo Testamento tekstą, kreipinius ir jaustukus traktavo panašiai kaip sakinio priekyje esančius sujungiamuosius jungtukus – laikė juos išraiškomis, atliekančiomis įvadinio žodžio funkciją.

Sakinio *τεκνία, φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων* (1 Jn 5, 21) diagramoje (Leedy, 2006) pavaizduota, kad kreipinys *τεκνία* ir klauza *φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων* yra susieti įvedimo ryšiu: išraiška *τεκνία* atlieka įvadinio žodžio, o išraiška *φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων* – įvedamosios išraiškos funkciją.

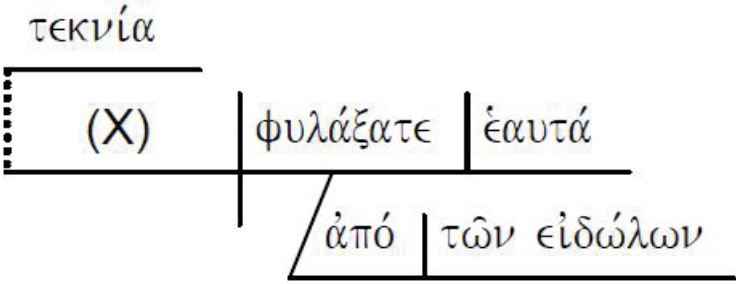

Sakinio *ἰδού, ἔρχομαι ὡς κλέπτης* (Rev 16, 15) diagramoje (Leedy, 2006) pavaizduota, kad jaustukas *ἰδού* ir sakinys *ἔρχομαι ὡς κλέπτης* yra susieti įvedimo ryšiu: išraiška *ἰδού* atlieka įvadinio žodžio, o išraiška *ἔρχομαι ὡς κλέπτης* – įvedamosios išraiškos funkciją.

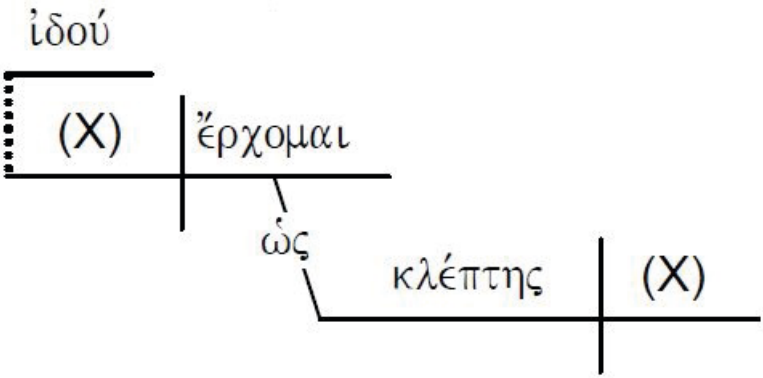

Pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje nebuvo numatyta atvejo, kad įvadiniai žodžiai gali būti keli. Reedas ir Kelloggas, matyt, nemanė, kad tokie atvejai galimi. Autoriams, kurie prie įvadinių žodžių priskyrė sakinio pradžioje esančius jungtukus, kreipinius ir jaustukus, teko numatyti, kaip turi būti pavaizduoti iš karto keli įvadiniai žodžiai. Buvo pasiūlyta įvadinius žodžius užrašyti vieną žemiau kito.

Sakinio *καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ* (Mt 9, 3) diagramoje (Leedy, 2006) pavaizduota, kad jaustukas *ἰδού* ir sakinys *τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ* yra susieti įvedimo ryšiu: išraiška *ἰδού* atlieka įvedimo žodžio funkciją, o išraiška *τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ* – įvedamosios išraiškos funkciją. Taip pat pavaizduota, kad jungtukas *καὶ* ir sakinys *ἰδού τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος*

βλασφημεῖ yra susieti įvedimo ryšiu ir atitinkamai atlieka įvedimo žodžio ir įvedamosios išraiškos funkcijas.

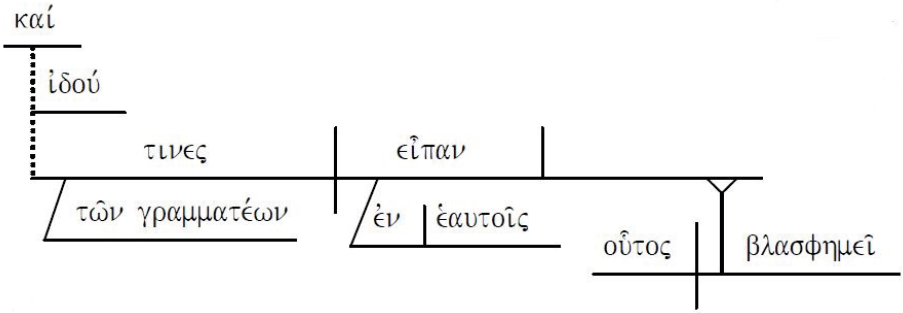

Įvertinsime ką tik aptartus vertikalios brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia ištisine linija, simbolio naudojimo pakeitimus. Pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje šio simbolio naudojimas neturėjo aiškaus teorinio pagrindo. Simbolis buvo naudojamas tų išraiškų, kurios atitiko intuityvią įvadinio žodžio sampratą ir buvo jungtukai arba išraiškos, kokiais nors aspektais panašios į jungtukus, sintaksei pavaizduoti. Autoriai, kurie pagal diagramas analizavo Naujojo Testamento tekstus, naudodami šį simbolį irgi rėmėsi intuityvia įvadinio žodžio samprata, tik atsisakė požiūrio, kad reikėtų apsiriboti jungtukais ir kuo nors į jungtukus panašiomis išraiškomis. Konceptualaus aiškumo dėl to nei padaugėjo, nei sumažėjo. Todėl pakeitimų priimtinumą galima vertinti tik diagramų suprantamumo ir išraiškos galios požiūriais, t. y. vertinti pagal tai, ar dėl pakeitimų kai kurios diagramos tampa aiškesnės ir ar pakeitimai leidžia sudaryti diagramas tokių išraiškų, kurių sintaksės nebuvo įmanoma pavaizduoti naudojant pradinę diagramų sistemą. Į abu šiuos klausimus reikia atsakyti teigiamai. Diagramos tampa aiškesnės dėl žodelių, atliekančių įtrauktosios klauzos rodiklio vaidmenį, užrašymo techninio simbolio vertikalios linijos, užsibaigiančios dviem kojelėmis, viduryje. Vertikalios brūkšninės linijos, užsibaigiančios horizontalia linija, simbolio žymėjimas predikacijos ryšio simbolio horizontalios linijos pradžioje irgi suteikia diagramoms daugiau aiškumo. Sakinio pradžioje esančių jungtukų priskyrimas įvadiniams žodžiams ir sprendimas vieną žemiau kito užrašyti kelis įvadinius žodžius leidžia pavaizduoti diagramose išraiškas, kurių nepavyktų pavaizduoti naudojant pradinę Reedo ir Kelloggo diagramų sistemą. Dėl šių priežasčių pasiūlytus vertikalios brūkšninės linijos, viršuje užsibaigiančios horizontalia ištisine linija, simbolio naudojimo pakeitimus laikome priimtinais.

1.3.7. Nepriklausomai vartojamų išraiškų vaizdavimas

Pradinės Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolį, žymintį nepriklausomai vartojamą išraišką, – horizontalų ištisinį brūkšnį pasekėjai pakeitė nauju simboliu.

29. **Nepriklausomai vartojamai išraiškai** pavaizduoti buvo pasiūlytas laužtinių skliaustų simbolis (Sowell, 2002, 20; Belcher, 2003 (1985), 63; Grassmick, 1976 (1974), 100; McLean, 1993, 2, 7; Koivisto etc., 2014).

Autoriai neturėjo vieningos nuomonės, kurios išraiškos laikytinos nepriklausomai vartojamomis. Kreipiniai ir jaustukai, kuriuos vieni autoriai diagramose vaizdavo kaip įvadinius žodžius (Leedy, 2006; Sowell, 2002, 21; Grassmick, 1976 (1974), 127–129; McLean, 1993, 5, 19), kitų autorių diagramose vaizduojami kaip nepriklausomos išraiškos (Koivisto etc., 2014).

Sakinio *ἰδού, ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω* (Apr 3, 20 fragmentas) diagramoje (Koivisto etc., 2014) parodyta, kad jaustukas *ἰδού* yra traktuojamas kaip nepriklausomai vartojama išraiška.

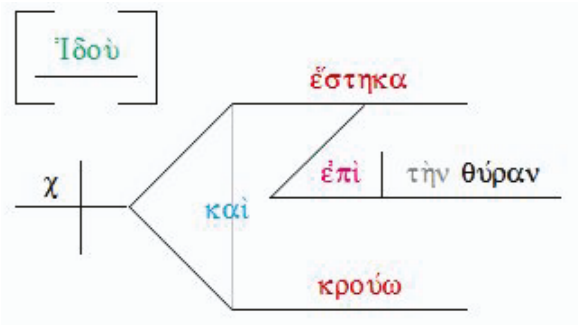

Dar komplikuotesnė situacija su *genitivus absolutus* konstrukcija. Dauguma autorių pripažino šią konstrukciją nepriklausomai vartojama išraiška (Sowell, 2002, 20; Belcher, 2003 (1985), 63; McLean, 1993, 7; Koivisto etc., 2014). Kiek kitokios traktuotės, matyt, laikosi Leedy, kuris savo diagramose išvis nenaudoja jokio nepriklausomai vartojamos išraiškos simbolio (Leedy, 2006).

Sakinio *καὶ λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου* (Mk 16, 2) diagramoje (Koivisto etc., 2014) parodyta, kad *genitivus absolutus* konstrukcija *ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου* yra traktuojama kaip nepriklausomai vartojama išraiška.

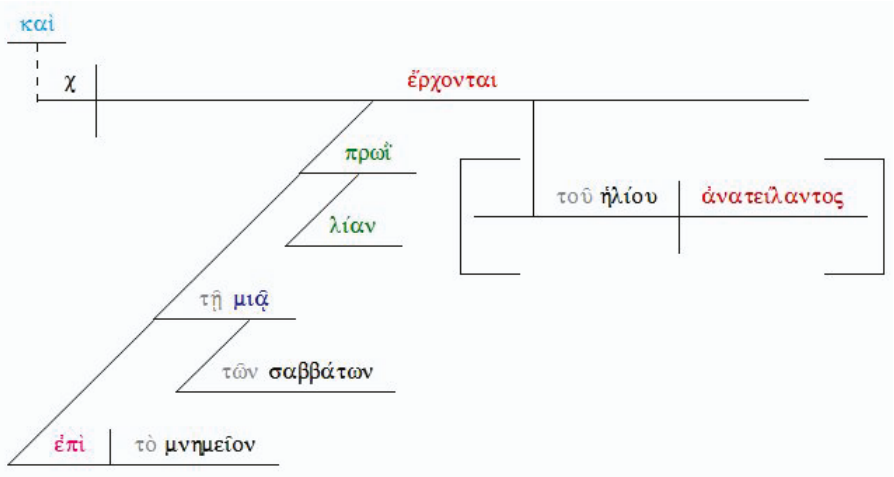

Ši diagrama kelia interpretacijos sunkumų. Atkreipkime dėmesį į vertikalią liniją, jungiančią *genitivus absolutus* konstrukciją *ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου* su pagrindine sakinio klauza *λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον.* Tokią liniją autoriai naudoja tik *genitivus absolutus* konstrukcijos diagramose, neįvardiję jos kaip atskiro simbolio ir neišaiškinę jos prasmės. Nepaisant to, kad autoriai šio simbolio paaiškinimo nepateikė, nėra sunku susigaudyti, kodėl jis atsiranda jų diagramose. Linija sujungdami pagrindinę klauzą ir *genitivus absolutus* konstrukciją, autoriai bando perteikti tradicinei gramatikai būdingą traktuotę, pagal kurią *genitivus absolutus* konstrukcija yra vartojama adverbiališkai. Adverbiališkai vartojamos klauzos yra klauzos, kurios su predikatoriumi yra susietos subordinacijos ryšiu, todėl geriausia būtų liniją, jungiančią pagrindinę klauzą ir *genitivus absolutus* konstrukciją, interpretuoti kaip subordinacijos ryšio simbolį. Tačiau suteikus jai tokią interpretaciją *genitivus absolutus* konstrukcijos nebegalima laikyti nepriklausomai vartojama išraiška – tenka pripažinti, kad tai yra subordinuota klauza. Iš autorių, pateikusių *genitivus absolutus* konstrukcijos diagramas, tinkamiausią randame Leedy sprendimą – jis nenaudoja nepriklausomai vartojamos išraiškos simbolio, bet linija sujungia *genitivus absolutus* konstrukciją su pagrindine klauza.

Mažiausiai abejonių kelia įterptinių frazių priskyrimas nepriklausomai vartojamoms išraiškoms. Sakinio *ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστηκότα ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη* (Mk 13, 14) diagramoje (Koivisto etc., 2014) parodyta, kad įterptinė frazė *ὁ ἀναγινώσκων νοείτω* yra laikoma nepriklausomai vartojama išraiška.

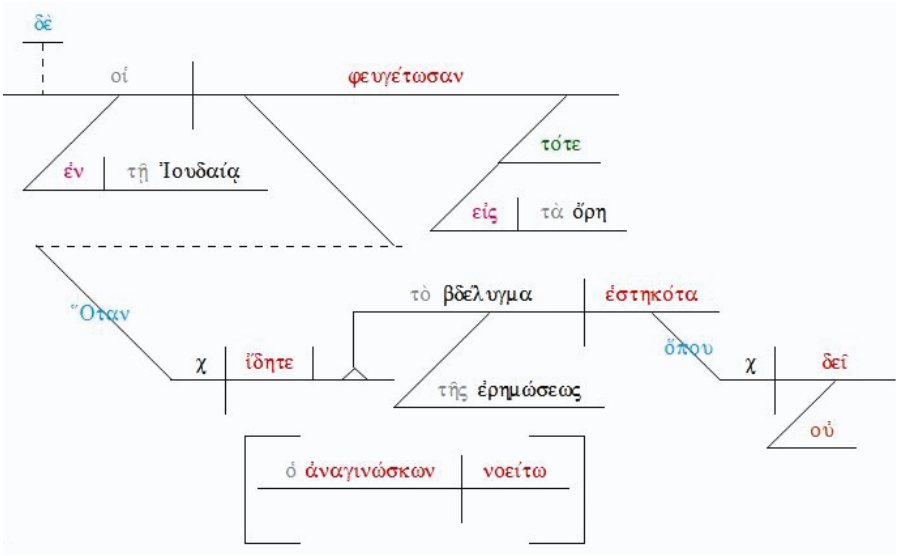

Įvertinsime nepriklausomai vartojamų išraiškų sintaksės vaizdavimo pakeitimus. Pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje nepriklausomai vartojamos išraiškos simbolio horizontalios linijos naudojimas neturėjo aiškaus teorinio pagrindo. Šis simbolis buvo naudojamas visų tų išraiškų, kurios atitiko intuityvią nepriklausomai vartojamos išraiškos sampratą, sintaksei pavaizduoti. Reedo ir Kelloggo šalininkai nepriklausomai vartojamos išraiškos sąvoką taip pat vartojo intuityviai. Autorių intuicija skyrėsi, todėl nepriklausomai vartojamoms išraiškoms vieni autoriai priskyrė vienokius, kiti – kitokius išraiškų ir konstrukcijų tipus; buvo net tokių, kurie išvis atsisakė nepriklausomai vartojamos išraiškos simbolio (Leedy, 2005; Leedy, 2006). Kadangi konceptualių poslinkių neįvyko, nepriklausomų išraiškų vaizdavimo pakeitimus galima vertinti tik diagramų suprantamumo ir išraiškos galios požiūriais, t. y. vertinti pagal tai, ar dėl pakeitimų kai kurios diagramos tampa aiškesnės ir ar pakeitimai leidžia sudaryti diagramas tokių išraiškų, kurių sintaksės nebuvo įmanoma pavaizduoti naudojant pradinę diagramų sistemą. Į abu šiuos klausimus reikia atsakyti teigiamai. Reedo ir Kelloggo sprendimas naudoti horizontalios linijos simbolį nepriklausomai vartojamoms išraiškoms žymėti buvo nevykęs, nes panašus horizontalios linijos simbolis diagramų sistemoje jau naudojamas predikacijos ryšiui parodyti. Be to, horizontalios linijos simbolis buvo nenuosekliai taikomas: kaip rašėme, tais atvejais, kada nepriklausoma išraiška yra sudaryta iš kelių žodžių, Reedas ir Kelloggas horizontalią liniją brėžia po pagrindiniu žodžiu, o jei po pagrindiniu žodžiu jau yra kokiam kitam simboliui priklausanti horizontali linija, tada jie nepriklausomą

išraišką žyminčios horizontalios linijos nebrėžia iš viso. Toks nepriklausomai vartojamos išraiškos vartojimas pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje reiškia, kad vienais atvejais nepriklausomai vartojama išraiška pavaizduojama neaiškiai – horizontalios linijos simbolis pažymimas po pagrindiniu žodžiu, o ne ten, kur turėtų būti, – po visa išraiška, o kitais atvejais tai, kad išraiška yra nepriklausomai vartojama išraiška, diagramoje lieka išvis neparodyta. Šių trūkumų neturi laužtinių skliaustų simbolis, nes jis lengvai atpažįstamas diagramose ir gali būti vienodu būdu taikomas tiek elementarioms, tiek sudėtinėms išraiškoms. Dėl šių priežasčių pasiūlytą nepriklausomų išraiškų simbolio pakeitimą laikome priimtinu.

1.3.8. Morfologinių charakteristikų vaizdavimas

Pradinės Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos simbolį buką kampą, perteikiantį išraiškos morfologinę charakteristiką – dalyvį, pasekėjai pakeitė nauju simboliu.

30. Išraiškos morfologinei charakteristikai – **dalyviui** perteikti buvo pasiūlyta naudoti stataus kampo, sudaryto iš dviejų ištisinių linijų, simbolį (Sowell, 2002, 16–20; Belcher, 2003 (1985), 46–48; Schreiner, 2011 (1990), 81; Grassmick, 1976 (1974), 92; McLean, 1993, 7, 10; Leedy, 2006; Koivisto etc., 2014).

Sakinio *καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον* (Mk 5, 15 fragmentas) diagramoje (McLean, 1993, 25) stataus kampo simbolis, virš kurio užrašyta išraiška *τὸν δαιμονιζόμενον*, parodo, kad ši yra dalyvis. Pastebėtina, kad stataus kampo vertikali linija nejučia pereina į kitą simbolį – vertikalią liniją, užsibaigiančią dviem kojelėmis. Šis simbolis parodo, kad dalyvis *τὸν δαιμονιζόμενον* yra įtrauktas į predikacijos ryšį ir atlieka predikatoriaus *θεωροῦσιν* objekto funkciją.

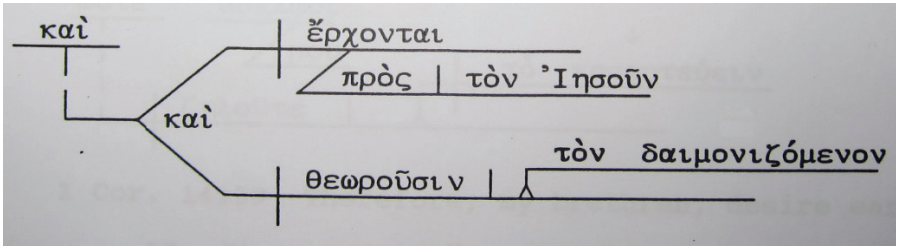

Sakinio *ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι ἄνδρες* (Mk 6, 44) diagramoje (Sowell, 2002, 16) parodyta, kad išraiška *οἱ φαγόντες* yra dalyvis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vertikalus brūkšnys tarp išraiškų *οἱ φαγόντες* ir *τοὺς ἄρτους* parodo, jog šie žodžiai yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka predikatoriaus ir objekto funkcijas. Taip pat pastebėtina, kad stataus kampo vertikali linija nejučia pereina į kitą simbolį – vertikalią liniją, užsibaigiančią dviem kojelėmis. Šis

simbolis parodo, kad frazė *οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους* yra įtraukta į predikacijos ryšį ir atlieka predikatoriaus *ἦσαν* subjekto funkciją.

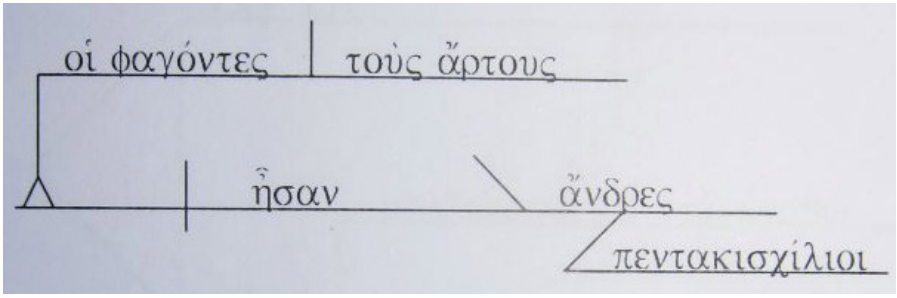

Sakinio *ὁ ἄνθπωπος μεριμνῶν εὑρήσει τὴν ἀπόκρισιν* diagramoje (Belcher, 2003 (1985), 48) stataus kampo simbolis, virš kurio horizontalios linijos užrašyta išraiška *μεριμνῶν*, parodo, kad ši yra dalyvis. Atkreiptinas dėmesys, kad žodis *μεριμνῶν* atlieka žodžio *εὑρήσει* modifikatoriaus vaidmenį. Tai parodyta panašiai kaip tais atvejais, kada modifikatoriaus vaidmenį atlieka būdvardis ar prieveiksmis, – modifikuojamąją išraišką užrašant virš stataus kampo simbolio vertikalios linijos.

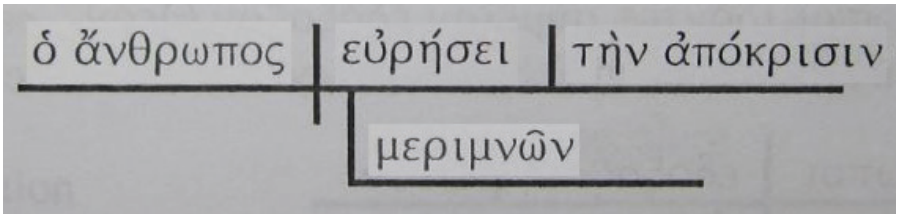

Sakinio *αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον* (1 Jn 5, 4 fragmentas) diagramoje (McLean, 1993, 16) pavaizduota, kad išraiška *ἡ νικήσασα* yra dalyvis, o frazė *ἡ νικήσασα τὸν κόσμον* yra išraiškos *ἡ νίκη* modifikatorius. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vertikalus brūkšnys tarp išraiškų *ἡ νικήσασα* ir *τὸν κόσμον* parodo, jog šie žodžiai yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka predikatoriaus ir objekto funkcijas.

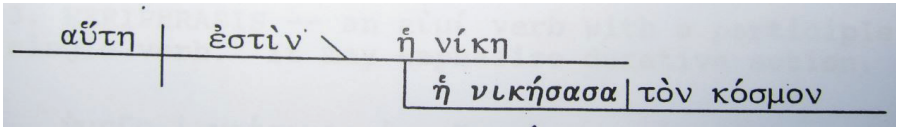

Pastarosios trys diagramos kelia tuos pačius interpretacijos sunkumus, su kuriais susidūrėme aptardami dalyvių vaizdavimą pradinėje Reedo ir Kelloggo diagra-

mų sistemoje. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι ἄνδρες* sintaksę, parodyta, kad dalyvį *οἱ φαγόντες* ir žodį *τοὺς ἄρτους* sieja predikacijos ryšys, tačiau predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *ὁ ἄνθπωπος μεριμνῶν εὑρήσει τὴν ἀπόκρισιν* sintaksę, parodyta, kad dalyvį *μεριμνῶν* ir žodį *εὑρήσει* sieja modifikacijos ryšys, bet modifikacijos ryšio simbolis smailus kampas nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον* sintaksę, parodyta, kad dalyvį *ἡ νικήσασα* su išraiška *τὸν κόσμον* jungia predikacijos ryšys, o frazę *ἡ νικήσασα τὸν κόσμον* su žodžiu *ἡ νίκη* jungia modifikacijos ryšys, bet nei predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys, nei modifikacijos ryšio simbolis smailus kampas nėra panaudoti. Kaip ir pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje, čia susiduriame su tokiu dalyvio simbolio naudojimu, kai viename kontekste jam suteikiama viena, kitame – kita prasmė. Dalyvio simbolis pradinėje diagramų sistemoje vizualiai yra labai panašus į modifikacijos ryšio simbolį: abu yra buki kampai, sudaryti iš pasviros ir horizontalios linijų. Atnaujintoje diagramų sistemoje dalyvio simbolis nors ir mažiau, bet išlieka panašus į modifikacijos simbolį. Kaip rašėme aptardami pradinės sistemos dalyvio simbolį, manytina, kad šis panašumas neatsitiktinis. Panašu, kad Reedas ir Kelloggas siekė, jog horizontali dalyvio simbolio linija būtų panaši į predikacijos ryšio simbolį, o kita linija – į modifikacijos ryšio simbolį. Tačiau elementariojo simbolio dalys vien dėl savo panašumo į kitą simbolį negali reprezentuoti nieko papildomo greta viso simbolio reikšmės. Šis rimtas techninis trūkumas atnaujintoje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje liko neišspręstas.

Įvertinsime dalyvio simbolio pakeitimą. Pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos versijoje nėra priemonių, kurias panaudojus galima būtų pavaizduoti dalyvio subjektą. Tai reiškia, kad, naudojant šią diagramų sistemos versiją, *genitivus absolutus* konstrukcijos diagramoje negalima pavaizduoti, kad veiksmažodis yra dalyvis ir turi subjektą. Naudojant naują dalyvio simbolį statų kampą, pavaizduoti dalyvio subjektą yra nesunku: tereikia ant stataus kampo simbolio horizontalios linijos nubrėžti šią liniją kertantį vertikalų brūkšnį. Mums atrodo keista, kad tokio paprasto sprendimo nepasiūlė nė vienas diagramų autorius. Kaip rašėme poskyryje apie nepriklausomai vartojamų išraiškų vaizdavimo pokyčius, iš autorių, pateikusių *genitivus absolutus* konstrukcijos diagramas, tinkamiausią randame Leedy sprendimą: jis nenaudoja nepriklausomai vartojamos išraiškos simbolio, bet brūkšnine linija sujungia *genitivus absolutus* konstrukciją su pagrindine klauza. Taip pat rašėme, kad *genitivus absolutus* konstrukcijos ir pagrindinės klauzos santykį geriausia aiškinti kaip modifikacijos atvejį. Sakinio *καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπείνασεν* (Mk 11, 12) diagramoje (Leedy, 2006) brūkšninė vertikali linija jungia *genitivus absolutus* konstrukciją *ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας* su pagrindine klauza *τῇ ἐπαύριον ἐπείνασεν.*

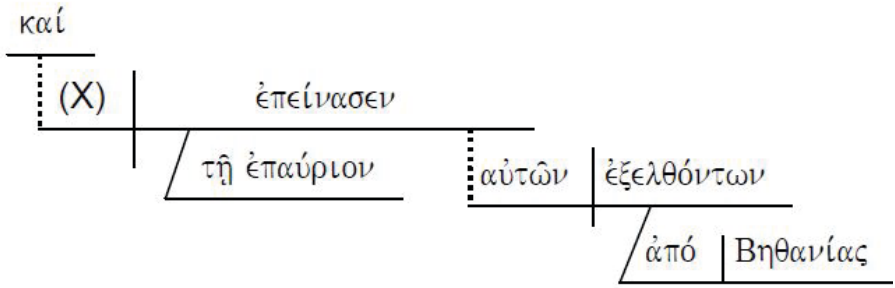

Problemiška šioje diagramoje tai, kad vertikalios brūkšninės linijos simboliui nėra suteikta aiški prasmė, ir tai, kad nenaudojamas stataus kampo simbolis parodyti, jog žodis *ἐξελθόντων* yra dalyvis. Tačiau tai nesunkiai pasiekiama pakeitus vertikalią brūkšninę liniją ištisine.

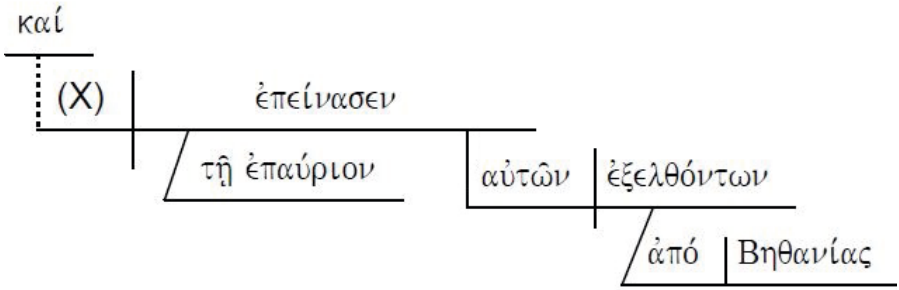

Šioje diagramoje stataus kampo simbolis parodo, kad išraiška *ἐξελθόντων* yra dalyvis. Vertikalus brūkšnys, skiriantis žodį *αὐτῶν* nuo žodžio *ἐξελθόντων*, parodo, kad jie yra sujungti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka subjekto ir predikatoriaus funkcijas. Stataus kampo dalis vertikali linija parodo, kad išraiška *ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας* yra išraiškos *ἐπείνασεν* modifikatorius.

Galimybę pavaizduoti dalyvio subjektą laikome reikšmingu naujo dalyvio simbolio pranašumu ir todėl dalyvio simbolio pakeitimą pripažįstame priimtinu. Taip pat pranašumu laikytina tai, kad naujas dalyvio simbolis nebereikalauja žodžio rašyti pasvirai, – braižant diagramas kompiuteriu tai yra didelis palengvinimas.

31. Status kampas, sudarytas iš vertikalios linijos ir horizontalios linijos su dvigubu vertikaliu ją kertančiu brūkšniu, yra morfologinės charakteristikos simbolis, žymintis **bendratį** (Sowell, 2002, 12; Leedy, 2005, 28–29; Schreiner, 2011 (1990), 79; Belcher, 2003 (1985), 52–57; Grassmick, 1976 (1974), 99; McLean, 1993, 2, 14–15; Koivisto etc., 2014). Analogiško simbolio pradinė Reedo ir Kelloggo diagramų

sistemos versija neturėjo, nes anglų kalbos bendraties sintaksė buvo vaizduojama naudojant įvedimo ryšio simbolį.

Sakinio *τὸ θέλειν παράκειταί μοι* (Rom 7, 18 fragmentas) diagramoje (McLean, 1993, 23) stataus kampo su dvigubu vertikaliu jį kertančiu brūkšniu simbolis, virš kurio užrašyta išraiška *τὸ θέλειν*, parodo, kad ši yra bendratis. Pastebėtina, kad stataus kampo vertikali linija nejučia pereina į kitą simbolį – vertikalią liniją, užsibaigiančią dviem kojelėmis. Šis simbolis parodo, kad bendratis *τὸ θέλειν* yra įtraukta į predikacijos ryšį ir atlieka predikatoriaus *παράκειταί* subjekto funkciją.

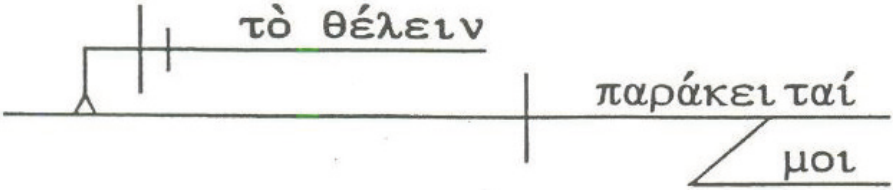

Sakinio *ἐγὼ θέλω ποιῆσαι τοῦτο* diagramoje (Belcher, 2003 (1985), 53) parodyta, kad išraiška *ποιῆσαι* yra bendratis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vertikalus brūkšnys ant horizontalios linijos tarp išraiškų *ποιῆσαι* ir *τοῦτο* parodo, jog šie žodžiai yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka predikatoriaus ir objekto funkcijas. Taip pat pastebėtina, kad stataus kampo vertikali linija nejučia pereina į kitą simbolį – vertikalią liniją, užsibaigiančią dviem kojelėmis. Šis simbolis parodo, kad frazė *ποιῆσαι τοῦτο* yra įtraukta į predikacijos ryšį ir atlieka predikatoriaus *θέλω* objekto funkciją.

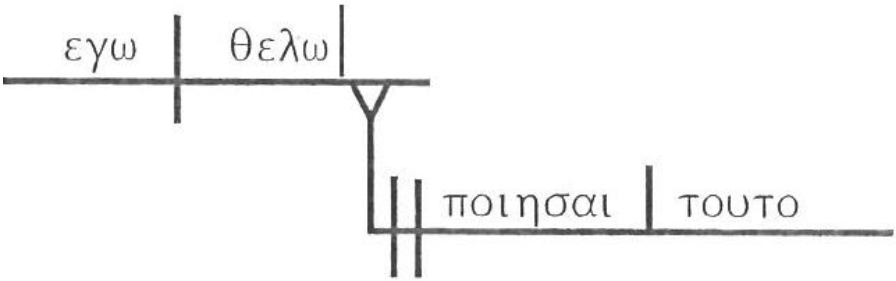

Sakinio *ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν* (Jn 4, 32 fragmentas) diagramoje (Sowell, 2002, 13) stataus kampo simbolis, virš kurio horizontalios linijos užrašyta išraiška *φαγεῖν*, parodo, kad ši yra bendratis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad žodis *φαγεῖν* atlieka žodžio *βρῶσιν* modifikatoriaus vaidmenį. Tai parodyta panašiai kaip tais atvejais, kada modifikatoriaus vaidmenį atlieka dalyvis, – modifikuojamąją išraišką užrašant virš stataus kampo simbolio vertikalios linijos.

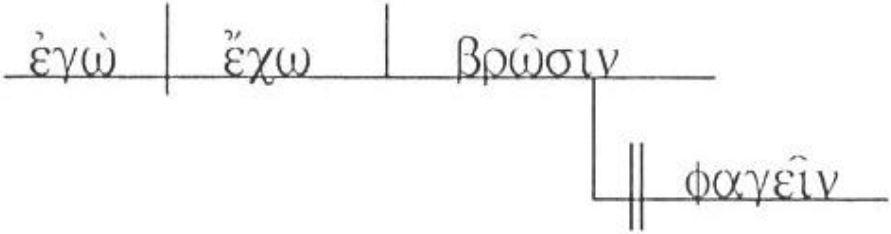

Sakinio *οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον* (šiek tiek pakeistas Mt 5, 17 fragmentas) diagramoje (Sowell, 2002, 12) pavaizduota, kad išraiška *καταλῦσαι* yra bendratis, o frazė *καταλῦσαι τὸν νόμον* yra išraiškos *ἦλθον* modifikatorius. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vertikalus brūkšnys tarp išraiškų *καταλῦσαι* ir *τὸν νόμον* parodo, kad šie žodžiai yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka predikatoriaus ir objekto funkcijas.

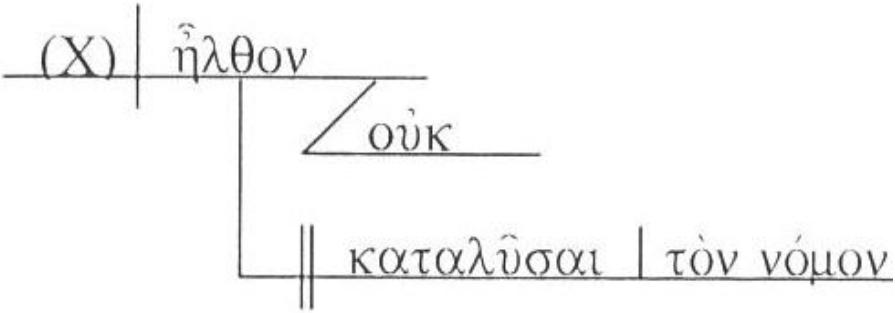

Sakinio *καὶ ἐθαμβήθησαν ἅπαντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντας· τί ἐστι τοῦτο* (Mk 1, 27 fragmentas) diagramoje (Koivisto etc., 2014) pavaizduota, kad išraiška *συζητεῖν* yra bendratis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad finitinę klauzą *ἐθαμβήθησαν ἅπαντες* ir nefinitinę klauzą *συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς* jungia subordinacijos ryšys ir kad pirmoji iš jų atlieka pagrindinės klauzos funkciją, antroji – subordinuotos klauzos funkciją, o žodis *ὥστε* – prijungiamojo jungtuko funkciją. Tai parodyta panašiai kaip tuo atveju, kai subordinacijos ryšys jungia dvi finitines klauzas: pagrindinė klauza užrašyta viršuje, subordinuota – apačioje, o prijungiamasis jungtukas – ant linijos, jungiančios pagrindinę ir subordinuotą klauzas.

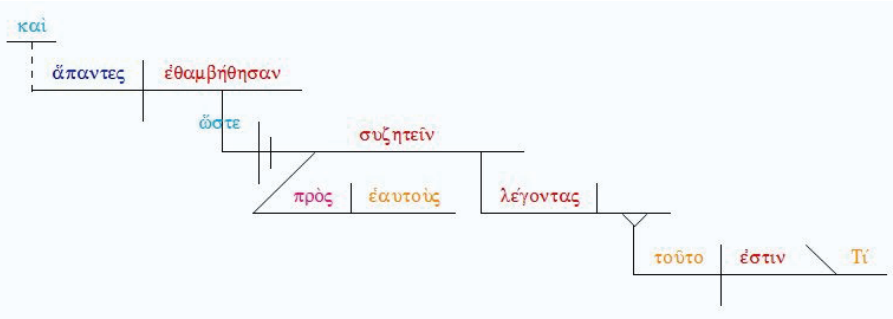

Sakinio *καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί αὐτοῦ· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον* (Mt 15, 33) diagramoje (Leedy, 2006) pavaizduota, kad išraiška *χορτάσαι* yra bendratis, finitinė klauza *πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι* ir nefinitinė klauza *χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον* yra sujungtos subordinacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka pagrindinės klauzos ir subordinuotos klauzos funkcijas, o žodis *ὥστε* – prijungiamojo jungtuko funkciją. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad vertikalus brūkšnys tarp išraiškų *χορτάσαι* ir *ὄχλον* parodo, jog šie žodžiai yra susieti predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka predikatoriaus ir objekto funkcijas.

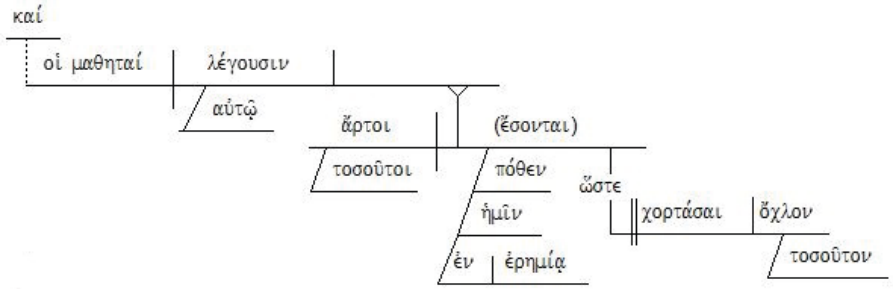

Bendraties subjektas užrašomas kairėje pusėje nuo dvigubo vertikalaus brūkšnio. Sakinio *ἔδει αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας* (Jn 4, 4) diagramoje (Sowell, 2002, 13) pavaizduota, kad išraiška *διέρχεσθαι* yra bendratis. Dvigubas vertikalus brūkšnys, kertantis horizontalią liniją tarp išraiškų *αὐτὸν* ir *διέρχεσθαι*, parodo, kad šios išraiškos yra susietos predikacijos ryšiu ir atitinkamai atlieka subjekto ir predikatoriaus funkcijas. Stataus kampo vertikali linija nejučia pereina į kitą simbolį – vertikalią liniją, užsibaigiančią dviem kojelėmis. Šis simbolis parodo, kad nefinitinė klauza *αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας* savo ruožtu yra įtraukta į predikacijos ryšį ir atlieka predikatoriaus *ἔδει* subjekto funkciją.

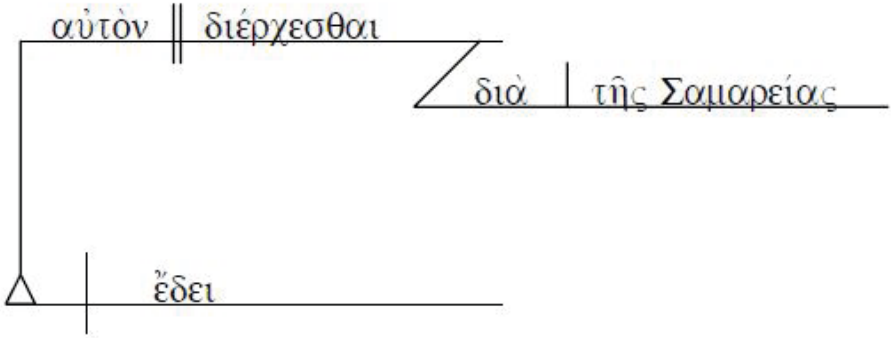

Pastarosios šešios diagramos kelia tuos pačius interpretacijos sunkumus, su kuriais susidūrėme aptardami dalyvių vaizdavimą pradinėje ir modifikuotoje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemose. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *ἐγὼ θέλω ποιῆσαι τοῦτο* sintaksę, parodyta, kad bendratį *ποιῆσαι* ir žodį *τοῦτο* sieja predikacijos ryšys, tačiau predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν* sintaksę, parodyta, kad bendratį *φαγεῖν* ir žodį *βρῶσιν* sieja modifikacijos ryšys, bet modifikacijos ryšio simbolis smailus kampas nėra panaudotas. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον* sintaksę, parodyta, kad bendratį *καταλῦσαι* su išraiška *τὸν νόμον* jungia predikacijos ryšys, o frazę *καταλῦσαι τὸν νόμον* su žodžiu *ἦλθον* jungia modifikacijos ryšys, bet nei predikacijos ryšio simbolis storas brūkšnys, nei modifikacijos ryšio simbolis smailus kampas nėra panaudoti. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *καὶ ἐθαμβήθησαν ἅπαντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντας· τί ἐστι τοῦτο* sintaksę, parodyta, kad nefinitinę klauzą *συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς* su veiksmažodžiu *ἐθαμβήθησαν* jungia subordinacijos ryšys, tačiau subordinacijos ryšio simbolis pasvira linija nėra panaudota. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί αὐτοῦ· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον* sintaksę, parodyta, kad nefinitinę klauzą *χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον* ir numanomą veiksmažodį *ἔσονται* jungia subordinacijos ryšys, o žodį *χορτάσαι* su žodžiu *ὄχλον* jungia predikacijos ryšys, tačiau nei subordinacijos simbolis pasvira linija, nei predikacijos simbolis stora horizontali linija diagramoje nepanaudotos. Diagramoje, vaizduojančioje sakinio *ἔδει αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας* sintaksę, parodyta, kad žodį *αὐτόν* ir žodį *διέρχεσθαι* jungia predikacijos ryšys ir kad, būdami įtraukti į šį ryšį, jie atitinkamai atlieka subjekto ir predikatoriaus funkcijas, tačiau vertikalaus brūkšnio simbolis, diagramose atskiriantis subjektą nuo predikatoriaus, šioje diagramoje nepanaudotas.

Šiose šešiose diagramose susiduriame su tuo bruožu, kuris yra būdingas dalyvio simbolio naudojimui pradinėje ir modifikuotoje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos versijose: bendraties simboliui viename kontekste suteikiama viena prasmė, kitame – kita. Bendraties simbolis susideda iš trijų dalių – vertikalios linijos, horizontalios linijos ir dvigubo vertikalaus brūkšnio. Šios trys dalys yra vizualiai panašios į kitus tris diagramų sistemos simbolius – atitinkamai į subordinacijos simbolį pasvirą brūkšnį, predikacijos simbolį storą horizontalią liniją ir vertikalų brūkšnį, skiriantį subjektą ir predikatorių. Visas bendraties simbolis yra panašus į modifikacijos simbolį smailų kampą. Šie panašumai nėra atsitiktiniai – jais siekiama, kad bendraties simbolis prireikus galėtų žymėti ne tik bendratį, bet ir modifikacijos, subordinacijos ar predikacijos ryšį, subjekto ir predikatoriaus funkcijas. Tačiau elementariojo simbolio dalys vien dėl savo panašumo į kitą simbolį negali reprezentuoti nieko papildomo greta viso simbolio reikšmės. Kaip sakėme, tai laikytina rimtu Reedo ir Kelloggo diagramų sistemos techniniu trūkumu.

Įvertinsime bendraties simbolį. Reedas ir Kelloggas laikėsi požiūrio, kad diagramose turėtų būti perteiktos nefinitinių veiksmažodžių morfologinės charakteristikos. Šiam tikslui įgyvendinti jie sukūrė dalyvio ir gerundijaus simbolius. Kadangi anglų kalboje bendratis yra analitinė, bendraties simbolis į pradinę Reedo ir Kellogo diagramų sistemą buvo neįtrauktas; bendraties sintaksė pradinėje Reedo ir Kelloggo diagramų sistemoje buvo vaizduojama naudojant įvedimo žodžio simbolį. Pritaikant diagramų sistemą autentiškiems senosios graikų kalbos sakiniams analizuoti, nefinitinių veiksmažodžių morfologinių charakteristikų simbolius teko gerokai pertvarkyti: gerundijaus simbolis tapo nebereikalingas, dalyvio simbolį prireikė pakeisti taip, kad jis leistų pavaizduoti gramatinį subjektą, ir teko sugalvoti naują bendraties simbolį. Naujas bendraties simbolis yra analogiškas patobulintam dalyvio simboliui – leidžia perteikti nefinitinio veiksmažodžio morfologinę charakteristiką ir prireikus kartu parodyti tam tikrus sintaksinius ryšius ir gramatines funkcijas, be to, pasižymi tais pačiais trūkumais. Kadangi bendraties simbolis sėkmingai atlieka savo funkciją – perteikia nefinitinio veiksmažodžio morfologinę charakteristiką, leidžia parodyti visas veiksmažodžiui priklausomų žodžių gramatines funkcijas ir neturi naujų, palyginti su dalyvio simboliu, techninių trūkumų, jo sukūrimą laikome priimtinu.

LITERATŪRA

Belcher, R. P. (2003) (1985). *Diagramming the Greek New Testament*. 2-nd ed. Columbia, S.C.: Richbarry Press.

Brittain, R. C. (1973). *A Critical History of Systems of Sentence Diagramming in English.* Ph. D. dissertation. Austin, Tx: University of Texas.

Carnie, A. (2006). *Syntax: A Generative Introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell.

Chomsky, N. (2002) (1957). *Syntactic Structures*. Berlin etc.: Mouton de Gruyter.

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Chomsky, N. (1970). Remarks on nominalization. In R. Jacobs, P. Rosenbaum (Eds.) *Reading in English Transformational Grammar* (p. 184–221). Waltham: Ginn.

Chomsky, N. (1988) (1981). *Lectures on Government and Binding: The Pisa Lectures*. Dordrecht etc.: Foris Publications.

Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.

Fabbri, M. V. (2012). *Grammatical Syntax add-on to GNT28-T*. Version 1.6. Altamonte Springs, Fl: OakTree. Prieiga per internetą: http://www.accordancebible.com/store/details/?pid=GNT28-T.syntax (žiūrėta 2013 01 09).

Fries, Ch. C. (1957) (1952). *The Structure of English: An Introduction to the Construction of English Sentences*. London: Longmans, Green and Company.

Grassmick, J. D. (1976) (1974). *Principles and Practice of Greek Exegesis*. Dallas, Tx: Dallas Theological Seminary.

Haug, D. (ed.). (2007). *The Greek New Testament Treebank*. Oslo: University of Oslo. Prieiga per internetą: http://foni.uio.no:3000/sources/1 (žiūrėta 2013 01 09).

House, H. C., Harman, S. E. (1950) (1931). *Descriptive English Grammar*. 2-nd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Hudson, R. (1984). *Word grammar*. Oxford: Basil Blackwell.

Jackendoff, R. (1977). *X-bar-Syntax: A Study of Phrase Structure*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Kantenwein, L. L. (2007) (1979). *Diagrammatical Analysis*. 4-th ed. Winona Lake, In: BMH Books.

Koivisto, R. A., Baxter, B., LoVullo, S. (2014). *Greek Diagrams (not for iOS)*. Version 3.0. Altamonte Springs, Fl: OakTree. Prieiga per internetą: http://www.accordancebible.com/store/details/?pid=GNT-T.diagram (žiūrėta 2013 01 09).

Kolln, M., Funk, R. (2012) (1982). *Understanding English Grammar*. 9-th ed. Boston etc.: Pearson.

Leedy, R. (2005). New Testament Greek Sentence Diagramming. *Biblical Viewpoint*, 39 (1), 17–39.

Leedy, R. (2005 a). *BibleWorks New Testament Greek Sentence Diagrams: Diagramming Policies*. In R. Leedy, 2006.

Leedy, R. 2006. *Diagramming Module*. Norfolk, VA: BibleWorks. Prieiga per internetą: http://www.bibleworks.com/bw9help/bwh25_Diagrammer.htm (žiūrėta 2013 01 09).

McLean, J. A. (1993). *A Handbook for Grammatical Diagramming based on Philippians*. Vancouver, Wa: Gramcord Institute.

Mel'čuk, I. A. (1988). *Dependency Syntax: Theory and Practice*. Albany, N.Y.: SUNY Press.

Moutoux, E. (2010). *Drawing Sentences: A Guide to Diagramming*. Louisville, Ky.: Butler Books.

Moutoux E. (2013). *Diagramming Step by Step: One Hundred and Fifty-Five Steps to Excellence in Sentence Diagramming*. Louisville, Ky.: Butler Books.

Mulroy, D. (2003). *The war against grammar*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Palmer, F. (1984) (1971). *Grammar*. 2-nd ed. Harmondsworth: Penguin.

Reed, A., Kellogg, B. (1901) (1875). *Graded Lessons in English.* New York: Maynard, Merrill and Co.

Reed, A., Kellogg, B. (1899) (1877). *Higher Lessons in English.* New York: Maynard, Merrill and Co.

Reed, A., Kellogg, B. (1889). *A Key Containing diagrams: of the Sentences Given for Analysis in Reed and Kellogg's Graded Lessons in English, and Higher Lessons in English*. New York: Charles E. Merill Co.

Schreiner, Th. R. (2011) (1990). *Interpreting the Pauline Epistles*. 2-nd ed. Grand Rapids, Mi: Baker Academic.

Sowell, E. (2002). *An Intermediate Guide to Greek Diagramming*. Prieiga per internetą: https://www.inthebeginning.org/e-diagrams/documents/intermediategreektodiagramming.pdf (žiūrėta 2013 01 09).

Šopauskas, L. (2014). Konstituencija, sintaksės sąvokos eksplikacija ir diagramos. *Žmogus ir žodis*, 16 (4), 44–56.

Tesnière, L. (1959). *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Libraire C. Klincksieck.

Vaughan, C., Gideon, V. E. (1979). *A Greek Grammar of the New Testament*. Nashville, Tn: Broadman Press.

Vitto, C. L. (2006) (2003). *Grammar By Diagram: Understanding English Grammar Through Traditional Sentence Diagraming*. 2-nd ed. Peterborough, Ont. etc.: Broadview Press.

Wu, A., Tan, R. (2010). *Cascadia Syntax Graphs of the New Testament SBL Edition: Derived from the Greek Syntactic Treebank Project Developed by the Asia Bible Society*. Bellingham, Wa: Logos. Prieiga per internetą: https://www.logos.com/product/27284/cascadia-syntax-graphs-of-the-new-testament-sbl-edition (žiūrėta 2013 01 09).

Laisvūnas **Šopauskas**. Reedo ir Kelloggo sintaksės diagramų sistema : metodinė priemonė / Lietuvos edukologijos universitetas. Istorijos fakultetas. Filosofijos katedra. Elektroninis leidinys. – Vilnius : Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2016. – 70 p.

eISBN 978-609-471-071-1

Metodinėje priemonėje pristatomi Reedo ir Kelloggo sintaksės diagramų sistemos simboliai ir aptariamas šios sistemos taikymas anglų kalbos ir senosios graikų kalbos sintaksės konstrukcijoms analizuoti.

Redagavo *Leta Jurgaitienė*
Maketavo *Donaldas Petrauskas*

SL 605. Užsak. Nr. 016-040
Išleido Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius
Tel. +370 5 233 3593, el. p. leidykla@leu.lt